

**"A. N. MHAMBARO HANCHEA SAHITYA CHO
MANASASHASTRIYA NADARENTALYAN ABHYAS"**

(“अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास”)

A Dissertation for

Course code and Course Title: KON- 650 - Dissertation

Credits: 16

Submitted in partial fulfilment of Master's Degree

MA in Konkani

by

TANIKA DEEPAK KANDOLKAR

Seat No: 22P0180032

ABC ID: 286-551-413-032

PRN: 201809264

Under the Supervision of

Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goenbad School of Languages and Literature

Konkani Discipline

GOA UNIVERSITY

APRIL 2024

Examined by

Seal of the School

**“A. N. MHAMBARO HANCHEA SAHITYACHO
MANASASHASTRIYA NADARENTALYAN ABHYAS”**

(“अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास”)

A Dissertation for

Course code and Course Title: KON- 650 – Dissertation

Credits: 16

Submitted in partial fulfilment of Master's Degree

MA in Konkani

by

TANIKA DEEPAK KANDOLKAR

Seat No: 22P0180032

ABC ID: 286-551-413-032

PRN: 201809264

Under the Supervision of

Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Konkani Discipline

GOA UNIVERSITY

APRIL 2024

Examined by:

Seal of the School:

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, "A.N Mhambaro Hanchya Sahityacho Manasshastriya Nadarentalyan Abhyas" ("अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास") is based on the results of investigations carried out by me in the Konkani Discipline at the Shenoj Goembab School of Languages and Literature, Goa University under the Supervision of Assistant Prof. Soniya Sitaram Gadkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations / experimental or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Miss. Tanika Deepak. Kandolkar

Seat no: 22P0180032

Date: 16/04/24

Place: Goa University, Taleigao- Plateau.

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report "A.N Mhambaro Hanchya Sahityacho Manasshastriya Nadarentalyan Abhyas" ("अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास") is a bonafide work carried out by Ms. Tanika Deepak Kandolkar under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of Masters in Konkani in the Discipline Konkani Discipline at the Shenoi Goembab School of Languages and Literature, Goa University.

Ms. Soniya Sitaram Gadkar

Date: 16/04/24

Signature of Dean of the School/HoD of Dept

Date: 16/04/24

Place: Goa University, Taleigao- Plateau.

School/Dept Stamp

प्रस्तावीक

“साहित्य हें मनीसपणाची एक रसपूर्ण आनी अर्थपूर्ण अभिव्यक्ती”. अशें पी.टी. बर्नून म्हणटात. साहित्य हे एक अशें साधन जावन आसा जे मनीसपण आनी ताच्या भोवतणीची प्रतिच्छाया उक्तायता. जण एकल्याक आपणाली वेदनां, भावनांक वाच्या फोडीन दिसता. आपलो आंतरीक कळवळो भायर फोडपाचो तांकां आसता. कांय जाण ते मौखीक पद्दतीन करता जाल्यार कांय जाण आपणाल्या लिखाणांतल्यान. हाचेर जण एकल्याची आपणाली अभिप्राय आशिल्ल्यान आपल्याक फावो तो मार्ग मनीस आपणायता.

साहित्य हें सदांच बरयल्ल्या उतरापुरती मर्यादीत नासता. साहित्य अर्थात तोंडी परंपरेंत सांगिल्ली कथा. जशें नाटक हें दृश्य साहित्य प्रेक्षकांमुखार सादर करपाचें हेतू आशिल्ले तशेंच ज्यो काणयो वा गीत उलोवन सांगतात ताचेच रूप साहित्य. ह्या साहित्याक जी आकृती दिता तो साहित्यकार. साहित्याची सगळीं सुत्रां एका साहित्यकारा कडेन आसता. एकादे साहित्य कशें घडोवन हाडप ती जापसालदारकी साहित्यकाराची. साहित्य सुरळीत जावचे म्हण साहित्याचे दोन भागांनी वांटे केले. गद्य आनी पद्य. गद्य साहित्यांत साहित्यकार कथा, कादंबरी, निबंद, नाटक, लेख असल्या तरेचें साहित्य हाताळटात जाल्यार पद्य साहित्यांत कविता, कवनां, गीत असलें हाताळप जाता.

एकादो मनीस खंयचीय गजाल पळेना वा अणभवना जाल्यार तो साहित्य निर्मिती करूं शकना. जेन्ना एका मनशाक खंयचीय गजाल काळजाक तोपता वा मन काचाबूल करून उडयतता तेन्ना तो मनीस त्या घटनेचेर बरोवंक वता आनी बरयता बरयता ताका एक कथानक दिवन तीं कागदार देवयता. कोंकणीच्या मळार जायते नामनेचें साहित्यकार आसात आनी जावन लेगीत गेल्यात. जांच्यानी आपणाली कोंकणी भास सदांच फुलयल्या. आदल्या काळांत शणै गोंयबाबाच्या कोंकणी साहित्याच्या खुणांचेर पावलां मारीत अनेक साहित्यकार जल्माक आयले जांच्यानी आपल्या कोंकणी भाशेक

मानाच्या पाठार बसयली. बाकिबाब बोरकार, लक्ष्मणराव सरदेसाय, रविंद्र केळेकार, चंद्रकांत केणी, अ.ना. म्हांबरो अश्या साबार कोंकणी साहित्यकारांनी कोंकणी भाशेचेंर तशेंच गोंयचेर सातत्यान बरयलें. तांतलोच एक म्हालगडो म्हळ्यार अ.ना. म्हांबरो जाणी कोंकणी भाशेची तशीत गोंयच्या अस्मितायेची पोसवण ताणी आपणाल्या साहित्यांत केली. तांच्यानी कोंकणीक सादे साहित्य दिलें ना तर दर्जेदार साहित्य ओंपले. तांच्या साहित्याची गजालूच वेगळी. कोंकणी मळार ज्या साहित्यकारांनी प्रयोग साहित्याक धरून केलो ना तो प्रयोग अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी केलो. म्हज्या ह्या प्रबंधिके खातीर अ.ना. म्हांबरो लेखक निवडपाचेय कारण तेच कारण तांचे साहित्य एका वेगळ्याच स्थरावेले आसा.

अ.ना. म्हांबरो हें तत्वज्ञानाचें शिक्षण आशिल्ले व्यक्ती. तांकां मनशांक पारखुपाची कला खबर आशिल्ली. दर मनशाक ते जुस्त पारखिताले आनी हाची गवाय तांचे साहित्य दिता. मनशाची जेन्ना साहित्यांत पारखणी जाता तेन्ना तातूंत नकळत मानसशास्त्र येता आनी त्याच मानसशास्त्राचो हांवे ह्या प्रबंधिकेंत लेखकाच्या साहित्याक लागू केला. मनीसजात हीं हुतवाळी आसता. पांच मिंटिंग लेगीत तांचे पाय थान्यार आसना. तेच प्रमाणे तांचे मन लेगीत थान्यार आसना. तो सतत कितें ना कितें येवजीत आसता. त्याच मनशाच्या स्वभावाक मानसशास्त्राचो पाळो प्रबंधिकेंत दिला. तांच्या प्रकाशीत पुस्तकांतल्या रुपांतलेच साहित्यांचेर अभ्यास केल्लो आसा. संपादीत पुस्तकांतचो अभ्यास प्रबंधिकेंत जाल्लो ना. अनाले साहित्य पळोवंक सादे दिसता पूण ते एकदम तर्क लावपी आसा. तांच्यानी हाताळिल्ल्यो कथा, निबंद, ललीत लेख, बालसाहित्य दरेक कृती चितपाक लावपी आसात. जितलें तांचे साहित्य चिंतपाक लायता तितलेंच विनोदाच्या माद्यमांत हासयता लेगीत. अ.ना. म्हांबरो म्हणटा, "विनोद हें दोन धारांचें शास्त्र. सारकें वापरलें जाल्यार तातूंत खुबशें कितें तरी सादूं येता. एकेवटेन ताच्या मनाक समादान दितां. दितां दुसरेवटेन ताका येवजूंक लावं येता. गंभीरपणान वाद घातल्यार मनशां दुखावतात. विनोदान ताचो सारको उपेग केलो जाल्यार ती दुखावनात".

तांच्या साहित्यांत विनोद हो भरभरून दिसता पूण त्या विनोदा फाटलो अर्थ समजून घेवप आव्हात्मक थारता. कारण तें विनोद मांडतना लेगीत गंभीर विशयाक धरून मारतात. जातूंतल्यान

लोकांमेरेन तें विशय पावयता आनी तांकां हांसपाचें निम्मित्तूय दिता. ते विनोद मांडतना प्रतिकात्मक व्यंग विनोद मांडता. अनाल्यो कथा आनी लेख ह्यो एकाच नाण्याच्यो दोन बाजू. जितलो विनोद तांच्या साहित्यांत आसा तितलोच उपरोध लेगीत आसा. लेखक स्वता म्हणटा, उपरोध तांच्या साहित्याकृतीचें खाशेलें आंग. समाजांतल्यो अनेक उपरोधी गजालींचेर ते दरेका कथेंत आनी लेखांत भाश्य करतात. त्या उपरोधाक एका वेगळ्या कथानकाचो धागो बांदून ताका वेगळो आकार दिल्लो आसा.

काळ बदलता तशें साहित्याचें रूप बदलता. काळा प्रमाणें साहित्याक नवें रूपडे घालून समाजांत देवचें पडटा. कारण काळा प्रमाणें नवें नवें साहित्य लेगीत पोरणें जाता. जशें मनशाचें काळचक्र घुवत आसता तेच प्रमाणें साहित्य आनी समाजाचे काळ चक्र घुवत आसता. अनाले साहित्य तेच प्रकारचें तांचे साहित्य काळा प्रमाण बदल्ला. समाजांत ज्यो घडणूको घडल्या त्या घडणूकांची म्होर आमकां तांच्या साहित्यांत झळकता. तांचें साहित्य जरी काळापुरती मर्यादीत उरला तरी आसतना तांच्या साहित्याचो दर्जो उणांक जाल्लो ना. जी गुणवत्ता साहित्य रचिल्ल्या काळांत तांच्या साहित्याचीं आशिल्ली ताच्याकून चड गुणवत्ता तांच्या साहित्याची तत्कालीन काळांत आसा. आदल्या गोंयच्या इतिहासाचें पुरावें लेखकान आपणाल्या साहित्यांत सुगूर करून दवरल्यात. दरेका घडणूकेची सांवट तो आमकां दाखयता. आनी तेच तांच्या साहित्याची श्रेश्ठताय वाडयता.

अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी आपणाल्या साहित्या वरवी कोंकणीक एके तरेचें वेगळें प्रयोगशील साहित्य दिलें. तांच्या साहित्याचे सुचकतायेक आगळी वेगळी धिटाय आयल्ली आसा. अनाक कोंकणीच्या मळार सदांच एका वेगळ्या स्थानार दवरिल्लें आसा आनी कायम उरतलेय. तांच्या साहित्याच्या ह्याच श्रेश्ठ गाब्याक हात घालपाचो ह्या प्रबंधिकेंत यत्न केला.

ता. 16/04/24

कु. तनिका दिपक कांदोळकार

(विद्यार्थी)

उपकार

“अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास” हीं प्रबंधिका म्हाका गोंय विद्यापीठ कोंकणी अध्ययन शाखेक तशेंच वाचकांक ओंपतना मना काळजासावन खोस भोगता. हो म्हजो प्रबंधिकेचो वावर तडीक पावोपाचें श्रेय जायत्याच जाणांक वता. सगल्यांत पयलीं म्हाका म्हज्या मार्गदर्शक सहाय्यक प्राध्यापक सोनिया सिताराम गडकार हांचे उपकार मानीन दिसता. तांचें भोव मोलादीक मार्गदर्शन म्हाका लाबलें. प्रबंधिकेच्या सुरवातेक तांचें वडील भायर पडलें. तांच्यानी आपणालें दुख काळजांत दवरून आनी स्वताक सावरून आमकां तांच्यानी हात दिलो. जिणेंत कठीण वेळार लेगीत तांच्यानी आमकां उबंतरार उडयली ना. आपणाल्या हाती खाला दवरून आमच्या बरोबर पावलां मारीत रावली. तांच्या स्वताच्या सोदप्रबंधाचो वावर चालू आशिल्ल्यान लेगीत आपणाली म्हत्वाची कांमां पेल्यान दवरून तिणें म्हाका गरज लागता तेन्ना तेन्ना वेळ दिलो आनी अभ्यासा संदर्भांन फोवो त्यो सुचोवण्यो लेगीत दिल्यो. तांच्या फाटबळाक लागून हांव हो सोदवावर पूर्ण करपाक पावलें. देखून हांव तांचें काळजासावन उपकार मानता.

तशेंच हो सोदवावर पुराय करपाक पावलां पावलां प्रोत्साहन आनी चैतन्य हाडपांत हांव कोंकणी विभाग मुखेली डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचेय उपकार आठयता. डॉ. प्रकाश पर्येकार हांगाच्यानी लेगीत सदांच मेळील्ल्या वेळार हासत्या मुखामळांत सकारात्मक उतरांनी प्रबंधिका पुराय करपांत प्रोत्साहीत केल्ल्या खातीर देव बरें करूं म्हणटा. तेच बरोबर गोंय विद्यापीठ हांचेय उपकार मानता, तांच्यानी आमकां हो सोदवावर करपाक संद दिल्ल्यान आमची बुध्दीक वाड जालीच तेच बरोबर नव्यो गजाली आमच्या पदरांत आयल्यो.

प्रबंधीके खातीर गरजेची पुस्तकां, नेमाळी, खबरापत्रां, ग्रंथ आनी जायती आदली 19व्या शेंकड्यातली नेमाळी, वर्सुकी आंक, म्हयनाळी सोदपाक मदत करपी ग्रंथालय आनी संस्था म्हळ्यार

गोंय विद्यापीठ – ताळगांव, गोवा कोंकणी अकादेमी – पाटो पणजी, कृष्णदास शामा केंद्रीय वाचनालय
– पाटो पणजी. हांच्या कर्मचाऱ्यांचें हांव उपकार मानता.

म्हज्या ह्या अभ्यासाच्या काळांत म्हाका सदांच नेट आनी सामर्थ्य दिल्ल्यान हांव म्हज्या
पालकांक दिपक न. कांदोळकार आनी दिपिका द. कांदोळकार हांकां दिनवासता. तेच प्रमाण
आपणालो मोलादीक वेळ अडवटेन दवरून म्हज्या गरजेच्या आनी अडचणीच्या योग्य वेळार
पावपाखातीर म्हज्या कांय लागच्या इश्टांक मनस्पूर्वकस दिनवास.

ह्या म्हज्या एम. ए च्या पदवे खातीर सोदवावर पुराय करपाक जांचे प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षपणांत
म्हाका सहकार्य लाबलें तांचेय हांव काळजा थावन उपकार मानता आनी म्हजी उपकाराचीं उतरां
सोपयता.

देव बरें करूं.

थळ: म्हापसा, गोंय

कु. तनिका दिपक कांदोळकार

(विद्यार्थी)

सारांश

गोंयकारांच्या वृत्तीचेर भाश्य करपी तशेंच गोंयची व्हडवीक सांगपी अ.ना.म्हांबरो हें कोंकणीच्या मळार प्रतिश्टीत लेखक जावन आसा. तांच्या साहित्यकृतींत तांच्यानी वेगळोच प्रयोग आपणायला आनी तोच प्रयोग तांच्या साहित्यकृतीची गुणवत्ता वाडयता. तांच्या प्रकाशीत रुपांत साहित्याचेर हो मुखावेलो अभ्यास सादिल्लो आसा. खेरीतपणान ताच्या साहित्यकृतीचो दर्जो आनी साहित्यीक प्रभावाचें यथादर्शन ह्या प्रबंधिकेंत आस्पावता. “अ.ना.म्हांबरो हाच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेंतल्यात अभ्यास” हें ह्या प्रबंधीकेच्या विशयाचें नांव. हो विशय निवडपा फाटलें कारण म्हळ्यार लेखकाचो साहित्यीक विशय समाजीक विसंगतीचेर आदारून आसा आनी त्याच समाजीक विसंगतीचो आढावो घेतना तांच्या साहित्यांत चित्रीत जावपी राजकारण, अर्थस्थिती, समाजीक जाणवायो, इतिहासीक नदरेंतल्यान चिकित्सा ह्या सोदवावरांत केल्ली आसा.

तांच्या साहित्यांत उपरोध, विरोध, विनोद आनी नाविन्यताय चड प्रमाणांत केंद्रीत जाला ताचेर खोलायेन प्रबंधीकेंत अभ्यास जाल्लो आसा. तशेंच साहित्यांत प्रतिकात्मक विशयांचेर, स्थितियांतरांचेर, काळ मर्यादा हांचेर लेगीत लेखक भोव सुचकतायेन अनेक गजाली सांगपाचो यत्न करता ताचेर लेगीत नियाळ घेतला. गोंयकार हो लेखकाचो आवडटो विशय आशिल्ल्यान गोंकारां मदलो श्रेश्ठतत्व, तीव्र स्वभाव, मध्यमवर्गीय लोकांचो संघर्श हांचेर प्रामुख्यपणांत चर्चा केल्ली आसा. ताच्या साहित्यांत चड प्रमाणांत व्यक्तीगत जाणवायो आशिल्ल्यान मुखेलपणांत संशोधनाची मानसशास्त्रीय पद्दत ह्या प्रबंधीकेंत वापरल्या. अनेक मानसशास्त्रीय सिद्धांतीक तत्वां देखीक आत्मबोधताय, वर्तनवाद, समाजीक प्रभाव प्रणाली, बाल मानसशास्त्र आदीं लेखकाच्या साहित्याक लागू केल्या. तशेंच समाजशास्त्रीय पद्दत, वर्णनात्मक पद्दत आनी समिक्षणात्मक पद्दत गौण रुपांत वापरल्यात.

प्रबंधिकेचो चडांत चड आवाठ प्रतिकात्मक व्यंग शैलीचेर आदारून आसा. समाजांत चलपी सत्य घटनांचेर तशेंच समाजाच्या लोकांचेर लेखक नकळत व्यंग करता. तांची भावना दुखोवपाक न्हय तर तांच्या भ्रष्टाचारी स्वभाव नश्ट जावचो म्हण. लेखक एकादो गंभीर विशय वाचका मुखार सरळ पद्दतीन न मांडता अनेक प्रतिकांच्या आवती भोवती घुवणावन नेमको विशय स्पश्ट करता. हांगां वाचकांक लेगीत अनेक समाजीक विसंगतींचो बोध जाता. तशेंच मनीस आनी समाजाचें नातें समजपाक वाचप्यांक मजत जाल्ल्यान तांकां नव्या सोदाची निश्पत्ती जाता.

सारगर्भ उतरां- मानसशास्त्र, समाज, गोंयकार, विनोद.

मांडावळ

प्रकरण	विशय	पान क्र
	प्रस्तावना	I-III
	उपकार	VI-V
	सारांश	VI-VII
	मांडावळ	VIII-X
1.	अ.ना. म्हांबरो हांची वळख	1-7
1.1	अ.ना म्हांबरो हांचें व्यक्तीत्व	1-2
1.2	अ.ना म्हांबरो हांची साहित्यी वळख	2
1.2.1	साहित्यीक प्रेरणा	2-3
1.2.2	दिसाळयांक आनी नेमाळयांक दिल्ले योगदान	3-5
1.2.3	अ.ना. म्हांबरो हांची प्रकाशीत पुस्तकां	5-7
2.	मानसशास्त्राचो सिद्धांतीक अभ्यास	8-21
2.1	मानसशास्त्राचें स्वरूप	8-13
2.1.1	मानसशास्त्राचे मुखेल फांटे	13-17
2.2	मानसशास्त्राच्यो व्याख्या	17-18
2.3	मानसशास्त्राची संकल्पना	18-21
3.	अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथासंग्रहाचो आनी बालसाहित्याचो आशय - विशय	22-43
3.1	“पणजी आता म्हातारी जाल्या” कथासंग्रह	22
3.1.1	कथासंग्रहांत चित्रीत जावपी समाजदर्शन	23-25
3.1.2	राजकीय देखावो	25-27
3.1.3	कथासंग्रहांत पडबिंबीत गोंय	27-30
3.1.4	कथासंग्रहांतलो विनोद	30-33
3.2	“घुमचे कटर् घुम” बालसाहित्य	33
3.2.1	समाजीक जाणविकाय	33-35
3.2.2	कवनांतलीं मिश्रकल्पनां	35-37
3.2.3	कवनांनी चित्रांकीत जाल्ले गोंय	38-39

3.2.4	कवनाचें अलंकारीक रूप	39-43
4.	अ.ना. म्हांबरो हांच्या निबंदसंग्रहांतलें गोंय आनी गोंयकारपण	44-64
4.1	19व्या शेकड्यांतलो गोंयचो समाज दर्शन	44
4.1.1	पुर्तुगेजांचो छळ	44-46
4.1.2	गोंयची संस्कृताय	47-49
4.1.3	गोंयची राजकीय परिस्थिती	49-51
4.1.4	गोंयांतलो कोंकणी – मराठी वाद	51-54
4.2	निबंदसंग्रहांत अभिव्यक्त जावपी गोंयकारपण	54
4.2.1	सुशेगाद गोंयकार	54-56
4.2.2	तिरसुवादीक गोंयकार	56-58
4.2.3	हिंदु – क्रिस्तांव लोकांचो एकचार	58-60
4.2.4	गोंयकारांची विनोदी वृत्ती	60-64
5.	अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय नदरेन अभ्यास	65-86
5.1	अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथांतल्या पात्रांचो मानसशास्त्रीय नियाळ	65
5.1.1	बायल आनी दादल्या मनशांची मानसीकताय	66-68
5.1.2	न्योरोटिझम	68-70
5.1.3	मेकळ्या अणभवांचो व्यक्ती	70-71
5.1.4	समाजीक प्रभाव सिद्धांत	71-73
5.2	बालसाहींत्यांत प्रतिबिंबीत मानसशास्त्रीय विचारसरणी	73-74
5.2.1	आत्मबोध प्रगती सिद्धांत	74-76
5.2.2	समाजीक शिक्षण विकास सिद्धांत	76-77
5.2.3	नैतीक विकास सिद्धांत	77-79
5.2.4	वर्तन विकास सिद्धांत	79-80
5.3	निबंदसंग्रहांनी रेखांकीत मानसशास्त्रीय तत्वां	80
5.3.1	वर्तनवाद	80-82
5.3.2	समाजीक संस्कृतीक तत्वां	82-83
5.3.3	नोस्तालजिया मानसशास्त्र	83-85

5.3.4	व्यक्तीमत्वां मानसशास्त्र	85-86
6.	अ.ना. म्हांबरो हांचें साहित्यीक तंत्र आनी मंत्र	87-98
6.1	भाशा शैली	87
6.1.1	पुर्तुगेज आनी हेर भाशेचो प्रभाव	88-91
6.1.2	भाशीक सांकेत	91
6.1.3	म्हणी आनी ओंपारी	92
6.2	निवेदन शैली	92-93
6.2.1	आत्मकथात्मक शैली	93-94
6.2.2	विचारात्मक शैली	94-95
6.2.3	संवादात्मक शैली	95-97
6.2.4	व्यंगात्मक शैली	97-98
7.	समारोप आनी निश्कर्श	99-104
	परिशिष्ट -1: अ.ना. म्हांबरो हांची वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी	I-III
	उजवाडाक आयिल्लें साहित्य	
	परिशिष्ट- 2: मानसशास्त्रीय इंग्लीश - कोंकणी पर्यायी	I-II
	उतरांवळ	
	आदाराव	105-107
	संदर्भावळ	108-117

प्रकरण - 1 : अ.ना. म्हांबरो हांचीं वळख

1.1 अ.ना. म्हांबरो हांचे व्यक्तीत्व

कोंकणी साहित्याच्या मळार जायतेच अशें उत्कृष्ट आनी प्रतिश्टीत साहित्यकार जावन गेल्यात. तांतूतलोच एक श्रेश्ठ, म्हान विनोदी आनी इतिहासीक साहित्यकार म्हळ्यार अ.ना. म्हांबरो. तांचे पुराय नांव अरविंद नारायण म्हांबरो पूण साहित्याच्या मळार तांकां अ.ना. म्हांबरो ह्याच नांवान वळखतात. पूण कोंकणी मळार तांची 'अना' ह्याच नांवांत नामना आसा. तांचो जल्म 04 ऑक्टोबर, 1938 दिसा तिसवाडी म्हालांत रायबंदर गोंय, हांगा जालो.

रायबंदर हांगाच लेखकाचें मुळावें शिक्षण जालें. तांचे माध्यमीक शिक्षण पणजे आनी वास्को जाल्या उपरांत मुंबय आनी बेळगांव हांगा म्हाविद्यालयीन पांवड्यावयले शिक्षण घेतलें आनी 1964 वर्सा तत्वज्ञान विशयांत मुंबय विद्यापिठाची एम.ए.ची पदवी जोडली. उपरांत तांच्यानी नवी दिल्लीच्या नॅशनल आर्किव्हज ऑफ इंडिया हें संस्थेंत आनी लंडनच्या विद्यापिठांत पुरातत्व विद्येचें शिक्षण घेतलें.

अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी शिक्षण घेतल्या उपरांत ताणी 1963-1965 ह्या काळांत आकाशवाणी मुंबयचेर स्टाफ आर्टिस्ट म्हण काम केलें. थंय तांच्यानी आकाशवाणी खातीर हेर नाटकुली आनी साबार साहित्याचें योगदान दिलां. तशेंच तांच्यानी कोंकणीतल्यान वृत्त निवेदनूय केलां. 1965-1967 ह्या काळा मजगती किर्ती कॉलेज, मुंबय, हांगा अध्यापक म्हण काम केलां. 1967-1970 ह्या काळांत पत्रकारितेचो वेवसाय केल्या उपरांत 1970-1987 'टाटा इकॉनॉमिक कन्सल्टन्सी सर्विसेस' हें कंपनीत, रिसर्च आसिस्टंट, जुनियर इकॉनॉमिस्ट, इकॉनॉमिस्ट कन्सल्टंट ह्या पदांचेर काम केलां. 1987-1990 ह्या काळांत जे.आर.डी. टाटाच्या चरित्रा खातीर संशोधन करून 'जे.आर. डी. टाटा-लेटर्स' हें तांणी संकलीत केल्ले इंग्लीश पुस्तक उजवाडायला. 1990 वर्सा सावन तें टाटा सेंट्रल आर्कावायज हांगा अधिकारी म्हण काम करतालें.

मुंबयच्यान 'कोंकणी' नांवाचे एक पंद्रशी नेमाळें चलताले तेन्ना अनान

त्या नेमाळ्यांचो संपादक म्हण काम केलां. मुंबय रावून लेगीत गोंयाखातीर आनी कोंकणी भाशेखातीर तें वावूरल्यात तांच्यानी गोवा कोंकणी अकादेमी, तशेंच साहित्य अकादेमींत कांय काळ मंडळाचे वांगडी म्हण काम लेगीत केल्ले आसा. तांच्यानी जायतें साहित्य कोंकणी मळार केळयल्यात. साबार अश्या विशयांचेर तांच्यानी मोलादीक अशें साहित्य कोंकणीक दिल्ले आसा. लेखकाचो जल्म गोंयांत जाल्लो खरो पूण तांचे चडशें रावप मुंबयतच जाल्ले. जरी तें गोंया भायर आशिल्ले तरीय तांच्यानी आपणालो कोंकणी भाशे आनी गोंया खातीरचो मोग कमी करूंक ना. मुंबय आसून सुदा तें सातत्यान कोंकणी खातीर लिखाण करतालें. तांच्या साहित्याचो गोंय हो मुखेल केंद्रबिंदू आसतालो गोंयचीं व्हडविकाय सांगपाक तें सदांच समर्थ आसतालें. तांच्यानी पुर्तुगेज वेळार जशीं कोंकणीचीं चळवळ संलग्न दवरिल्ली त्याच तरेन गोंय मुक्ती उपरांत लेगीत तशींच दवरिल्ली. तांच्या साहित्याक खंड म्हणटा तो फक्त तांच्या बरी नाशिल्ले भलायकेक लागून पडलो.

लेखकाची भलायकी बरी नाशिल्ल्यान बरोच तेप तांचेर मुंबयच्या सुश्रुषा हॉस्पिटलांत उपचार चलताले आनी त्याच हॉस्पिटलांत तें 09 एप्रील 2013 ह्या दिसा संवसारांत अंतरले. अ.ना.म्हांबऱ्यान कोंकणी साहित्याच्या मळार भोव मोलादीक साहित्य रचलां तें नेमान आपणाल्या साहित्यांत नवो प्रयोग आपणायताले. तांचे साहित्य देख दिणें तशेच हांसोवपी आसताले हो साहित्यात विनोदाचो प्रवाह तांच्यात कडल्यान सुरू जालां म्हणपाचें नकारूं येना.

1.2 अ.ना. म्हांबरो हांची साहित्यीक वळख

1.2.1 साहित्यीक प्रेरणा

अ. ना. म्हांबऱ्याक लेखनात ल्हानपणा सावनूच रुची आशिल्ली. खरें म्हळ्यार ती लेखनाची रुची तांच्या घरच्या दायजातल्यानच तांच्या मेरेन पावली. तांच्या आज्याक श्रीधर वासुदेव पोरोब म्हांबरो तांका शिरू पोरोब अशेय म्हणी. हांका साहित्यांत भोव आवड आशिल्ली तें पुर्तुगेज हिंदू धर्माचेर लेख बरयतालें. सरकारी एंप्रेगाद आशिल्ल्यान “मुनी” ह्या टोपण नांवान दादा वैद्याच्या “Luzo de Oriente”(प्राचीप्रभा) ह्या नेमाळ्यांक तें बरयतालें. पुर्तुगेज लेखक जें हिंदू धर्माचेर टिका करताले, तांकां जापो दिताले. 1920 आदी तांची कांय पुस्तकांय उजवाडाक आयिल्ली.

अनाच्या आज्याचें हिंदू धर्म आनी तत्वज्ञान हें तांचे आवडिचें विशय आशिल्ल्यान तें त्या विशयांक धरूनच लिखाण करतालें. अनाचे अशें मत आसा, ताच्या आज्याच्या आवडीक लागून ताचेय मन तत्वज्ञानाचेरूच ओडलें आसूं येता कारण लेखकान बी.ए. क आनी एम.ए.क तत्वज्ञान होच विशय घेतिल्लो आनी तांचे साहित्य पळयले जाल्यार मनशाच्या जिणेच्या अर्थाविशी, विचार वा वागणूके संबंदाचेरूच आधरून आसा. तशेंच अनाच्या दुसऱ्या आज्याक म्हणजे (आवयच्या बापायक) रघुवीर पुरुषोत्तम पोरब सिनारी तेय बीन अनेक विशयांनी रस घेताले जशें आयुर्वेदीक दोतोरकी करताले, वेगवेगळ्या भाशेंचें साहित्य अणकारीत करताले, आयुर्वेदाची जायतीच संस्कृत पुस्तकां तांच्यानी बरयल्ली. तांका आपणाल्या दरेका भुरग्याक पेट नांवां दवरपाची सवय आशिल्ली आनी तेच दायज अनाच्या आवयक मेळे आवय कडल्यान तें दायज अनान आपणायले. अनाचे साहित्य वाचतल्यांक हाची जाणीव नक्कीच जातली कारण तांच्या साहित्यांत मनशांक पेट नांवां दवरिल्ली वाचपाक मेळटात.

अना म्हणटा, “बारीकसाणीन पळोवंक गेल्यार शिरू पोरबुलें काव्याचे दायज एका नातवाकडेन, र.वि. पंडिताकडेन गेले जांव येता. गद्याचें म्हजेकडेन आयले जांव येता”! हाचे वयल्यान कळून येता, अनाक ल्हानपणासावनच साहित्यांत आवड आशिल्ली एका आज्या वेल्यान तत्वज्ञानाचे आनी गद्याचें दायज आपणायलें जाल्यार दुसऱ्या आज्या कडल्यान पेट नांवांची पद्दत आपणायली.

1.2.2 दिसाळ्यांक आनी नेमाळ्यांक दिल्ले योगदान

कोंकणी साहित्याच्या मळार अनान कथा, निबंद, लेख, नाटकां बालसाहित्य अशें जायतेच प्रकार केळयल्यात. त्याच बरोबर मराठी आनी इंग्लीश भाशेंतय साहित्याची निर्मणी केल्या. अनाचे साहित्य चडांत चड लेखाच्या माध्यमांत आस्पावता. तांच्यानी लेखनाची सुरवात कॉलेजींत आसतनाच केल्ली. तें जायत्याच नेमाळ्यांक आनी अंकाक बरयतालें. गोंय स्वातंत्र जावन तें ‘राष्ट्रमत’, ‘ऋतु’, ‘कोंकणी’, ‘जाग’, ‘कुळागर’, ‘बिंब’ सारकिल्या नेमाळ्यांनी बरयतालें. तांचे लेख आनी कथा वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी, अंकानी छापून आयिल्ले आसा.

अना जेन्ना कॉलेजींत आसलें त्या वेळार तांकां तांच्या कॉलेजच्या कोंकणी वाडमय मंडळाच्या सेक्रेटरीन बरोवंक लायिल्लो लेख ‘उलोवप - एक कला’ हो अनाचो पयलो लेख जो ‘विद्या’च्या पयल्या अंकात छापून आयिल्लो. 1959त तांणी रायबंदर

गांवचेर एक लेख बरयल्लो 'सुंदर म्हजें रायबंदर' आनी तो लेख मुंबय आंतरम्हाविद्यालयीन वर्सुकी 'विद्या' हातूंत उजवाडाक आयिल्लो. तांच्या त्या लेखाक इनाम लेगीत फाव जाल्ले. गोंय स्वातंत्र जावच्या आदी तें आपणालें लिखाण बाबुराव आगशीकराच्या अंकानी करतालें. गोंय स्वातंत्र जाल्या उपरांत जायतीच वर्तमानपत्रां येवपाक लागली तेन्ना सावन अना 'राष्ट्रमता'च्या आयताराच्या कोंकणी अंकांत बरोवंक लागले.

लेखकाक नाटकानी भोव रूची आशिल्ल्यान ताणी 1962त नाटका संदर्भान 'रात थोडी संवंगां चड' हो लेख बरयलो आनी तो मागीर उदय भेंब्रो हांच्या दिवाळी अंकान छापून आयलो. अना सुनाप्रांतच्या दिवाळी अंकांत सातत्यान बरयतालें. मुंबय विद्यालयांत आसतना तांणी 'कोंकणी' नेमाळ्यांचें संपादन केल्ले आनी त्या वेळार बरयल्ली कांय नाटकांय रंगमाचयेर आयिल्ली. अनान सुंदर आनी हांसोवपी ल्हान भुरग्यांक खातीर कांय कवनां 'कोंकणी' ह्या पंद्रशी नेमाळ्यांत उजवाडाक हाडिल्ली. मुंबयच्यान 'कोंकणी' नांवाचे नेमाळें येतालें ताचो संपादक अनाच आशिल्लो. तातूंत तें 'पिंपळा पेडार' हें सदर चलयतालें. हें सदर मुखार राष्ट्रमतांत पावलें. गोंयांत जेन्ना कोंकणी मराठी वाद चलतालो त्या वेळार अनान 'भोळा भासू', 'खुळा गणी', 'फिदाल्ग रमा' आनी 'तिरसुवादीक जना' असो एक लेख बरयल्लो. ओपिनियन पोला वेळार लेगीत 'बा गोमतेश्वरा, ह्या पातकाक क्षमा कर' असो एक लेख बरयल्लो जो मागीर राष्ट्रमतांत ओपिनियन पोलाच्या रिझल्टा बरोबर छापिल्लो.

अनाचे साहित्य 1959च्या काळा सावन जायत्याच नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयला. तांचें साहित्यीक बरप असंख्य आनी वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडायल्ले. देखीक 'ऋतु' (शरद अंक) 'गवेत उक्ते जायना', 'राष्ट्रमत एक झगडें: दोगांचें', 'भावोजी मेलो', 'विठ्ठली चावी सांडली', 'कोंकणी' (दिवाळी अंक) 'पुर्तुगाली प्रोफसोर देसायाली कथा', 'पणजी आतां म्हातारी जाल्या....', 'जाग' (दिवाळी अंक) 'तुकल्याली तकली तुकल्याक ना', 'एक आसलो काबुली'. अश्यो जायत्याच नेमाळ्यांनी तांच्यो कथा उजवाडाक आयल्यात. वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयल्ल्या कथेंची विस्तारपूर्वक मांडावळ परिशिष्टांत दिल्ली आसा.

अ.ना. म्हांबरो आपणालें चडात चड लेख सातत्यांत "जाग" ह्या म्हाणाळ्यांत उजवाडायतालें. "तिरसुवादीक गोंयकार" म्हण हें सदर अना स्वता आपूण आपणाल्या

गोंया विशीं, गोंयच्या लोकांविशीं, गोंयचे अस्मिताये विशीं लेख बरयतालें आनी तिरसुवादीक गोंयकार माथाळ्या खाला जागांत उजवाडा हाडटालें. 1977 सावन अना ह्या सदरांत बरोवंक लागले. ताची सविस्तर मांडावळ वर्स आनी साहित्यकृती सयत परिशिष्टांत दिल्या.

1.2.3 अ.ना. म्हांबरो हांची प्रकाशीत पुस्तकां

अ.ना. म्हांबरो चडात चड साहित्य गोंय आनी गोंयची व्हडवीक सांगून रचताले. तत्वज्ञान आनी मानसशास्त्राची जितली अनाक खोलायेन वळख आसली तितलीच बालसाहित्यांतय उपाट नदर आसली. ल्हान भुरग्यांची मनां नाजूक आसता आनी जड शब्द वा वाक्या ग्रहण करपाची ताक कमी आशिल्ल्यान ल्हान भुरगीं सोपे वाचन आपणायतात ह्या सगळ्या गजालींची बारीकसाणीन जतनाय घेवन लेखकान सुंदर आनी हांसोवपी ल्हान भुरग्यांक खातीर कवनां रचिल्ली, जी आदी 'कोंकणी' पंद्रशी नेमाळ्यांत उजवाडाक हाडिल्ली. त्याच सगळ्या कवनांचे संकलन केल्ले लेखकाचें पयलें पुस्तक म्हळ्यार 'धुमचे कटर् धुम्' जे 1964 वर्सा उजवाडायलां. अनाच्या ह्या पुस्तकाक 1964 वर्साचो गोंय कला अकादेमीचो पुरस्कार फावो जाला.

गोंयकार हो अनाचो आवडिचो आनी संशोधनाचो विशय आशिल्ल्यान तांच्यानी "तिरसुवादीक गोंयकार" म्हण हीं लेखमाला जागांत बरोवंक घेतिल्ली आनी अना त्या लेखमाळेंत नेमान बरयतालें. त्या लेखमाळेंत जायतेच अशें प्रभावी लेख आशिल्ले जातूंत पुराय गोंय चित्रित जाल्ले. तेच लेख कोंकणी मळार आनी गोंया खातीर मोलादीक आसलें त्या लेखांचो आस्वाद फुडले पिळगेग मेळचो म्हण उपरांत तीं जागानच 'गोंयची अस्सिताय' ह्या पुस्तकांत छापून काडली. गोंयचो पुराय इतिहास सांगपी, गोंयच्या लोकांचे वर्णन करपी, गोंयचे दायज आनी संस्कृताय सांगपी अशें हें तांचें दुसरें पुस्तक जे 1978त उजवाडायलां.

लेखकान चड नामना मेळयल्ली तीं ललीत लेखांच्या माध्यमान. अनाचें अशें म्हण्णे आसा, कोंकणी साहित्याच्या मळार वैचारीक कथांचो उणांव तांका होलमलो आनी त्याच खातीर तांणी कोंकणी कथेच्या मळार एक वेगळोच प्रवाह सुरू केलो. तांच्यानी कांय कथा आदी 1968-69 ह्या काळांत तें मिरज आसतना बरयल्ल्यो आनी कांय कथा तांच्यानी मागीर बरयल्ल्यो ज्यो कथा तांच्यानी खंयतरी वाचिल्ल्यो, पळयल्ल्यो, आयकल्ल्यो, कल्पिल्ल्यो तांतल्यान उप्रासल्यात. आदी पयलीं ह्यो कथा वेगवेगळ्या

नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयिल्ल्यो त्योच सागळ्यो कथा एकठांय करून **‘पणजी आतां म्हातारी जाल्या...’** ह्या पुस्तकाच्या रूपांत अनाचे तिसरें पुस्तक म्हण 1985 वर्सा उजवाडायलां. ह्या कथा संग्रहाक 1987 वर्सा साहित्य अकादेमीचो पुरस्कार फावो जाला. बारीकसाणीन पळयलें जाल्यार तत्वज्ञान आनी मानसशास्त्राच्या नदरेंतल्यात त्यो कथा बरयल्ल्यो आसा. एकाद्रो मनीस कश्या पद्दतीन वेगवेगळ्या विचारांनी घुस्पता, समाजान ताची वागणूक, सामान्य मनीस कश्या तरेन राजनितीक जाळ्यात फसता आनी समाजाच्या सत्य परिस्थितींचेर बडी मारिल्ली आसा.

‘कोंबो गेलो तारवार’ हो तांचो फामाद आनी गाजील्लो ललीत लेखाचो संग्रह 2007 वर्सा उजवाडायल्लो. त्या पुस्तकांतलें लेख ह्यान पयली वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयिल्ले. ह्या लेखांचे खाशेलपण म्हळ्यार विनोद, उपरोध, मिशिकलपणां, नोस्तालजिया सगळ्या लेखानी भरभरून वोत्ता त्याच बरोबर समाजाक देखूय मेळटा. तांच्यानी नेमाळीं आनी आकाशवाणी ह्या माध्यमांनीय बरोवप केलां. तांच्यानी एक तीन अंकी नाटक बरयल्ले आनी तें मुंबय आकाशवाणीन ‘घर नाशिल्लो घरकार’, ‘त्या दिसाची एक गजाल’, ‘मरतलो घरच्यांक वळखना’ अश्या तरेन तीन ख्रिस्तीनी उजवाडायल्लें. तशेंच कुळागर प्रकाशनान अनाल्यो कांय कथा एकठांय हाडून **‘अनाल्यो अ-कथा’** म्हण पुस्तक 2007 वर्सा उजवाडायलां.

अना आपणालें साहित्य फक्त बरोवंक जाय म्हण बरय नाशिल्ले तर तें स्वता पयली विशय आपूण समजून घेताले ताचेर खोल विचार करून बारकायेन सोद घेवन साहित्य कागदार हाडटालें. तांचो एक गूण आशिल्लो तें साहित्य अशें बरयताले, वाचप्यांक तें हांसता हांसता चिंतपाक लायतालें आनी त्याच गूणांक लागून तांचे साहित्य वेगळे आनी एकमेव थारता. तांका कोंकणी भाशा मंडळ गोंय आनी महाराष्ट्र सरकाराचो पुरस्कार लेगीत फावो जाला.

लेखकान कोंकणी पुस्तकां उजवाडायल्ली तशींच आनीकय पुस्तकां संपादीत आनी अणकारीत केल्ली आसा जी बरीच फामाद आनी नामनेची पुस्तकां. **‘प्रसादफूल’** हो तांचो प्रातनिधीक लघुकथांचो कथासंग्रह 1971 वर्सा उजवाडायलो. हातूंत बारा कथाकारांच्यो बारा अश्यो प्रभावी लघुकथा आस्पावतात. तसोच **‘स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कथा’** हो 37 कथाकारांच्या काथांचो कथासंग्रह 1978त उजवाडाक हाडलो. हीं दोनूय तांची संपादीत केल्ली नामनेची आनी प्रसिध्द जाल्ली पुस्तकां.

अ.नान अर्जेन आयोनेस्कोच्या 'LA CANTATRICE CHAUVE' एका फेन्च नाटकाचें 1982त 'गाजलीचें नाटक' म्हण कोंकणीत अणकारीत केलां. 1987-90 वर्साच्या काळांत तें मुंबय आसतना जे. आर.डी. टाटाच्या चरित्रा खातीर संशोधन करताले आनी काम पुर्ण जाल्या उपरांत ताणी 'जे.आर. डी. टाटा- लेटर्स'. म्हण एक इंग्लीश पुस्तक संपादीत केलें तें मागीर 2004 वर्सा उजवाडाक आयले.

अना हांच्यानी कोंकणी साहित्याच्या मळार भोव प्रमाणांत योगदान दिल्ले आसा आनी हाचो पुरावो तांणी निर्माण केल्ल्या साहित्या वयल्यान मेळटा. आपूण गोंयकार आशिल्ल्याचो तांकां भरपूर स्वाभिमान आशिल्लो गोंय हो विशय तांच्या दरेक साहित्यांत आसतालोच. तांचे साहित्य केन्नाच उखलापे दिसना. अनाची साहित्य निर्मिती फाटलो एकूच हेंत आसलो, जो तें विशय हाताळटाले तो विशय वाचप्यांच्या काळजा मेरेन पावोवप आनी हांसता हांसता येवजूंक लावप. हांची खात्री मात तें नेमान साहित्य लिखाणां वेळार पाळटाले.

प्रकरण 2: मानसशास्त्राचो सिध्दांतीक अभ्यास

देवान हो अदभूत संवसार रचलो आनी त्या संवसारांत मनीस, जीव, जनावरा, झाडा-पेडा, जैवीक आनी अजैवीक वस्तूंची निर्मिती केली. पूण त्या सगळ्या वस्तूंचो कसो वापर करप तो मानवी जिवाचेर सोपयलो. मनशान आपल्या गरजेच्या पलीकडेन वचून चिंतन करप सुरू केलें आनी जशी व्यासान इ.स.प.1500च्या सुमाराक संस्कृत भाशेंत चार वेदांची निर्मिती केल्ली. त्याच तरेन मनशान सरभोवतणच्या निसर्गाचेर लक्ष मारलो आनी ताचेर अभ्यास करून भुगोलशास्त्र, खगोलशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र, प्राणीशास्त्र, रसायनशास्त्र अशी अनेक तरेची शास्त्रां रचलीं. करता करता मनशान समाजीक वेव्हाराचेर खोलायेन लक्ष दिवन अर्थशास्त्र, राजकीयशास्त्र, समाजशास्त्र आनी मानसशास्त्र अशीं शास्त्रां तयार केली त्या भायर इतिहास, कायदो आनी भूगोल हीं काय मुळावी समाजीक शास्त्रांय मानून घेतल्यात.

मनीसजात हीं समाजांतूच वावूरता आनी खरेपणान पळयले जाल्यार समाजशास्त्र आनी मानसशास्त्र एकाच गटांतलें. मानसशास्त्राक मनीस शास्त्र अशेंय म्हणटात. ह्या शास्त्रांत मनशाचो आस्पाव जाताच त्याच बरोबर मनशाच्या मनाचे मानसशास्त्र देखीक एकाद्रो मनीस कसो वागता, ताच्या मनाची चालना कशी जाता ह्या गजालींचो सोद घेवप जाता. मनीस हो एक असो प्राणी जो एकाच वेळार अनेक विचारांनी घुसपल्लो आसता आनी त्या फाटली कारणांय अनेक आसता त्याच कारणांचो सोद मानसशास्त्रांत घेता.

खरेपणान पळयले जाल्यार मानसशास्त्र हे एक शास्त्र न्हय तर मानवी जीवनाची समाजांत चलपी जीण. एकाद्या व्यक्तिची मानसीक नदर आनी समाजांत घडपी घडणूकांच्या आदारार वागपी मनीस हाचेच हे शास्त्र जावन आसा. मानसशास्त्राचो भारतीय आनी पाश्चात्य उगमाचेर उडटी नदर मारून ताचे फांटे समजून घेवपाचो प्रयत्न ह्या प्रकरणांत केल्लो आसा.

2.1 मानसशास्त्राचें स्वरूप

प्राचीन भारतीय मानसशास्त्राचो उगम पळयलो जाल्यार इ.स.पू. 2000 ते इ.स.500 ह्या काळखंडांत सुरू जाता. हो काळ सुमार 2500 वर्साचो मानू येता काळा मजगती तत्वगिन्यांनी मन आनी मनाच्या वागणूकेचो जायत्या तरांनी सोद घेतलो. मनशाच्या मनाचे

अनेक संबंदाचो सोद लावपाचो यत्न केल्लो. तशेच मनशाच्या मनाचो, शरिराचो, स्वताचो, समाजाचो संबंद अनेक अश्या फाट्यांचेर सोद जावंक लागलो मनशाच्या स्वभावाचो उल्लेख आमका वेद, भगवद्गिता, बायबल, कुराण सारकिल्या ग्रंथानी लेगीत वाचपाक मेळटा.

वेदा प्रमाण जर पळयले जाल्यार जाग, सपन आनी न्हीद अशीं मनाची तीन अवस्थां आसतात. ह्याच तीन पांवड्यातल्यान तो काम करता. वेदांत आरोग्यवान शरीर, योग्य वातावरण आनी पुश्टीक अन्नाची गरज सांगल्या त्याच बरोबर मनाचे उदरगती खातीर वयल्यो गजाली आस्पावताच त्याच बरोबर नेमान व्यायाम करचो पडटा. मनाची उदरगत म्हळ्यार जिणेची उदरगत. तशेंच वेदाप्रमाण आमचें सुख, दुख्ख, बुद्धी, बळ, पिशेंपणां आनी दुबळेपण हीं सगळीं आमच्या मनच्या स्थितीचेर आधारून आसतात. त्या खातीर मनाचेर चड नियंत्रण आसप म्हत्वाचे.

मनात ह्या पुस्तकान सांगला, 'वेदांतांन मनाक अंतकरण वा भितरलें अवयव अशें मानला. देखीक दोळे, कान, नाक, जीब हीं भायली इंद्रिया. ह्या इंद्रियांतल्यान आमी पळोवपाक आनी अणभव करपाक शकतात. पूण मन जे आसता ते हांच्या परस एकदम वेगळें. वेदा प्रमाण गिन्यान, स्मृती, कल्पना, प्रेम, दुस्वास, आंशा आनी भंय हीं मनाचीं कार्यां जावन आसात.'²

भारतीय मानसशास्त्रांत मुखेलपणान मनशाची तीन तरांनी पारखणी आसता श्रवण, मनन आनी निदिध्यासन. ह्या तीनूय पारखणीन मेंदवाचो उपेग खर पणान जाता त्याच बरोबर मनशाची विचार शक्तिक चालना मेळटा आनी मानसीक विकास जाता मनीस नव्या गजालींचो सोद घेवंक लागता अशें केल्ल्यान मनीस स्वताक अणभवपाक शकता आनी जाणा आशिल्ल्यो गजाली फुडे व्हरून ध्यान केंद्रीत करपाक पावता. भारतीय शास्त्रांत मनशाचो अणभव म्हळ्यार पारख करप आसता. 'भगवद्गितेन आनी रामायणांत लेगीत मनाची वेगवेगळी स्थिती आनी उपदेसाची वेगवेगळी पद्दत सांगिल्ली आसा. मनशाचे उर्बेचेर खूब खोलायेन विचार केल्लो आसा. ह्या ग्रंथांतल्यान मनशाच्या वागणुकेचेर राजोगुण, तमोगुण आनी सत्वगुण हांचो प्रभाव, इत्सा, हावेस, अहम कसो वाडटा हाचेर अभ्यास करूं येता.'³

पतंजलीन आपणाल्या योगसुत्रांत मानसशास्त्राविशीं खूब खोलायेन विचार केल्लो आसा. ताची हीं बरपावळ इ.स.प. 5 व्या शतकांतली आसा. ताचे म्हण्णे, 'दोळे धापून

कायच विश्वास करूं नाकात. पूण ताचेर उपचार करचें.⁴ ह्याच तरेन पतंजली सगळ्या गजालींचेर उपचार करता. मन जर समजुपाक जाय जाल्यार योग पयली समजुचो पडटा. योग म्हळ्यार मनाचो विराम, मनाची वाड, मनाचो विकास आनी शांत मन. थोडक्यात समजले जाल्यार भायलो कसलोच मनांत विचार नासप. हांव आनी म्हजे चिंतन ह्याच मर्यादीन दवरून ध्यान करप म्हळ्यार योग आनी हाचो संबंद जुस्त मानसशास्त्राक लागू जाता. पतंजली म्हण्टा, मन हे एक साधन ताका कितलो अधिकार दिवचो ते आमी थारावचें.

भारतीय मानसशास्त्राच्या उगमांत गौतम बुद्धाची विचारधारा मुखेलांत मानची पडटा. गौतम बुद्धाचे तत्वज्ञान हे मनाक आनी शरिराक लक्षांत घेवन दुख्ख, वेदना आनी मरण ह्या बदल सांगता तशेच आपणाली इत्सा कश्या तरेन ताब्यांत दवरची हेय सांगता. मनशान नेणारपण केल्ल्यान त्या मनशाक जायतोच आडखळीचो संघर्श करचो पडटा आनी अशें जाल्ल्यान मनीस आपणाल्या शारिरीक आनी मानसीक अडचणींचेर जैतीवंत जावंक शकता आनी हेच बुद्धाचें नेम आशिल्ले. हाचे वयल्यान मनशाची वागणूक आनी व्यक्तिमत्वाची योग्य निर्मिती जाता. मानसशास्त्र हे वागणुकेचें शास्त्र आनी ताचो संबंद जायत्या बुद्धाच्या मतांकडेन जोडटा देखून कांय मुखेल अशें बुद्धाचें सिद्धांत प्राचीन भारतीय मानसशास्त्रांत आपणायल्यात.

भारतीय तत्वज्ञ स्वामी विवेकानंद हाणी मनशाच्या आंतर मनाचो सोद घेतिल्लो आसा. ताणी जायतीच अशीं मनाचेर व्याख्यानां दिल्ली आसा. अमेरिकेंत सॅन फ्रांसिस्को हांगा 16 मार्च 1900 दिसा दिल्ल्या व्याख्यानांत तो म्हण्टा, “मन जर एकाग्र आसलें जाल्यारूच आंतरीक वा भायलें गिन्यान मेळोव येता. एका मनशाचें मन दुसऱ्या मनशापरस चड एकाग्र आसल्यार ताका चड गिन्यान मेळू शकता, आनी एकाग्रतायेची शक्त योग शास्त्रांत आसता.”⁵ मन जे आसता ते अनेक प्रकारांत केंद्रीत करूं शकता दरेक मनशाची ताची वेगळी पद्दत आसता त्या प्रमाणें तो आपणालें मन केंद्रीत करता. जितले मन पवीत्र तितलें ताचेर संयम दवरप सोंपें जाता. मन जर पवीत्र दवरतलें जाल्यार पयलीं आचरण पवीत्र आसप म्हतवाचें हो नेम योग हातून खरपणान मानतात. मानसशास्त्रांत ह्या नेमाक पुरायपणान आपणावन घेतलां कारण ह्या नेमांतल्यान मनशाची भरपूर उदरगत जाता.

प्राचीन भारतीय मानसशास्त्रांत आनीकय जायत्याच तत्वज्ञानांचें सिद्धांत आनी तांची विचारसरणी आपणावण घेतिल्ली आसा देखीक- संत ज्ञानेश्वराची मनाची वेदना,

संत सर्माथ रामदास स्वामी हांची मनान चलपी विचार, संत नामदेव मनशाच्या विशाल मनाविशीं सांगता. तशेंच आनी जायत्याच भारतीय तत्वज्ञानांचीं विचारसरणी मामसशासत्रांत आपणावन घेतल्यात.

‘मेंदूची रचना कशी जाली? हजार वर्सा पयली हो प्रस्न मनशाक सतायतालो, हाचीच जाप सोदून काडपाक मनशान मेल्ल्या मनशाचेर वेगवेगळें तरेन प्रयोग केले आनी त्या प्रस्नाची जाप सोदपाक लागलें आनी हे सगळे 40000 वर्सा पयली पासून चालू जाल्ले. आदल्या तेपार लोकांक दिसताले, आमचो जीव मेंदवांत न्हय तर काळजांत आसता म्हण आनी कितलीशीच वर्सा लागली लोकांक समजपाक, मेंदू हो एक मनशाच्या शरिराचो म्हत्वाचो भाग आनी त्या मेंदवातय आमचो जीव आसता.’⁶

ग्रीक तत्वज्ञांनी मानसशास्त्राची म्हत्वाच्यो अश्यो कल्पनां मांडल्यात. अजापाची गजाल म्हळ्यार त्यो कल्पनां आताच्या काळांत लेगीत उपकारा पडटात. ग्रीक भाशेंत आतम्याक ‘सायकी’ आनी अभ्यासाक ‘लोजिया’ अशें म्हणटात. त्या खातीर आतम्याच्या अभ्यासाक ‘सायकॉलॉजी’ म्हणटात. खरे म्हळ्यार ‘सायकॉलॉजी’ हे उतर प्रत्यक्षांत जर्मन तत्वज्ञानान रूडॉल्फ गॉकेल (1547-1628) हांणी पयली वापरांत हाडिल्ले त्या उपरांत ख्रिस्तिन वॉल्फ (1679-1654) ह्या दुसऱ्या तत्वज्ञानान ते उतर लोकप्रीय केलें.

‘ग्रीक विचारवंतांक मेंदू, आत्मो आनी मन हांचेविशी जिज्ञासा आशिल्लीच. इ.स.प.510 च्या सुमाराक अल्क्मेऑन नांवाच्या विचारवंतान विच्छेदनाची (डिसेक्शन) कल्पना सुरू केली. मेंदवाचें म्हत्व ताका सगळ्यान पयली समजलें. मनशाचें केंद्र मेंदवांत आसा हे ताक कळिल्ले. वेगवेगळ्या जानवरांचेर ताणी प्रयोग करून मेंदवांत संदेश कशें पावतात ताचो सखोल अभ्यास करून वेगवेगळी म्हत्वाची अशीं कल्पना मांडली.’⁷

‘हिपॉक्रेटस (इ.स.प. 460-377) हो ग्रीक वैज आर्विल्ल्या वैजकी शास्त्राचो जनक आशिल्लो. काळजापरस मेंदवाक चड म्हत्व आसा अशें तो मानतालो. मेंदूतल्यानच सुख, दुख, वेदना, उमेद, हासो, राग ह्यो सगळ्यो भावना निर्माण जावून आमच्या मुखार उब्यो जाता आनी मेंदूक लागूनच आमी विचार करपाक शकतात. त्याच बरोबर वेगवेगळ्या गजालीं मदी फरक करू शकतात, आमी कोण, आमका कितें जाय, आमका न्हिद येता वा ना सगळ्या ह्या गजालींचो विचार करू शकतात.’⁸

खि. पु. 1000 ते 480च्या कताळांत अनेक्झीमेनेस सारक्या भौतिकशास्त्रज्ञाचें विचार हांगा घेवचें पडटा. ताच्या मता प्रमाणें “As our soul being air, holds us together, so do breath and air surrounded the whole universe” तो म्हणटा, आमच्या आतम्यान हवा आस्पावता, तातूंतल्यान आत्मो ताजे वारे जिवें दवरपाक आदर करता आनी देखून तो आत्मो आनी हवेचो संबंद दाखयता. ह्याच कल्पनेन मानसशास्त्रीय विचाराची बुन्याद घट्ट केल्या.⁹

पाश्चात्य मानसशास्त्राच्या उगमांत प्लेटोची विचारसरणी म्हत्वाची थारता. ताच्या मता प्रमाण हे विश्व पृथ्वी, वारो, उजो आनी उदक ह्या चार घटाकांतल्यान जल्मला अशें तो विश्वास करतालो आनी ताणें त्या चार घटकांक पांच इंद्रियांकडेन आनी ताचें वरवीं मेळिल्ल्या गिन्याना कडेन जोडला. मनशाच्या मनाक वा आतम्याक ताणें Psyche अशें नांव दिलें. ताणें आतम्याचे तीन वेगवेगळे भाग करून दरेक भाग कश्या प्रकारे काम करता ताचो बारकायेन नियाळ घेवन ताणी त्या अभ्यासाक मानसशास्त्र अशें नांव दिलें. आतम्याचो अभ्यास करपी शास्त्र म्हळ्यार मानसशास्त्र अशें तो म्हणटा. तातूंत सायकी म्हळ्यार आत्मो आनी लॉगस म्हळ्यार विज्ञान. हीं ताची विचारसरणी जायत्या शेंकड्यांनी मान्य जाली आनी मानसशास्त्रांत ताचें विचार म्हत्वाचें थारलें.

‘अरिस्टॉटल हो पुर्विल्ल्या काळांतलो एक नामनेचो तत्वज्ञ, तर्कशास्त्रज्ञ आशिल्लो. ताका विज्ञानाचो बापूय अशें म्हणटात. ताणी 170 वयर पुस्तकां बरयल्ली. ताणी ‘De Anima’ ह्या ग्रंथांत मानसशास्त्रो अभ्यास केल्लो. ताणी लेगीत Psyche हीं संज्ञा वापरिल्ली. सजीवांत जीव ओतपाचें काम आत्मा करता अशें ताचें म्हणणे आशिल्ले. शरीर आनी आत्मो हांच्या मदलो फरक ताणी कार्यक्षम तरेन स्पश्ट केल्लो. ‘शरिरांत जीव आसा, हाचो पुरावो आत्मो दिता’ अशें मत ताणी मांडिल्ले. अरिस्टॉटलान वेव्हार प्रक्रियेंच भोव खोलायेन भाश्य केल्ले आनी हेच ताचें मत आता आधुनीक मानसशास्त्रांच्या अभ्यासविशयांत मानून घेतलां. अरिस्टॉटलाक मन, वागणूक, संवेदनां, बुद्धी आनी ताचें अस्तित्व ह्या मानसीक प्रक्रियेची अधीक जाणीव आशिल्ली आनी हाचें वयल्यानच ताणी मानसशास्त्राक घट्ट बुन्याद दिवपाचें काम केलें.¹⁰

‘विल्यम जेम्सन’ अमेरिकेंतल्या हार्वर्ड विद्यापिठांत मानसशास्त्र नांवाचो अभ्यासक्रम लागू केलो. ‘हर्बर्ट’ हाणी मानसशास्त्र नांवाचें पुस्तक बरयल्ले जाल्यार वेबरान 1834 च्या सुमाराक संवेदना आनी बोध हांचें मानसीक पद्दतीचो विस्तार केल्लो. 18व्या

आनी 19 व्या काळामजगती मानसशास्त्रा विशीं जायतीच तत्वज्ञानांची विचार सरणी मानसशास्त्रांत मान्य केल्या. 'सिगमंड फॉईड' हो मनोविश्लेशीकरणाचो जनक. दुयेसाचेर उपचार करपाच्यो पद्दती आनी मनाची वागणूक स्पश्ट करपी सिद्धांत फॉईडानच मांडिल्लो. आमच्या भुरगेपणांतल्या घडणूकांचो आमच्या भुरगेपणाचेर व्हड परिणाम जावन आमच्या व्यक्तिमत्वाक आकार मेळटा अशें फॉईडचे म्हणणे. मानसशास्त्रांत ताणी मुखेल आनी प्रभावी अशें सिद्धांत आनी प्रयोजना मांडिल्ली आसा. देखीक- मनोविश्लेशणात्मक सिद्धांत, अज्ञात मन, व्यक्तिमत्व, मनोलेगीक विकास, सपन विश्लेशण, रक्षण यंत्रणा.

बाल मानसशास्त्र हे मुळांत अंदाज 18 व्या शेंकड्यांत विकसीत जाल्ली विचारसरणी. बाल मानसशास्त्र हें विकासात्मक मानसशास्त्राचें एक उपक्षेत्र जावन आसा. सादारणपणान जिवाच्या, मनशाच्या वा जानवरांच्या पुराय आयुश्यांतल्या वागणूकेतल्या बदलावाचो अभ्यास करपाकडेन संबंदीत आसा. मानसीक मानसशास्त्र विकसीत करपांतलें चडशें संशोधन आनी सिध्दांतीकरण भुरग्यांच्या विकासाच्या मळार जाल्ले आसा.¹¹ तेच बरोबर बाल मानसशास्त्रांच आपणाल्या विचारसरणेची भर घालपी जायतेच म्हत्वाचे तत्वज्ञानी आसात. 'एरिक एरिक्सन' हाची मानसशास्त्रीय विकास सिद्धांत, 'जॉन वॅट्सन' आनी 'बी.एफ. स्किनर' हांची वागणूक विकास सिद्धांत, 'जॉन बावलबी' हाची आसक्ती विकास सिद्धांत, 'लेव व्हायगोत्स्की' हाची समाजीक संस्कृती उदरगतीचो सिद्धांत, 'अल्बर्ट बानडुरा' हांची समाजीक शिक्षण विकास सिद्धांत. अश्या जायत्या तत्वज्ञानी बाल मानसशास्त्रांविशी आपणाली तत्वां पुराव्या सकट मांडल्यात.

खोलायेन जर पळयले जाल्यार चडात चड मानसशास्त्राचो अभ्यास पाश्चात्य इतिहासांत चड प्रमाणांत केल्लो आसा चडात चड वावर तत्वज्ञानांनी केल्लो दिसून येता. पाश्चात्य मानसशास्त्राची पारखणी मनशाच्या वागणूक वस्तुनिश्ठतायेचे नदरेंतल्यान तपासप आसता. भारतीय तशेंच पाश्चात्य जाणकारांनी वेगवेगळ्या घटकांनी मनाचो थाव घेवपाचो यत्न केल्लो आसा आनी हाचेर आजून लेगीत सोदवावर चालूच आसा.

2.1.1 मानसशास्त्राचे मुखेल फांटे

सात्वीक मानसशास्त्राचे फांटे :

खाशेल्या अभ्यासाखातीर मानसशास्त्राच्या विशयाचें वेगवेगळ्या फांटायानी गट केल्ले आसात. मुखेलपणान मानसशास्त्राचे दोन तरांचें गट केल्ले आसात सात्वीक

मानसशास्त्र आनी प्रयोजीत मानसशास्त्र. सात्वीक मानसशास्त्राचे रूपरेखा आनी सिद्धांत दाखयता. तातूंतल्या आशयांत मानसशास्त्रीय तत्वां आनी सिद्धांतांच्या सुत्ररूपांत म्हायती मेळटा तशेंच मुल्यांकन, वागणूकेंत बदल आनी सुदारणां करपाखातीर वेगवेगळ्यो पद्दती आनी तंत्रां सुचयल्यात.

प्रयोजीत मानसशास्त्रांत सात्वीक मानसशास्त्रांतल्यान निर्माण जाल्लो वा चर्चा केल्ल्या सिद्धांताक आपलो वेव्हारीक आकार मेळटा. आमकां हांगा खऱ्या वेव्हारीक जिणेच्या परिस्थितीच्या संदर्भांत सात्वीक मानसशास्त्रीय नेम, तत्वां, सिद्धांत आनी तंत्रांच्या उपेगाचो मार्ग आनी साधनांचे भासाभास करपाक मेळटा.

1. सामान्य मानसशास्त्र

सामान्य मनशाचो अभ्यास हांगा जाता. मनशाच्या सामान्य वागणूकेक आदार दिवपी तत्वां, मनशाच्या खाशेल्या गटाचेर केंद्रीत करिनासतना पूण बाकिच्याय गटांचेर लक्ष दिवप आनी ताचेर अभ्यास करप ह्या फाट्यांत जाता. देखीक- मनशाचो विकास, भावना, बुद्धी, चिंत, बुदवंतकाय, मनाची वाड आनी जात्या अश्या क्षेत्राचो अभ्यास.

2. असामान्य मानसशास्त्र

ज्या मनशाची वागणूक, भावना आनी विचार असामान्य आसता आनी तो वेगळेच तरेन वागता, आपल्या मनाचे आयकनासता. विपरीत गजाली करता देखीक- पिशेपणां, चिंता विकार, भंय, गुंगी आदी सारकिल्या वागणूकेचेर ह्या प्रकारांत भाश्य जाता.

3. समाजीक मानसशास्त्र

मानसशास्त्राचो हो फांटो गट वागणूक आनी लोकांच्या हेर लोकांकडेन आशिल्ल्याचो अभ्यास दाखयता. वर्ग गतिशास्त्र, आवड - नापसंत, उमळशीक - वृत्ती, समाजीक अंतर आनी लोकांचे व्यक्तिक आनी समाजीक संबंदांतले मुद्दे ह्या फाट्यांत स्पश्ट जाता.

4. प्रयोगीक मानसशास्त्र

मानसीक प्रक्रिया आनी वागणूक हांच्या अभ्यासाखातीर केल्लो आसता. चडात चड हीं शास्त्र पद्दत प्रयोगशाळांनी वापरतात आनी नियंत्रीत परिस्थितींत वागणूक वा हेर मानसीक घडणुकांचो अदमास, स्पश्टीकरण वा प्रभाव घालपाखातीर वागणूकेचो शास्त्रीय अभ्यास. देखीक- जनावरां, पक्षी आनी मनशाय हांचेर प्रयोग करप.

5. शारिरीक मानसशास्त्र

ह्या फांट्यांत वागणुकेच्या जैवीक आनी शारिरीक आदाराचें वर्णन आनी स्पश्टीकरण करता. कुजिच्या अंतर्गत वातावरणाचो आनी शारिरीक संरचनेचो, खासा करून मेंदू, तंत्रिका तंत्र आनी ग्रंथाच्या कार्याचो अभ्यास. मनशाच्या संवादात्मक, संज्ञात्मक आनी भावनीक वागणुकांचो एक वेगळो भाग ह्या फांट्यांत जाता.

6. पॅरा मानसशास्त्र

सैमाच्या आनी विज्ञानाच्या ज्ञात नेमा आड वा ताचें भायर वचपी वा दिसपी फुडार जाणून घेवप वा टेलिपेथी अश्या मानसीक क्षमतांचो अभ्यास. सोप्या उतरांनी पळयलें जाल्यार ज्ञात सैमाक नेमांक लागून स्पश्ट करपाक मेळनाशिल्ल्या घडणूकांचे शास्त्रीय संशोधन.

7. भू- मानसशास्त्र

मानसशास्त्राचो हो फांटो वा क्षेत्र भौतीक वातावरण खासा करून हवामान, माती आनी भूंयवर्णन हांचें संबंद वागणूके वांगडा वर्णन आनी स्पश्टीकरण करता. मनशाचे नातें वातावरणान कशें आसा, संबंद कसो आसा ताचेर अभ्यास.

8. विकास मानसशास्त्र

मानसशास्त्राचो हो फांटो जल्मासावन जाणटेपणामेरेनच्या वागणूकेच्या संदर्भांत वाड आनी विकास प्रक्रियेच्यो प्रक्रिया आनी उत्पादनांचें वर्णन आनी स्पश्टीकरण करता. हांचे फुडे बाल मानसशास्त्र, तरूण मानसशास्त्र आनी प्रौढ मानसशास्त्र अशी उपविभागणी केल्ली आसा.

9. बाल मानसशास्त्र

बाल मानसशास्त्र फकत भुरगीं शारिरीक नदरेंत कशीं वाडटात हाचेर अभ्यास करिना तर तांची मानसीक भावनीक आनी समाजाक उदरगतूय चड समजून घेवपाचो यत्न करता. बाल मानसशास्त्राचे अनेक अशें फांटे शिकपाक मेळटात देखीक न्युरोसायकलोजी, एबनोर्मल सायकलोजी, पर्सनॅलिटी सायकलोजी, कुटुंब सायकलोजी, डॅवलोपमेंटल सायकलोजी, समाजीक सायकलोजी, एडॉलसंट सायकलोजी, आसक्ती सायकलोजी,

वर्तन विकास सायकलोजी अश्या अनेक तरेची सायकलोजी. हे फांटो प्रयोग करून वास्तवांत शिकपाक मेळटा तशेच साहित्यांत लेगीत शिकपाक मेळटा.

प्रयोजीत मानसशास्त्राचे फांटे :

1. शिक्षणीक मानसशास्त्र

शिक्षणीक मानसशास्त्र हो मनशाच्या शिकपाच्या शास्त्रीय अभ्यासाकडेन संबंदीत आसता. संज्ञानात्मक आनी वागणूकेच्या दोनूय नदरेन शिकपाचें प्रक्रियेचो अभ्यास केल्यार संशोधकांक बुद्धी, संज्ञानात्मक विकास, परिणाम, प्रेरणा, स्वताचें नियंत्रण आनी स्वताचीं संकल्पना हातूंतलें व्यक्तीक फरक तशेच शिकपांतली तांची भुमिका समजूंक मेळटा.

2. वैजकी मानसशास्त्र

ह्या शास्त्रांत मनशाच्या आंतकड्यांच्या दुयेंसांची वा असामान्य वागणूकेचीं कारणां स्पश्टीकरण करता. समाजांतल्या पिडिल्ल्या मनशाचेर उपचार आनी प्रभावी समायोजन करपाखातीर व्यक्तिक उपचार सुचयता. देखीक- वागणूक उपचार, मनोविश्लेशण उपचार, विकास उपचार.

3. उद्देगीक मानसशास्त्र

उद्देगीक वातावरणाच्या संदर्भांत मनशाच्या वागणूकेच्या अभ्यासाखातीर मानसशास्त्रीय तत्वां, सिंध्यात आनी तंत्रांचो उपेग करपाचो यत्न करता. गिरायकांची आवड निवड जामून घेवपच्यो पद्दती आनी साधनां सुदारपाक जायराती आनी उत्पादनाची विक्री करपाक उपेग पडपी अभ्यास करता. निवड प्रशिक्षण आनी कर्मचाऱ्यांक दवरप, कामगारांच्या समस्यांक सुरळीत करप, कर्मचारी आनी मालक हांच्या मदलो संबंद सगळ्यांचो अभ्यास ह्या फाट्यांत जाता.

4. कायदेशीर मानसशास्त्र

हे शास्त्र व्यक्तींच्या अश्या वागणूकांचो अभ्यास करता जसो कायदो, गिरायक, अपराधी, साक्षी आदी. समाजान कितले कायदे आसात, कितले अपराध जातात, राजकीय कायदे कितलें आसा आनी कोणांक कोणांक आसा, तांचो फायदो कोण घेता, कायद्यांचो

मानसीक परिणाम कसो जाता हे सगळें ह्या फाट्यांत येता. देखीक चोरी, खून, पयशांचो गपलो, सरकार येवजण्यो आदी.

5. सेना मानसशास्त्र

हे शास्त्र मानसशास्त्र तत्वां आनी पद्दती सेना शास्त्रां कडेन जोडिल्ले आसा. फौजींची आनी नागरीकांची झूजा वेळार उमेद कशी बाळगून दवरप, लडाय कशी करप, तुबक, तोफ, आर्म, स्फोटक गुळी कशी वापरप, झगड्या वेळार कश्या तरेन सुरक्षीत रावप, युध्दा वेळार मन कशें शांत दवरप आनी शांतपणान निर्णय घेवप ह्या गजालींचे अध्ययन जाता.

6. राजकीय मानसशास्त्र

मानसशास्त्रो हो फांटो धोरणांचो अभ्यास करपाक आनी राजकीय फायदे मेळोवपाक मानसशास्त्रीय तत्वां आनी तंत्रांचो वापर करता. राजकारण शिकून राजकारणीय अधिकार कमयता, फुडाऱ्याची गुणवत्ता, राजकारणीय सत्ता आदी सारकिल्या गूणांचो विकास जाता. राजकारण आनी मानसशास्त्र हांचे मदलो संबंद, द्विदिशी मानतात, राजकारण समजून घेवपाखातीर राजकारणाचो भिंग म्हण उपेग करतात.

2.2 मानसशास्त्राची व्याख्या

मानसशास्त्राचो अभ्यास जायत्याच जाणांनी केल्लो आसा आनी मानसशास्त्र म्हणजे नेमके कितें ते लेगीत आपणाल्या मता प्रमाणें सांगिल्ले आसा. मानसशास्त्र हो विशय खूब व्यापक आकाराचो आशिल्ल्यान जायत्याच जाणकारांनी ताचेर आपणाली मतां मांडिल्ली आसा. 'विल्यम मेकडोल' हो इंग्लीशींतलो पयलो मनीस जाणी मानसशास्त्राची व्याख्या दिल्ली. 1905 वर्सा उजवाडाक आयिल्ल्या 'फिजिओलॉजिकल- साइकोलॉजी' ह्या पुस्तकांत ताणें बरयलां, "मानसशास्त्र हें सगळ्यांत बरें सगळ्यांत व्यापकपणान जिव्या प्राण्यांच्या आचरणाचें सकारात्मक विज्ञान."¹² उपरांत 1908 वर्सा ताणें आपणाल्या व्याखेंत 'इंट्रोडक्शन टू साइकोलॉजी' ह्या पुस्तकांत वागणूक हो शब्द जोडलो आनी निमाणें आपल्या 'An outline of Psychology' ह्या पुस्तकांत फुडली अर्थपूण व्याख्या मांडली, "Psychology is a science which aims to give us better understanding and control of the behaviour of the organism as a whole."¹³

1913 'जे.बी. वॉटसन' हाणें वागणूक ह्या उतराचें स्पशटीकरण दितना मनशाची आनी जानवरांची वागणूक हांचो आस्पाव करून विस्तारान सांगपाचो प्रस्ताव मांडलो आनी मानसशास्त्राची व्याख्या ताणी मांडली, "The Psychology is the science of behaviour."¹⁴ अमेरिकेच्या प्राध्यापक 'वॉल्टर बॉवर्स पिल्सबरी' हाणें 1999 वर्सा उजवाडाक आयिल्ल्या 'Essentials of Psychology' ह्या पुस्तकांत मानसशास्त्र ह्या उतराची वागणूकेची व्याख्या ह्या उतरांनी दिल्या- "Psychology may be the most satisfactorily defined as the science of the human behaviour."¹⁵

'एन. एल. मुन' म्हणटा, "Psychology today concerns itself with the scientific investigation of behaviour."¹⁶ तशेच 'डेसिडेराटो', 'हॉविसन' आनी 'जॅक्सन' हांच्यानी मानसशास्त्राची अशी व्याख्या दिल्या, "Psychology can be broadly defined as the investigation of human and animal behaviour and of the mental and Psychological processes associated with the behaviour."¹⁷

'Crow and Crow' हांच्या प्रमाण "Psychology is the study of human behaviour and human relationships."¹⁸ 'R.S. Woodworth' म्हणटा, "Psychology as the science of activities of the Individual"¹⁹

वयल्यो सगळ्यो व्याख्या जर पळयल्यो जाल्यार समजता, मानसशास्त्र हे जित्या जिव्या जिवांच्या वागणूकेचो अभ्यास. मनशा वा जनावरां आपल्या सरभोवतणच्या वाठारांत कश्या तरेन वागता हाचो संबंद जाणून घेवप ह्या शास्त्रा वरवीं जाता. मनशाच्या मन, मेंदू, वागणूक ह्या घटकांचेर चड भर ह्या शास्त्रांत दिल्या तशेच मनीस हो आपल्या मेंदूचेर चलता जे मेंदू ताका करपाक लायता तेच तो करता. मानसीक प्रक्रिये मदीं मनीस घुसपल्लो आशिल्ल्यान ताचो स्वताचेर नियंत्रण आसना मेंदूच्या आनी समाजीक प्रभावांतल्यान तो वागता. हाचीच जाणीव वयल्या व्याख्यानी जाता.

2.3 मानसशास्त्राची संकल्पना

मानसशास्त्र हें उतर 'Psyche' आनी 'logos' ह्या ग्रीक उतरांवयल्यान आयला. 'Psyche' म्हणजें आत्मो आनी 'logos' म्हळ्यार गिन्यान वा आत्म्याचो अभ्यास. मनशाची आनी जानवरांची वागणूक समजून घेवपाचो आनी अदमास काडपाचो यत्न

करपी शास्त्र म्हळ्यार मानसशास्त्र. ह्या शास्त्रांत मनशाचे वागणूकेविशीं, मानसीक प्रक्रियेविशीं वागणूक आनी मानसीक प्रक्रिया खंयच्या संदर्भांत घडटात हाचेविशीं अभ्यास आसता. मन हे विचार करपाचें अवयव. मन हो मानसीक कार्याचो संग्रह जावन काम करता आनी हे कार्य पुराय मेंदवाचेर आधारून आसता.

विल्हेल्म वुंट हाणी मानसशास्त्राची पयली प्रयोगशाळा स्थापन करून मानसशास्त्राक एक स्वातंत्र शिक्षणीक श्रेत्र म्हण 1879 वर्सा नामना दिली. मानसशास्त्र सगळ्या आयामांतल्यान समाजीक, धार्मिक, राजकीय, अर्थशास्त्र, इतिहासीक आदी सारकिल्या घटकांचो मनशाचो अभ्यास करता. मानसशास्त्राची बौद्धीक मुळां तत्वगिन्यान आनी शारिरीकक्रियाविज्ञान हांच्या संयोगांत आसता. मनशाचें मन कशें काम करता आनी ताचो वागणूकेचेर कसो परिणाम जाता हाचो शास्त्रीय अभ्यास वा एक विशिश्ट मनशाच्या चरित्राचो ताच्या वागणूकेचेर जावपी प्रभाव.

मनीस जो आसता तो पुरायपणान मनाचेर वा मेंदवाचेर आधारून आसता कारण मेंदू जे कितें ग्रहण करता त्याच तरेन मनीस वागत. मनशाच्या पुराय आंगाची सुत्रा मेंदवाकडेनच आसता. मनीस अनेक प्रकारांत वागता आनी ताचीय अनेक कारणां आसता मनीस जे कितें पयळता, आयकता वा अणभवता तोच परिणाम मनशाच्या मानसीक बुद्धीचेर पडटा आनी त्याच दिशेन तो वागपाक आनी चितपाक लागता. दरेका मनशाची परिस्थिती प्रमाणे वागणूकय वेगळी आसता एखाद्रो मनीस जर सदांच दुखी आसता, एकलो आपणालो राग आडावंक शकना, दुसरो आपणालो राग ताब्यांत दवरून शांतपणान परिस्थितीचेर चितपाक शकता अशीं अनेक भावना मनशाचीं आसता आनी ह्याच भावनांचो सोद मानसशास्त्र घेता.

मनशाची मानसीक चालना सदांच बदलत आसता चडात चड समाजान ज्यो गजाली घडटा ताचेर तो पुरायेन निबून आसता चडात चड प्रभाव मनशाचेर समाजांतल्या घडणूकांचो जाता. सगळ्या दिशेन तो चित्ता आनी निमाणें कडेन आपली बुद्धी वापरून ती गजाल कशी सांबाळप ते थारायता. मनीस जो आसता तो केन्नाच मनांतल्यान चितना सदांच काळजांतल्यान भावनेन चित्ता. जो मनीस मनांतल्यान शास्त्रीय तरेन चित्ता आनी सगळ्या मनसीक मतांक दर्जो दिता ताकाच मानसशास्त्रीय तरेन विचार करप म्हणटा.

साहित्यांत लेगीत मानसशास्त्रीय पद्दतीक पचयला कळत नकळत लेखक मनशाची वागणूक साहित्यांत हाताळटा ती मागीर कित्याक घेतल्या ताची कारणां वाचप्यांचीं

आसता. साहित्यांत मानसशास्त्राचेर आदारिल्ल्या अभ्यासाचो चड हेत म्हळ्यार साहित्यांतल्या पात्रांचो आनी वागणुकेचेर मसमाजीक परिस्थितीचो परिणाम कितलो जाता हाचो अभ्यास तसोच कितलो मनीस त्या प्रसंगांतल्यान चित्ता, वागता वा अभ्यासता तेय ग्रहण करप जाता. व्यक्तिमत्व हीं मनशाची विचार, भावना, चिंतन, मनन करपाची आनी वागपाची एक खाशेली पद्दत. हातूंत एक मनीस दुसऱ्या मनशापरस कसो वेगळो, ताचें स्वभाव गूण कशें वेगळें असल्या घटकांचेर विचार जाता.

व्यक्तिमत्वाच्या अभ्यासाची पद्दत मनशाच्या खाशेल्या वागणुकेच्या मनांतल्यान जाता देखीक- चलप, उलोवप, रावप, जेवप आदी. मनीस आपल्याक अभिव्यक्त करपाचें पद्दतीन कसो वेगळो आसता हाची तपासणी करतात आनी ह्या फरकांची कारणां थारावपाचो यत्न करतात. जिणेंतलें अणभव, समाज आनी संस्कृताय, भुरगेपणांतल्यो सवयो, वाठार, वंश, घडणूको आदी सारकिलें प्रभाव मनशाच्या व्यक्तिमत्वाचेर पडूं येतात. व्यक्तिमत्वाची पांच व्यापक अशें प्रकार मान्य केल्ले आसा देखीक,

1. कर्तव्यदक्ष

कर्तव्यदक्ष म्हळ्यार व्यक्तिमत्वाचें सावधान आनी परिश्रमी लक्षण. कर्तव्यदक्ष कसब आशिल्ले मनीस आपलें काम निश्टेन करपी, दुसऱ्यांक कडेन आशिल्लीं कर्तव्या गंभीरतायेन घेवपी, साधूर रावून काम करपी असलें आसतात. हे मनीस अव्यवस्थित मनशांच्या विरुध्द आसतात. तांकां आत्मशिस्त दखोवपाची, कर्तव्यनिश्टेन वागपाची आनी साध्यतायेचो हेत दवरपाची प्रवृत्ती आसता. देखीक- कर्तव्यदक्ष मनीस वेवस्थीत, पद्दतशीर, वेळार येवपी, जतनाय घेवपी, वागचें पयलीं बारीकसाणीन विचार करपाची प्रवृत्ती दवरपी अशें मनीस आसतात.

2. अनुकूलताय

अनुकूलताय हो एक व्यक्तिमत्वाचो गूण जो दयाळ, मोगाळ, नम्र, इश्टागतीचें, प्रामाणीक, दुसऱ्यांचें विचार करपी, सहकारी आसता. ज्या लोकांची अनुकूलताय चड आसता ते समभावी आनी परोपकारी आसतात, जाल्यार कमी अनुकूलताय आशिल्ले लोक स्वार्थी वागणूकेचे आनी उण्या समभावाचे आसतात. हे मनीस सकारात्मक विचारांचें आसतात दान करप, लोकांक पावप, विश्वासू, झगडेची वृत्ती टाळून निवांतपणाचो मार्ग आपणायता. असलें लोक शांत तकलेन विचार करपी आनी नमळायेचें आसतात.

3. न्यूरोटिझम

न्यूरोटिझम व्यक्तींत चड मूडी आसपाची आनी चिंता, भंय, राग, निराशा, मत्सर, एकसुरेपण, दुख्खवाद, दोश अश्यो भावना अणभवपाची शक्यताय आसता. असलें मनीस ताण दिवपी घटनांक चड वायट प्रतिसाद दितात आनी सादारण परस्थितींक कठीन करून उडयतात. कसल्याय कामांक भिवपी, तणावाक नाजूक आसपी, रागिश्ट, भावनांक संयमांत दवरपाक त्रास जावप, रोखडेच वायट दिसून घेवपी, कारणा कारणांक स्वता दोशी थारावपी. चडाच चड नकारात्मक विचारांनी भरिल्ले मनीस आसतात जांका स्वताचेर ताबो नासता.

4. मेकळें अणभव

हो एक जागतीक व्यक्तिमत्व गूण म्हण पळोवंक मेळटा, तातूंत विशिश्ट गूण, संवय आनी प्रवृत्ती हांचो संच एकठांय जाल्लो आसता. मेकळें अणभव आशिल्ल्या मनशांचो सृजनशीलतेचो, बुध्दी आनी गिन्यान हांचेकडेन मध्यम सकारात्मक संबंद आसतात. असले लोक उकल्या विचारांचे आसतात कल्पक, रचनात्मक, नाविन्यपूर्ण आसतात आपणाल्या सरभोवतणच्या वाठाराची जाणविकाय घेवंक ते उत्सूक आसतात. उत्साहीं विचारांचे, सकारात्मक, बुदवंतकाय, साहसी, कौशल्यपूर्ण, सौंदर्य विशयक संवेदनशीलताय आसपी व्यक्ती.

5. बहिर्मुखी- अंतर्मुखी

बहिर्मुखाय भायर सरपी, उलोवपी, उर्बेभरीत वागणूकेंत दिसून येवपी, जाल्यार अंतर्मुखाय चड चिंतनशील आनी राखीव वागणूकेंत दिसून येवपी. बहिर्मुखाय हो भायल्या वस्तूचेर आवडिचें एकाग्रतायेचें खाशेलपण आशिल्लो वृत्ती प्रकार आनी अंतर्मुखाय हो जिणेंत व्यक्तिपरस मानसीक आशयांतल्यान अभिमुक्तायेचें खाशेलपण आशिल्लो वृत्ती प्रकार. बहिर्मुखी व्यक्ति लोकांमदीं मेळून मिसळून रावता ताका चड लोका बरोबर मिस्तुराद जावंक आवडटा. चडाच चड लोकांमदीं रावपाक पसंत करता. अंतर्मुखी ह्या मनशांक चड उलोवंक वा मिस्तुराद जावपाक आवडना आपूण आनी आपलो जीव अशें चिंतपी हे व्यक्ति आसता. सहजपणान लोकांमदीं भरसनात असल्या मनशांक एकलो रावचीं संवय आसता कामां लेगीत तो एकल्यानच करता.

प्रकरण 3: अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथासंग्रहाचो आनी बालसाहित्याचो आशय – विशय

3.1 “पणजी आता म्हातारी जाल्या...” कथासंग्रह

अ.ना.म्हांबरो हांचे साहित्य जर पळयलें जाल्यार वाचपाक उबगण वा बेजार येवपूच शक्य ना. ते आपणालें साहित्य अश्या तरेन रचता, वाचप्यांक ताचे वाचन आनी करन अशें दिसता. कोंकणी मळार अ.ना. म्हांबरो एक अशे लेखक जावन गेलें जांचें वाचन फक्त कोंकणी वा मराठीतच न्हय तर अनेक अश्या भाशेंचे आनी साहित्य कृतीचें वाचन करून ते पचयल्ले आसा आनी तेच कारण आसूं येता, अना हांचें लेखन इतले उंचेल्या दर्ज्या वेले आसा. तांच्या लिखाणाचो विनोद हो खाशेलो घटक जावन आसा त्याच विनोदा खातीर लेखकाचें साहित्य आनी मजेशीर जाता. त्याच बरोबर तांच्या साहित्यांत मानसशास्त्र, तत्वज्ञान भरभरून जाणवता. सहजपणान कोणाकूय तांच्या ह्या कलेची जाणीव जावप कठीण जांकां कोणांक मनीस जातीची जाणीव आसा वा मानसशास्त्राचें थोडक्यात गिन्यान आसा ताकांच हो विशय रुचीक लागतलो.

अना समाजाच्या घटकांचेर बडी मारतना जुस्त बडी बसपाक जाय नेमकी थंयच शेवटीता. तांच्या साहित्यांत दरेक आयल्ले प्रसंग आनी तांचेर केल्ले भाश्य वा मारिल्ले थोमणें आदल्या काळांत जुस्त लागू जाताले. पूण त्या थोमण्या वा प्रसंगा फाटलीं कारणां सोदपाचें काम मात अना वाचप्यांच्या हातांत सोडटा. गोंय, गोंयकारपण, गोंयचें राजकारण हो लेखकाचो आवडटो विशय आनी पुराय साहित्यांत ह्याच विशयाचो परमळ सुट्टा. अना गोंयचें दरेक घटक बारीकसाणीन आपल्या साहित्यांत मांडपाक यशस्वी जाल्यात.

तांच्या साहित्याचे घटक आनी कशें तरेन ते चितारला हे जाणून घेवया. “पणजी आता म्हातारी जाल्या...” हो अना हांचो कथासंग्रह हातूंत 16 कथा आस्पावतात कथांचो आशय – विशय, समाजीक, राजकारणीय दृष्टीकोण, गोंय, विनोद, पात्रां ह्या कांय घटकांक धरून हे प्रकरण मुखार वतां.

3.1.1 कथासंग्रहांत चित्रीत जावपी समाजदर्शन

समाज हो एक मनशाच्या जिणेचो मुखेल घटक जावन आसा. मनीस आनी समाजाचें एक अटूट अशें नातें आसता. समाज हो सतत उदगतिच्या वाटेर आसता जितली समाजाची उदरगत जाता तितलीच मनशाचीय उदरगत जाता. समाजान मनीस कसो वावूरता, समाजान मनशाचो स्थान, समाज चलोवपाक मनशाचो कितलो आनी कसलो वांटो आसा, मनशाची समाजीक वागणूक, समाजीक संपर्क आनी दिसपड्या जिणेकडेन संबंदीत संस्कृतायेचें आंग हांचेर भर दिवपी असो खाशेलो नियाळ म्हणजेच समाजशास्त्र.

अना हांच्या “पणजी आता म्हातारी जाल्या...” कथासंग्रहांत जायत्याच कथांनी आमकां समाजीक नदर दिसून येता. आदल्या काळांत तशेच आधुनीक काळांत मिना खणीचो प्रश्न सुटावो जालोच ना. मिना खणी जेन्ना बऱ्यो चलताल्यो त्या काळांत थंयच्या कामगारांची आनी मालकाची जीण पुराय आरामशीर आनी सुरळीतपणान चलताली पूण जेन्ना मिना खणीचेर बंदी आयली आनी मिना खणी बंद जाल्यो त्या वेळार मीन चलयतल्या मालकाचें आनी कामगारांचे हाल जाल्ले आमकां गोंयांतच देखी पळोवपा सारख्यो आजून लेगीत आसा. “एक मिनैर, 220 वावुरपी आनी तांचें युनियन” ह्या कथांत आमकां हो मिना खणीचो समाजीक प्रसंग दिसून येता. मिनैराची गांवांत मिनाची खण आसली आनी त्या खणीचेर 200 वावुरपी आनी शारांत आशिल्ल्या ऑफिसांत 20 जाण कामगार आसलें सगळे हे लोक त्या मिना खणीचेरूच जगतालें सगळीं सुख सुविदा तांकां त्याच कामांतल्यान मेळटाली. तत्कालीन समाजाच्या लोकांचें जगणें मिना खणीवेले कामच आशिल्ले. हालिच्या काळांत मिना खणी जेन्ना बंद जाल्यो त्या वेळार मिना खणीचेर काम करतल्याचें हाल आमी आधुनीक काळांत पळयल्लेच आसा.

समाजाचो 19वो शेंकडो हो गोंया खातीर जरी स्वातंत्र्याचेचो काळ आशिल्लो त्या काळार समाज आनी गांव अविकसीत आशिल्ले तेचबरोबर लोक अशिक्षीत लेगीत आशिल्ले. समाजाची तशीच पुस्तकांची जाणीव तांकां नाशिल्ली समाजान जे किते घडटालें तांका ते लोक पाळो दितालें कोणूच आपणाल्या हक्का खातीर फुडे सरनासलो आनी हाचीच देख आमकां “एक सामान्य मनशाची असामान्य काणी” ह्या कथेंतल्यान मेळटा. लेखक कथानक सांगतनाच सांगता, ताचो जल्म अश्या गांवांत जाल्लो जय लायट, उदक, नळ कायच नासले पुर्तुगेजाच्या काळांत ताचो जल्म जाल्लो. 1963च्या सुमाराक गोंयांत लायट आयिल्ली तर हे कथेचो काळ अदमासान 1960 आदलो आसूंक जाय. त्या

काळावेली वस्तुस्थिती अविकसीतच आशिल्ली. शिक्षणाक लेगीत चड मान नाशिल्ल्याचें कळटा जय कथेंत लेखकाक कायच येना तरी ताका धावी पास करतात.

समाजांत सरकारी नोकरे खातीर सामकी मारामारी चल्ल्या आदीय हिच गत आशिल्ली आनी 21व्या शेकड्यात लेगीत तीच गत आसा. सरकारी नोकरी गावपाक लोक कितेंय करपाक तयार आसता. कामाच्या लायकेचो नाशिल्ल्या मनशाक फावोरान कामा गावता आनी फावो आशिल्ल्याक मेळना. “एक सरकारी ऑफीस” हे कथेंतल्यान जुस्त कळून येता, सरकारी ऑफीसा कशीं चलतात तीं. थंय कामांक आशिल्ले कामगार कामां करिनासतना खाजगी गजालींचेर चड भर दितात. फावोरान कामा लागिल्ल्यान अशीच गत जाता कामा करपाक काय येना पयशें जोडपाक जाय म्हण कामाक वता आनी हाचो वायट परिणाम समाजाक भोगचो पडटा. पूण सरकाराक काय पडून गेल्ल्याचें ना म्हण असल्यांक सरकारी नोकरी दिता आनी समाजाचें पाड घालतात.

“पुर्तुगाली प्रोफसोर देसायाली कथा” ह्या कथेंत अनेक अश्यो घटना दिसून येता ज्यो समाजाक धरून आसा आनी अजून मेरेन त्यो गजाली घडटा. ज्या वेळार पुर्तुगेज गोंयांत आसले त्या वेळार पुर्तुगेजांनी आपणाले नेम, कायदे, शिक्षण, दुकुमेद, रेडियो सगळें पुर्तुगेज भाशेंत केल्ले नइलाज आशिल्ल्यान त्या वेळावेल्या समाजाक ते आपणावचें पडटाले. समाजान ते आपणावोन घेतले आनी ताची नकळत लोकांक सवय लेगीत पडली. हाची जाणविकाय गोंय स्वतंत्र जाल्या उपरांत कळळी जेन्ना कायदे, शिक्षण मराठी, कोंकणी भाशेंत जालें त्या वेळार. कारण मागीर लोकांक रेडियो पुर्तुगेज भाशेंत आयकपाक जाय आशिल्ले, खबरा पत्रां पुर्तुगेज भाशेंत वाचन दिसताले पूण भाशा बदलिल्ल्यान ते शक्य नासलें. समाज जो आसता तो काळा प्रमाणें बदलता लोकांच्या वागणूक, व्यवहारा प्रमाणें समाज घडटा. समाजांतल्या लोकांक ते पचोन घेवचे लेगीत पडटा. आदल्या समाजांत आनी आताच्या समाजांत वागळेंपण जाणवता तेन्नाच ह्या कथांतले तथ्य दिसून येता.

अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी आपणाल्या दरेके कथेंत समाजदर्शन दाखयला मुखेल पणांत ह्या कांय कथांनी चड आनी प्रभावी समाजदर्शन दिशिल्ल्यान ह्याच कांय कथांचो उल्लेख केला. समाजांत ज्यो ल्हान व्हड गजाली घडटात त्या सगळ्या गजालींचेर लेखक भाश्य करतना दिसता. चडात चड पळयलें जाल्यार लोक समाजांत कशें वावूरतात, तांचेर समाजाचो कसो परिणाम जाता ताचेर चड भर दिल्ली आसा. लेखकान समाज आनी

मनशाच्या अटूट नात्याच्यो देखी आपणाल्या कथांनी मांडल्या. वाचतना समजता, समाज आनी मनीस सदांकाळ एकामेकाच्या सांगाताक उरतलें.

3.1.2 राजकीय देखावो

राजकारणी प्रस्न म्हारू जावन दर देशाच्या मानगुट्यांचेर बशिल्लो आसा. केन्ना खंच्यान कसो कोणाची मान मुड्डीत ते सांगू येना. राजकारणांत भयंकर आश्यो गजाली आदल्या तेंपार चलताल्यो आनी आताच्याय तेंपार चलता. राजकारण हे एक नसुटपी कुवाडे जावन आसा. अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी आपणाल्या दरेक कथेंत राजकारणाचो शिक्को मारिल्लो दिसता. वयल्या वयर न्हय तर गोंयच्या आदल्या राजकारणीय सत्य घटनांची परिस्थिती तांच्यानी सांगिल्ली आसा. घडये 20व्या शेकड्याची लेगीत राजकारणीय स्थिती तांच्यानी गृहीत केल्ली आसूं येता कारण कथांनी सांगिल्ल्यो हुबेहूब राजकारणीय घटना आनी प्रसंग आता 20व्या शेकड्यांत पळोवंक मेळटा.

अना आपणाल्या कथांनी फक्त गोंयचेच राजकारण चित्रायना तर भारत आनी भायल्या देशांच्याय राजकारणा विशी सांगता. राजकारण म्हणजेच भ्रश्टाचार. दरेका देशांत एकेच तरेचे राजकारण चलता चोरी, गपले, फावोर असलेच. ताचीच एक देख म्हळ्यार “एक सामान्य मनशाची असामान्य काणी” ही कथा. हे कथेंत लेखक भाऊ मंत्री जावपा फाटले कारण सांगता लेखक कथेंत म्हणटा, ‘म्हजो बापूय मंत्री जावपाचो पूण भाऊ कडेन पयशें आशिल्ले म्हण तो मंत्री जालो आनी म्हजो बापूय उल्लो.’²⁰ लेखकाचो सांगपाचो तातपर्य एकूच, पयसो आसल्यार एकादो मनीस कोणूय जाव येता समाजांत आनी राजकारणांत पयशें आशिल्ल्यांक मान. पयशें नाशिल्ल्याक थंय कोण मूस लेगीत तांकां भिक घालना.

तेच कथेंत अमेरिकेच्या प्रेसिडेंट निक्सनाक तांच्या काळ्या धंद्या खातीर मंत्रीपदावेल्यान काडून उडयल्ल्याचें सांगला 1974त हीं घटना घडिल्ली. भारतांत इंदिरा गांधीन 1975त आणीबाणी लागू केल्ली तेय सांगिल्ले आसा. गोंयांत ताई निवडून आयल्या उपरांत नाल्लाक दर आयलो म्हणजेच गोंयची अर्थस्थिती सुदारपाक लागिल्ल्याचे कळीत करता हो काळ अदमासान 1977 ते 1979 मजगती आसतलो. लेखक आपणाल्या कथेंत काळ सांगिनासतना अनेक राजकीय प्रसंगांचो उल्लेक करता. त्या प्रसंगांचो जर खोलायेन सोद घेतलो जाल्यार त्या घडणूकांचो काळ समजपाक सोपे

जाता आनी कळून येता, आदल्या राजकीय घडणूकांचेर लेखक उलयता. राजकारणीय सत्य घटनांक धरून लेखकान कथा रचिल्ली आसा.

“जनू शंकू आनी बुरांटो” हे कथेन लेखक मंत्र्यांचे स्वभाव सांगता आनी तांका बुरांट्या कडेन जुळयता. देखीक ‘बुरांटो हो मनान सरळ जाल्यार गोंयचो राजकारणी तिरसुवाद, बुरांट्याक गंत नासता तर राजकारणी सामको सर्वगिन्यानी, बुरांटो सुवादीक जाल्यार गोंयच्या राजकारण्याक सुवादूच ना, बुरांटो लोकांच्या पोटात वता तर गोंयचो राजकारणी लोकांक आपणाल्या पोटांत घालता, बुरांट्याक कांटो आसून आसा म्हण कळना पूण गोंयचो राजकारणी उतरांतल्यान दुसऱ्यांक कांटे तोपता, बुरांट्याक बुरांटे केन्नाच नसाय नासता पूण गोंयच्या राजकारण्यांक गोंयचें राजकारणी सदाच नसाय’.²¹ हाचेंवेल्यान कळटा, गोंयचो राजकारणी स्वार्थी मनीस ताका लोकांचे बरें जाल्ले पळोव नजो तो आपणालोच सगळ्या कामांनी फायदो पळेता. लोकांक कामा धंद्याची आश्वासना दिवन तांकां कामा दिना परत परत तांका मंत्र्यांचे पाय धरचे पडटा. राजकारणी हो स्वताचो फायदो पळोवन दुसऱ्यांचे लुकसाण पळेता.

लेखकान जी आदल्या राजकारणाची परिस्थिती “हांव दिल्लीक कित्याक वेतां ते सांगतां” कथेंत सांगल्या तीच परिस्थिती आताय गोंयांत आसा. लेखक कथेवरवी सांगता, राजकारण हो एक पयशांचो खेळ आनी पयश्या शिवाय राजकारणांत सादे पान लेगीत हालना पयशें मंत्र्यांक ओतलें म्हणटकूच तुजे काम नक्कीच जाता. कथेंत जे पात्र लेखकान दाखयला तो लेखक आसता. तो लिखाण करता पूण ताचें साहित्य छापून येना. मंत्र्यांचें फावोर लावून मंत्र्यांक तो आपणाले हात, पाय, दोळो, कान दिवन आपणालें साहित्य छापून हाडता. म्हणजेच लेखक नकळटा सांगपाक सोदता, शरिराचें भाग विकून पयशें मेळटा तितलें राजकारणी लोक लोकांची कामा करपाक पयशें घेतात. लेखकाचें सांगपाचे तात्पर्य एकूच, राजकारण सामान्य मनशांची कामा फुकट करून दिनात आनी केली जाल्यार ताकांय खंयच्या तरी मंत्र्याची वळख जाय आसता. राजकारण म्हणजेच चोरयेचे काम एका मेकाचे पयशें घेवप, कामाच्या नांवान लोकांक फटोवप हाची देख ह्या कथे वरवी मेळटा.

मंत्री जे आसता तांका लोकांचे काय पडून गेल्ले नासता तांका आपणालें मंत्रीपण व्हड आसता भाशणां करता त्या वेळार सगळें कायदे नेम तांका लागता पूण तांच्यानी खरेच कितें चूक केली जाल्यार तांचो गुन्यांव ते आपणावन घेनात. “एक बरपी मरता” ही कथा

ह्या गजालीक पाळो दिता, गोंयांत मंत्र्याकडेन आनी मिनीरांकडेन मोटारीत मोटारी जाल्या लोकांक लुटून आनी सरकाराचे चोरयेचें पयशें खावन तें नव्यो नव्यो मोटारी विकती घेतात. तांच्यानी कसलीय समाजांत चूक केली जाल्यार ती तांकां माफ आसता कारण तें सरकारी सेवक आनी अशें समाज थारायना तर स्वता राजकारणूच थारायता. “गवेत उक्ते जायना” ह्या कथेंत लेखक नकळट अशें अनेक थोमणें मंत्र्यांक तांच्या भ्रष्ट कामा करतल्यांचेर मारता. गोंय उदरगतीक पावना हाचें कारण लेगीत मंत्रीच आनी राजकारण. उदरगत जातली जाल्यार पयसो लागता आनी सरकाराचो चडसो पयसो राजकारणी आपून खावन आपणाली पोटा फुगयतात.

अना हे एक अशें लेखक जावन आसा जांच्यानी दोन तरेचे राजकारण अणभविल्ले आसा पुर्तुगेज आनी गोंयचें. राजकारणाचो तांच्या जिवितांत इतलो खर प्रभाव पडला, ते आपणाल्या लिखाणांत राजकारणाचो कळत नकळत उल्लेख करताच. अना हांच्यानी आपणाल्या कथासंग्रहांत पोटतिडकीन भ्रष्टाचाराचेर उपरोध केल्लो आसा. ताचे कारण अशें जाव येता, अना स्वता राजकारणाचें भागी आशिल्ल्यान तांकां राजकारणाची पाळां मुळां खबर आशिल्ली. त्या काळावेल्या राजकारणीय परिस्थितीचेर अना विरोधांत आशिल्ल्याचे कळून येता. ते स्वता जावून राजकारणाक वायट थारय नाशिल्ले पुणून सत्य घटनांक चिमटो काडी. सामान्य मनीस कसो त्या राजकारणाक बळीं बडटा हाच्यो सुंदर देखी तांच्या कथांनी पळोवंक मेळटा आनी त्यो नकारू लेगीत येना. आदल्या राजकारणा परस आताचें राजकारण इबाडील्ले दिसता हांचे कारण आदल्या राजकारणांतलें दायज मुखार मंत्र्यानी चलयल्ले आसा हाची खात्री जाणवता.

3.1.3 कथासंग्रहांत पडबिंबीत गोंय

अ.ना. म्हांबरो हांचो आवडतो विशय म्हळ्यार गोंय तांकां आपूण गोंयकार आशिल्ल्याचो भरपूर गर्व आशिल्लो ते आपणाल्या साहित्यांत भोव उमेदीन गोंयचो उल्लेख करतात. तांच्या दरेक साहित्य प्रकाराक गोंयचो परमळ येताच. अना जरी चडसो वेळ मुंबय आशिल्ले तरी आसतना ते गोंयाक विसरलें ना थंय रावून लेगीत सतत ते गोंयचो मोग आपणाल्या साहित्या वरवी दाखयतालें. गोंय तांचो इतलो आवडतो विशय, तांच्यानी अनेक गोंयच्या आयामांचेर आपणालें साहित्य रचला.

तांच्या कथासंग्रहांत लेगीत चडश्या कथांनी सुंदरपणान गोंय चित्रीत जाल्ले आसा. अना हे एक 19व्या काळखंडांतलें लेखक आशिल्ल्यान तांच्या कथांनी आदलें गोंय

परजळीत जाता. त्या वेळार गोंय कशें आसलें हांचो देखावो तांच्या कथावरवी जाणवता. अशें म्हणचे पट्टले, येतल्या पिळगेक लेखकान आदल्या गोंयचो इतिहास आपणाल्या कथांनी जपून दवरला.

अना हांच्या लेखनाच्या सुरवातेचो काळखंड पळयलो जाल्यार अंदाज 1969-1970 मदलो. लेखकान आपणाल्या कथानी दोन तरेचे गोंय पडबिंबीत केला एक स्वतंत्र जावच्या आदलें गोंय आनी एक स्वतंत्र जाल्ले गोंय. लेखकाचो जल्म 1938 वर्सा जाल्लो तांच्यानी गोंयचेर पुर्तुगेजाची सत्ता अणभविल्ली आसा आनी ताचो तोच अणभव कथानी आयल्लो दिसता.

“पणजी आता म्हातारी जाल्या...” ह्या कथेंत लेखक वाचप्यांक सांगपाक सोदता, पणजी आता जाण्टी जाल्या आदल्या सारके नेणटेपण तिज्यान उरले ना तीं आता उदरगतीच्या मार्गार आसा खरी पूण तीं जाण्टी जाल्या हे बदलू येना. लेखक वाचप्यांक हो संदेश दिवंक सोदता, आदी पयली गोंयांत पुर्तुगेज आशिल्ले तेन्ना पणजी तरणाटी आसली आता ते गोंय सोडून गेल्ल्याक पणजेंत बदल जाल्यात सरकार नवो आयलो, राजकारण नवें जाले, कायदे बदल्ले सगळेंच पणजेंत बदल्ले आदले कायचे उल्लेना. पणजे हे गोंयचे राजपाटण आशिल्ल्यान पणजेचे वर्णन करतना लेखक पणजे शाराची पयली वळख करून दिता थंयची लोकवस्ती, थंयच्या लोकांचो तापट स्वभाव, पणजेच्या पलासींचो लेगीत लेखक उल्लेक करता. आलितन्य, सांतिनेज, कांपाल अशीं कांय गांवची नांवाय सांगता. पणजेचे रस्त्यांचे वर्णन करतना लेखक सांगता, 5 अक्टोबर, 18 जून, 31 जानेर असलें रस्ते आसात. पणजेच्या लोकांचो गूण लेगीत लेखक सांगता तांची नांवा, आडनांवा. जाती धर्म सांगता स्वतंत्रताये पयली पणजेचे लोक आनी स्वतंत्रताये उपरांतचे लोक हांचे वर्णन लेखक करता.

चडात चड जर खंय संस्था आनी सरकारी कार्यालया आसात ती पणजेंतच आसा ताचीच देख लेखक दिता, लायन्स क्लब, रोटरी क्लब, ज्युनियर चेंबर, गोवा चेंबर ऑफ कॉमर्स अश्या अनेक संस्थे बदल लेखक सांगता. नुस्ते हे गोंयकारांचो जीव नुसत्या शिवाय गोंयकारांचेर जेवण ताळ्या सकयल रिगना पणजेच्या बाजारांत मेळपी नुस्त्यांची नांवा लेखकान अशीं सांगल्यात, सुंगटा, मोतयाळी, पेडवे, बाळे, खर्चाण्यो, मोरयो, सांगटा, बांगडे गोबरे, तिसन्यो अश्या अनेक नुस्त्यांची नांवा सांगल्या. पणजेच्या देवळां आनी इंगर्जे बदल लेगीत सांगला. पणजे आता आपणालें गोयकारपण विसरून आधुनिकताय

आपणावपाक लागल्या नव्यो गजली ती प्रतीसाद करून तरणाटी जाता आनी आदल्या विचारांनी म्हातारी जायत वता.

“बाबपोरोब सर्गाची पासापोर्त काडता” हे कथेंत लेगीत बाबपोरोब अर्ज भरतना अनेक प्रस्नांच्यो जापो दिता त्या वेळार एका प्रस्नान विचरता, “तुमका किते मानवता? आनी किते मानवना? पुर्तुगाल, पैसो, सालाझार, गोंयचें मंत्री... ह्यो म्हज्यो आवडिच्यो गजाली. पोवशेल्लें नुस्ते, गोंयचे मराठीवादी आनी मुणकार कायदो... ह्यो म्हज्यो नाआवडपी गजाली” अशी बाबपोरोब जाप दिता. तसोच आनी एक प्रस्न आयला, “तुमगेल्या जिवितांतलो सगल्यांत व्हड खोश्शेचो/ दुखाचो खीण खंयचो तो सांगांत. सालाझार गोंय साडून गेलो हो म्हज्या जिवीतांतलो चड दुखाचो खीण. ओपिनियन पोलांत पानकार जिखल, फुलकार मेले हो तितलोच खोश्शेचो खीण.”²² गोंयच्या इतिहासीक चळवळींची जाणीव हांगा जाता तशेच गोंयच्या कांय लोकांक पुर्तुगेज आवडताले तांचो सरकार आवडतालो आनी ते गोंय सोडून गेल्ल्याचे दुख तांकां जाला हेय कथेंत कळून येता. गोंयांत घडिल्या साबार चळवळ्यांचो तसोच सालाझाराचो उल्लेख आयल्लो मेळटा.

“दोगजाणांनी एक वेपार केलो ताची काणी” हे कथेंत गोंयांत भायल्या देशांतल्यान अनेक वस्तू घेवप जाताले आनी गोंयच्यान अनेक वस्तू भायल्या देशांनी धाडप जाताले (Import-Export) ह्या विशीं आयला. मांडोवी वेलो नेहरू पूल, पणजेचो पाटो, आग्वद फोर्ट, कळंगुट, शिकेरी, कुमारजुर्वे अशीं अनेक गोंयच्या वाठाकरांची नांवा आयल्यात ह्या कथेंत असो संदेश मेळटा, गोंयांत भायले लोक येवन आपणाली वस्ती करतात भायले ट्यूरिस्ट हांगा भोवपाक येता आनी गोंयची अनेक सुंदर स्थळा पळोवन भुलतात आनी पयशें कमोवपाक आपणालो धंदो हांगांच सुरू करतात. भायलो लोक येवन गोंय विकते घेवंक सोदता आनी गोंयचो सरकार तांकां पाळो दिता तांच्या कडल्यान पयशें घेवन गोंय इबाड करता. गोंयाक ट्यूरिस्ट स्पॉट करपाच्या हेतान सरकार गोंयचे अस्तित्व व्हगडायता. ह्याच विशयाचेर वयली कथा आधारिल्ली आसा.

लेखकाच्या कथानी अनेक गोंयची उदारणा आयल्यात गोंयची घरां, रस्ते, लोक, इमारती, गोंय आनी पुर्तुगेजाचें नांते, गोंयचे वाठार, गोंयच्यो इतिहासीक चळवळी अशें जायते प्रसंग लेखकान वाचप्या मुखार उबें केल्ले आसा वाचता वाचता अशें दिसता, प्रत्यक्ष गोंयचो 19वो शेकडो आमच्या भोवतणी वेटाळो घालता. गोंय आमचें माणकुले

आसा खरें पूण गोंया बद्दल जितलें सांगता तितलें कमी गोंयची व्हडवीक सांगपाक दरेका गोंयकाराक अना सारको गर्व आनी आभिमान आसचो.

3.1.4 कथासंग्रहांतलो विनोद

लेव रोस्टन म्हणटा, “Humour is affectionate communication of insight”.²³ विनोद हो एक असो प्रकार जावन आसा जो सगळ्यांकच आवडता. विनोद करप आनी लोकांक हांसोवप जितले कठीण तितलेच साहित्यांत विनोद मांडप जटील. सहज लोकांचेर विनोद करप सोपे आसता पूण साहित्यांत वाचप्यांची भावना दुखयनासतना विनोद हाताळप एकदम कठीण. अना हांका एक विनोदी लेखक म्हण वळखतात आनी अनेक तरेचे विनोद अना आपणाल्या साहित्यांत हाडता वाचप्यांक ते विनोदा वरवीं हांसता हांसता चितपाक लायता. विनोदी शैलीन ते गंभीर विशय सांगून वतात. समाजांतल्या विसंगतीचेर, वायट गजालींचेर विरोधी रावप हे सोपे न्हय पूण लेखक हे विनोदांतल्यान सहजपणान सांगून वता.

लेखक समाजांतल्या सत्य घटनांचेर विनोद शिपडायता. पूण त्या विनोदा फाटल्यान एक समाजांतलो गंभीर विशय आसता तो समजून घेवप म्हत्वाचो. अनाले विनोद वयल्या वयर न्हय तर खुब खोलायेन चिंतपा सारको आसता ज्या विशयाक ते लोका मेरेन पावोवपाक सोदता ते जुस्त पणान साकार करतात. “तुकल्याची तकली तुकल्याक ना” हे कथेंत तुकल्याची तकली शेणिल्ल्याचे सांगला. वास्तवांत तकली म्हण शेणता व्हय? लेखक इतलेच सांगपाक सोदता, गोंयकार हो असो मनीस जो आपल्या परस लोकांचे चड आयकता आनी पिशान येता. ताका अनेक विचारांनी घुस्पपाची चड संवय आसता. आपल्या तकलेचे विचार भायर मारून लोक सांगता ते आयकता आनी पिशान येता. तुकल्याक कोणे तरी सांगलें, मडगांवां कोण तरी तकल्यो विकत्यो घेतात म्हण तेन्ना हो विनोदी प्रसंग आयला,

“तुमी पोन्न्यो तकल्यो बी विकतात व्हय तर?”

‘हय,’ ताणें म्हळें. ‘आसा तुजेकडेन?’

‘म्हगेली तकली सांडल्या ती कोणे तुमकां हाडून बी विकल्या जाल्यार-’

‘म्हणटकूच ही तुजेकडेन तकली आसा ती कोणीची तर?’

‘ते हांवूय सारकें नकळ.’²⁴

‘किते जालां ते हांव तुमकां सांगतां,’ अशें म्हणून त्या मनशान तुकल्याक सांगलें ते अशे :
 “चार दिसांपयली आपल्या लोंजावयली एक तकली चोरयेक गेल्ली. ती व्हरून कोणेतरी
 तुकल्याच्या धडार थापली. ह्यो दोनूय चोरयो त्या चोरान एकेच रातींत केल्यो जावंक
 जाय.” लेखकान त्रोसात्मक विनोद मांडला. ह्या विनोदाचो सहज अर्थ कळटा, गोंयांत
 चोरयो चड जातात पूण ताचेर सरकार लक्ष दिनात समाजांत घडता ते घडत आसा कोणांक
 ताचे काय पडून गेल्ले ना.

“पणजी आता म्हातारी जाल्या...” हे कथेंतलो पात्र तिब्लू गोंयच्या नुस्त्याची
 गजाल सांगतना म्हणटा, “नुस्ते खावन, न्हीद काडून उठून च्या घेवन पणजेकार सांजेचे
 पासयेक वेतात. जांचेकडेन मोटारी आसात ते मिरामार वेतात. जांकां पाय आसात ते
 कांपालार वेतात.”²⁵ लेखकान हांगां नकळत पणजेच्या पयशाकांराक आनी मंत्र्यांक
 थोमणो मारला. सामान्य मनीस चलून पासयेक वेतात आनी लागीच वेता पूण जांच्या कडेन
 मोटारी आसता म्हणजे पयशेकार पासयेक वेताना फोल्गां मारपाक मोटारी व्हरतात आनी
 पाय दुखयनासतना सुशेगाद मोटारिनी भोवतात. पयशांची मिजासी कथे वरवी दाखयल्ली
 आसा.

पुर्तुगेजांचो उल्लेक करपी आनी एक कथा म्हळ्यार “पुर्तुगाली प्रोफसर देसायाली
 कथा” लेखक जेन्ना कथा निवेदन करता तेन्ना म्हणटा प्रोफसर काय गजाली केन्नाच
 विसरनासलो तांतली हीं एक गजाल आसली, “आपूण एक दीस हांतरूणार न्हिदिल्लो
 आसतनाच पुर्तुगेज गोंय सोडून गेले अशें तागेले म्हण्णे. पुर्तुगेज गोंय सोडून गेलो तेन्ना तो
 खूब खूब रडलो, हुडक्या-हुडक्यानी रडलो. एक सारको आठ दीस आनी आठ राती तो
 रडलो. आठ दीस तागेल्या पोटांत अन्न गेलें ना. कारणां दोन : एक म्हळ्यार पुर्तुगेज
 गेल्ल्याचे दुःख. दुसरें म्हळ्यार नव्या सरकाराचें अन्न.”²⁶ लेखक पुर्तुगेज गोंय सोडून
 गेल्याचें दुःख प्रोफसराक जाता ही खबर लेखक विनोदी शैलीन सांगता पूण सांगपाचे
 तात्पर्य भलतेच आसा हे कळटा जेन्ना लेखक कारणां सांगता, खरेच प्रोफसराक दुःख
 जाला जाव येता पूण ताका नवो सरकार जे राशन दिता ते पचना नकळटा राशन वायट तरेचे
 आसतले हे कळून येता. असलें तरेचो विनोद उहास विनोदांत येता.

“एक झगडें : दोगांचें” हीं कथा जर पळयली जाल्यार एक अर्थ नाशिल्ली कथा जावन आसा जय दोग जाणा मदीं झगडीं जाता आनी ते एका मेकाक तू पिसो, आपूण शाणो, हय काय ना, ना काय हय अशें म्हण विनोदी स्वरूपांत झगडटात.

“एक बरपी मरता” हीं कथा साहित्यकाराची जीण सांगता समाजांत साहित्यकाराचो दर्जो किते आसा ताचेर कथा आदारून आसा. हें कथेंत जेन्ना त्या बरप्याचेर मोटार मारता त्या वेळार थंय आशिल्ले आशीकुशीकचे लोंक आपआपल्या मदीं उलयतना हो लोका मदीं संवाद जाता,

- “तुमकां ना अक्कल.

- कित्याक?

- ती मोटार त्या मिनैराची आसूंच नज.

- कित्यावेल्यान म्हणटा तूं?

- ताणें आता मेरेन व्हडव्हड लोकांक आपले मोटारीपोंदा आडवे घातल्या. सगलें सोडून तो ह्या रस्ताद मनशाक कित्याक उडयतलो?”²⁷

वयल्या संवादा वेल्यान कळून येता, त्या बरप्याचेर मोटार मारल्या ती एका मिनैरान. एका पयशेकार मनशान. ताणें बरप्याचेर मोटार मारून तो वेगांत मोटार घेवन गेल्लो. थंयच्या लोकांचे अशें म्हणणे आसा, पणजेंत चड मोटारी घेवन भोवपी फक्त मिनैर आनी मंत्री तांतलोच कोण तरी आसतलो. निमाण्या संवादा वरवीं कळटा, ते लोक ज्या मिनैराचें उलयताले त्या मिनैरान हाच्या पयलीं अशें जायते आक्शीनेत केल्यात आनी पयशेकार आशिल्ल्यान अपराधी आसून लेगीत साव जावन तरीय तशेच भोवता. संवाद वाचतना हांसो येता पूण संवादा फाटलो मुखेल उद्देश लेगीत जाणवता.

अना हांचें विनोद सरळ अशें नात दरेका विनोदा फाटल्यान कारणां आनी सत्य घटना लिपिल्ली आसता. ते राजकारणाची फोकांडा मारता खरें पूण इतलो भान दवरता, वाचतल्या खंयच्यात मनशाक ते विचीत्र वा अबद्र दिसचें न्हय. विनोद हो वाचतल्यांक वाचतना हांसप सोपें जाता पूण विनोद निर्माण करतल्याक धा फावटीं तरी विनोदाची मर्यादा पळोवची पडटा. कोणे तो विनोद आपल्या आंगार घेयत कांय?, कोणाच्या खऱ्या जिवनाचेर बी ना मूं तसली कथा? अश्या साबार प्रस्ना आड विनोदी लेखकाक वयचो

पडटा. पूण अना आपणाल्या विनोदी साहित्य रचपाक यशस्वी थारताच तेच बरोबर वाचकांक हांसता हांसता येवजूंक लेगीत लावपाक परिपूर्ण थारता.

3.2 “घुमचे कटर घुम” बालसाहित्याचो आशय – विशय

अना कथासंग्रह, निबंदसंग्रह उजवाडाक हाडल्यात तशेच तांच्यानी एक बालसाहित्याचें लेगीत पुस्तक उजवाडाक हाडला. ल्हान ल्हान सुटसुटीत अशीं अनेक कवनां त्या पुस्तकांत आसा. ल्हान भुरग्यांचें मन कवळें आसता तांकां रंगबीरंगीत आनी आकर्शीत करपी गजाली चड आवडटात. तांकां समाजांतल्यो जाणविकायो नासता आनी तांकां सांगपाक गेल्यारूय तांच्या तकलेन वचना. तांकां झाडां-पेडांच्यो, जानवरांच्यो पक्षांच्यो, नुस्त्यांचो चड गजाली आवडटात तांच्यो देखी दिवन तांकां एकादे शिक्षण दियत जाल्यार ती ते लक्षांत घेतात. काणयो, कवनां असलें तांकां चड मानवता. लेखकान हाची बारीकसाणीन नोंद घेवन सुंदर अशें हे कवनांचे पुस्तक उजवाडायला.

समाज, सैम, पर्यावरण, उत्सव, परबो, गोंय, अर्थस्थिती अश्यो साबार गजाली अना त्या पुस्तकांत वाचप्यांच्या मुखार मांडता. भुरग्यांक खातीर पुस्तकांत विविध चित्रा दाखयल्ली आसा. दरेक कवन भुरग्यांक समाजांतल्यो अनेक गजाली शिकपाक प्रवृत्त करता नकळटा भुरग्यांक साबार गजालींचे ज्ञान मेळटा. कवनांक लेखक मिशकील स्वरूप दिताच तेच बरोबर भुरग्यांच्या मांडयेंत नैतीक मुल्यांची शिकवण लेगीत घालता.

3.2.1 समाजीक जाणविकाय

समाज हो एक मनशाक घडोवपी घटक जावन आसा. समाज जसो चलता तेच तरेन मनीस आपणाली पावलां मारता. समाजांत अश्यो अनेक गजाली आसा ज्यो ल्हान भुरग्यांक जाणून घेवप भोव म्हत्वाच्यो. ल्हान भुरगीं समाजाक पारखितात आनी आपून तेच करपाक सोदता तांकां समाजांतल्यो खंयच्यो गजाली दाखोवप आनी दाखोवप ना हे पालकांचेर आसता. पूण जाता तितले समाजांतले ज्ञान तांच्या म्हऱ्यात वेळा मर्यादीत पावचें.

समाजांत अनेक अशें व्यक्ति आसता जे भोव म्हत्वाचे जावन आसा तांकां समाजात व्हडलसो मान ना तरी पूण तांच्या शिवाय समाजूय चलना अश्या काय व्यक्तिंक लेखक भुरग्यांकडेन वळख करून दिवंक सोदता. “भिकू म्हालो”, “शाणूलो पसरो”, “गोपाळभट बोवोळटा”. ही कांय अशीं कवनां आसा जी समाजाच्या म्हत्वाच्या व्यक्तिंचे

वर्णन करता, तांच्या वेवसायाचें वर्णन करतना दिसता. म्हालो हो एक असो समाजाचो व्यक्ति जावन आसा ज्याच्या बगर दादल्याची कामा जावप शक्य ना केस कापप, खाड करप ह्यो गजाली म्हाल्या शिवाय आनी कोण करूंक शकना. कवनात लेगीक लेखक सांगता, म्हालो पुराय गांवच्या दादल्याचे केस मारता आनी तो आपणाले काम मन लावन करता हेय कळटा. अकस्मात जेन्ना म्हालो मरता तेन्ना गांवच्या लोकांची जाल्ली दैना कवनांत दाखयल्या.

म्हालो जितलो समाजांत म्हत्वाचो तितलोच पसरकारूय म्हत्वाचो तो ना जाल्यार आमका खावच्यो, पिवपाच्यो आनी जाय जाय त्यो वस्तू मेळपाक कठीन. पसरकार कसो पसरो चलयता ते सांगला तेच बरोबर लेखक शिक्षण कितले म्हत्वाचें तेय ह्या कवनांत सांगता. जेन्ना शाणू पसरो चलयतालो तेन्ना तो लोकांची फकांडा मारतालो आनी गजालीच सांगतालो गिरायक कमी करी निमाणें कडेन ताचो पसरोच बंद पडून गेलो. पसऱ्यार मेळपी अनेक खाणांची नांवा सांगल्यात गंव, फोव, रवो, विडयो. समाजांत जितली कार्या जाता ती कार्या भटा शिवाय जायना आनी त्याच भटाचें वर्णन लेखकान गोपाळभट बोवोळटा कवनात केल्ले आसा तो कसो लग्ना माटवांत बोवाळटा विधी कश्यो करता ते एका विनोदी स्वरूपांत सांगिल्ले आसा.

समाजांत दिसपी व्हड प्रस्न लेखकान “शाली – पेद्रुची व्हाड्डीक” ह्या कवना वरवीं सांगला जय दोन धर्मादली तरणाटी मोगांत पडटा. हिंदू धर्मांतलें शाली आनी क्रिस्तांव धर्मांतलो पेद्रु. दोन धर्माच्या मोगाक सदांच विरोध आसताच पूण लेखकान ह्या कवनांत सांगला, दोगूय जाणांचें आवय बापूय ह्या मोगाक हयकारता आनी हिंदू आपूण क्रिस्तांवांची नांवा दवरता आनी क्रिस्तांव हिंदूंची अशें करून निमाणें कडेन दोनूय धर्म एकवठ येवन शाली आनी पेद्रुचें लग्न जुळयतात. धर्मांत भेदभाव करप ना, एकामेका बरोबर एकवठ जावन रावप हीं देख लेखक भुरग्यांक दिता.

“पेद्रुचीं मांय पाय

जालीं सीताबाय रामराय;

शालीची आवय बापूय

जालीं सांतानबाय रॉकपाय”²⁸

गोंयांत भायल्या लोकांची वस्ती भरपूर जाल्या गोंया भायलें लोक येवन आपूण गोंयांत घरां बांदून रावतात आनी गोंयकारांक शाणपणां सांगतात. खरें ते गोंया भायलें पूण गोंयात येवन आपूण गोंयकारपणाचे व्हडले झेत मारतात आनी गोंयकार हातूंत कायच करपाक शकना ह्याच समाजीक विशयाचेर लेखकान बडी मारतना “वाडिचो पोपलो” ह्या कवनांत दिसता.

“पेडणेकारांनी ताका विचाल्लें,

हडेनसो कित्याक ?

पोपल्यान तांकां म्हळें,

तुमचे मायच्या मिथ्याक.”²⁹

ह्या कवनात पोपलो नांवाचें पात्र सांवतवाडिकसून गोंया पेडण्या गांवांत येता आनी म्हणटा, हांव हांगाच घर बांदून रावतलो ताका थंयच्या गांवचे लोक जाप विचारता त्या वेळार तो तांका शाणपणा सांगपाक प्रवृत्त जाता तो कोणाचे आयकनासतना आपूण थंयच खोप बांदून रावता. हांगा दिसून येता, लेखक भुरग्यांक समाजांत चलपी घटनांचेर अद्यावत करपाक सोदता.

3.2.2 कवनांतली मिशिकलपणां

साहित्याक मिशकील रूप कशें दिवप हे अना भेस बरें जाणा तांच्या कथांनी आमकां मिशिकपणा भरपूरकडेन जाणवता आनी तांच्या त्याच विनोदाक लागून तांचें साहित्य मोलादीक थारता. आपणाल्या बालसाहित्यांत लेगीत अनेक अशी कवनां आसता जी मिशकील आसा ल्हान भुरग्यांचे साहित्य मिशकील आसता खरें पूण अनाल्या मिशकील कवनांनी वाचप्यांक खांतखुतल्यो जाल्या बगर रावच्यो नात.

ह्या पुस्तकांतली कवनां वाचता वाचता सहज तोंडार हांसो फुड्डा. अना खंयच कोणाच्या भावनांक दुखय नासतना निवळ अशें मिशिकलपण मांडल्यात. अना हांचो एक असो स्वभाव गूण आसा, ते मनशांक भेस बरें पारखूंक शकतात तशेच ह्या पुस्तकांत भुरग्यांच्या मनाचो बारीकसाणेन थाव घेवन दरेक कवन रचिल्ले आसा भुरग्यांक किते आवडता हाची योग्य पारखणी करून त्याच तरेची कवनां आनी तांतले मिशिकलपण रूजयला देखुनूच तांचीं हीं कवनां वाचतल्याच्या मुखामळार हांचो खेळयता.

“शेकुल्याची सवत” ह्या कवनात लेखक रंगाक धरून फकांडा करतना दिसता भुरग्यांक वाचतना हांसपाक येवचे म्हण हे रचिल्ले आसा. मुद्दाम जावन खंयच्याच रंगाक धरून लेखकान टिका केल्ली ना. वयल्यान लेखक भुरग्यांक भेदभाव करप दुसऱ्यांक नांवां दवरप ना म्हण कवनांतल्यान देख दिवंक सोदता.

“शेकुलें हापशाक

म्हणटालें हापू !

हापशें शेकुल्याक

म्हणटालें खापू !” (पान. 10)³⁰

“शाणूलो पसरो” ह्या कवनात पाटू तांचो चलो गल्ल्यार बशिल्ल्याचें सांगला तो गिरायक कमी करतालो आनी पसऱ्यार येतल्या लोकांची फकांडा चड करतालो दरेक कवनाच्या कडव्यांत मिशिकलपण जाणवता. जरी कवनांक लेखकान विनोदी स्वकूप दिल्लें आसा तरी त्या विनोदांतल्यान भुरग्यांक शिकवणी मेळटात.

“गिरायक मागतालें

आण्याच्यो विडयो बारा ;

पाटू म्हणटालो,

“घे इकरा, ना जाल्यार चल घरा !” (पान. 15)³¹

“गोपाळभट बोवाळटा !” ह्या कवनात भटाचे पात्रच विचीत्र आशिल्ल्याचें कळटा तो लग्नाच्या माटवांत घाई – गोंधळ करी खंय धावो आनी खंय नाका अशें त्या भटाक जातलें. तो भट इतलो आबूच जाल्लो, सगळीं कामा आरत्याची परती करतालो भटाच्या वागणूके वेल्यानच हांसो निर्माण जाता. लेखकान भटाच्या पात्राकूच एक विनोदी अशें पात्र चित्रायल्ले आसा.

“पुडवे व्हरून

व्हंकलेक दिता,

जानवे व्हरून

वेण मागता

केळी – खोलो,

गोपाळ दिता

मांयक घालता !

तांबया पेलो !” (पान.18)³²

“वाडीचो पोपलो” पोपलो जेन्ना वाडिकसून गोंय येता आनी पेडणे गांवांत घर बांदून रावंक सोदता तेन्ना गांवचें लोक तांका हांगा कित्याक आयला कांय विचारता तेन्ना तो तांका शाणपणा सांगता कवनांतल्यान एक संदेश वाचप्या मेरेन पावताच पण हांसोय तितलोच येता.

“पेडणेकारांनी ताका विचारल्लें,

हडेनसो कित्याक ?

पोपल्यान तांकां म्हळें,

तुमचे मांयच्या मिथ्याक.” (पान.24)

“झगडें” ह्या कवनात कवीन अजैवीक वस्तूक वाचा फोडिल्ली आसा जय मेज, कदेल, स्टूल एकामेकाकडेन झगडी करतात वास्तवांत हे जावप शक्यच ना कारण अजैवीक वस्तू उलोवपाक शकना. जेन्ना ह्यो वस्तू आपआपले मदी वाद घालतात तेन्ना कवन वाचपाक वेगळीच उमेद आनी मजा येता.

“तितल्यांत उठलें

तिनखुरी स्टूल ;

मेजाक म्हणूं लागलें,

यू आर् ऐ फूल !” (पान.21)

अनेक अश्या कवनांनी मिशिकलपणां आयल्ली आसा. वाचता वाचता कवन तोंडार एक हांशाचे तेज दिवन वता. कवनांतल्यान भुरग्यांची मानसीक वाड जाताच तेच बरोबर वाचन करपाक उमेद येता. जी कवनां लेखकान रचल्यात तांच्या फाटल्यान मिशिकलपण आसाच तेच बरोबर खोल अर्थूय जाणवता. विनोदाच्या माध्यमांत लेखकान भुरग्या मेरेन अनेक विशय पावयल्ले आसा.

3.2.3 कवनांनी चित्रांकीत जाल्ले गोंय

अना हांचो गोंय हो सगल्यान आवडतो विशय. ते आपल्या दरेक साहित्य प्रकारांत गोंयचो उल्लेख करच्या बगर रावनात कसल्या ना कसल्या रूपांत ते आपणाल्या गोंयची तोखणाय करताच. तांच्या कवनांनी लेगीत गोंयच्या अनेक घटकांचो आस्पाव जाल्लो आसा. गोंयची गिरेस्तकाय तांच्यांनी कवनां वरवीं भुरग्या मेरेन पावोवपाचो यत्न केल्लो आसा.

गोंय अनेक परबो आनी सण मनोवपाक फामाद आसा नानाप्रकारचें सण आनी परबो गोंयांत मनयतात. चवथ, नाताळ, शिगमो, पाडवो, दिवाळी, ईद, संक्रांत, इश्टर अशें जायते सण मनयतात. त्याच गोंयच्या सणांचो उल्लेख आमकां “माजराचें हळदकुकूम” आनी “घुमचे कटर् घुम्” कवनांत पळोवंक मेळटा. माजराचें हळदकुकूम ह्या कवनांत गोंयच्या रितीन संक्रांतेचो मनयल्ल्या सणाचेर वाचप्यांचे मन केंद्रीत करता जाल्यार घुमचे कटर् घुम् कवनांत शिगम्याची पुनव मनयल्ल्याचें कळीत केला. गोंयांत शिगम्या कडेन रोमाट खेळोवपाची पद्दत, रंग एकामेकाक लावपाची पद्दत, धोल तासो वाजोवन घुमचे कटर् घुम् म्हणपाची चाल हांचेर लेखकान उजवाड घातिल्लो आसा.

गोंय आनी नुस्त्याचें एक अखंड अशें नाते आसा. गोंयांत जितल्या प्रकारचें नुस्ते मेळटा ते आनी खंयच मेळना. आमचें गोंय नुस्त्या खातीर पुराय जग भर लोकप्रीय आसा. “निस्त्याचें नाटक” ह्या कवनात अनेक गोंयच्या नुस्त्या बरोबर गोंयच्या वाठारांचीय वळख करून दिल्ली आसा. दरेक नुस्ते अमक्या वाठारांत चड मेळटा हेय सांगिल्ले आसा देखीक आगशीचो शेंवटो, कळंगुटची शेंवटाळी, मुरगांवची मुड्डशी. विस्वण, गोबरो, तांबोशी, खर्चादी अश्या नुस्त्यांची नांवां सांगल्या. “शांतो निस्त्याक वता!” शांतो हो करमळेचो रावपी आनी तो बाजारांत नुस्ते हाडपाक वता ते सांगलां तेन्ना शेंवटो आनी गोबरो ह्या नुस्त्याची नांवा परतून कवनांनी आयिल्ली समजता.

“शाली – पेद्रू ची व्हाड्डीक” ह्या कवनात गोंयच्या गांवांचो उल्लेख आयल्लो आसा देखीक ताळगांव, फातर्पे, म्हाड्डोळ, मेर्शे. “वाडीचो पोपलो” ह्या कवनात पोपलो वाडीकसून येवन कश्या तरेन गोंयच्या पेडण्या गांवांत येवन आपणालो राबितो करता ते सांगला गोंयचो सरकार भायल्या लोकांक गोंयांत घरां बांदून रावपाची परवांगी दिता आनी ताचो परिणाम गोंयकारांक सोसचो पडटा हे पटोन दिलां.

अना हांच्यानी आपणाल्या कवना वरवी अनेक गोंयच्या वाठारांची नांव भुरग्यांक वळख करून दिल्ली आसा तेच बराबर गोंयचें सण आनी नुस्त्यांचीय वळख केल्ली आसा. गोंयच्या मोजक्या गजालींचेर लेखकान भर घातल्या पूण भुरग्यांक गोंयची थोडक्यात तरी म्हायती लेखक करून दिता.

3.2.4 कवनाचें अलंकारीक रूप

एके स्त्रीचें सौंदर्य तिच्या अलंकारावेल्यान सोबून दिसता. जितलो ती आपणालो अलंकार करता तितली स्त्री तेजिस्त दिसपाक लागता तेच प्रकार काव्याचे सौंदर्य लेगीत काव्य आलंकारा वेल्यान फुलून दिसता. अलंकार हे काव्याचें भूशण – भांगर शिंगर. अलंकार हे एक अशें तत्व जावन आसा जे काव्याचें रूप रमणीय करता. काव्यांक एक वेगळेच रूप दिता जे वाचप्यांच्या दोळ्यांत लखलखता. शब्दाचो आनी अर्थाचो जो गूण काव्यांक आसता ताकाच काव्य अलंकार अशें म्हणटा.

अलंकाराचो सगळ्यान पयली उल्लेख केला तो भरतमुनीन. ताच्या नाट्यशास्त्राच्या 16व्या अध्यायांत उपमा, रूपक, दिपक आनी यमक ह्या चार अलंकाराचो उल्लेख मेळटा. भारतीय साहित्यांत अनेक तरेचें अलंकार आपणायल्ले आसा पूण खासा करून अलंकार दोन प्रकारांत विभागणी केल्ली दिसता, शब्दलंकार आनी अर्थलंकार. यमक, श्लेश आनी अनुप्रास हे शब्दलंकाराचे उप प्रकार जावन आसात जाल्यार उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा, अतिशयेक्ती, आवर्तन, अनुमान आनी हेर अलंकार अर्थलंकारांत येता. अना हांच्या कवनानीय अलंकाराचे रूप पळोवक मेळटात तांचेर थोडक्यांत उडती नदर मारुया.

अ. अनुप्रास

“भिकू म्हालो”

“कापणे उपरांत

गिरायक विचारी,

कापणेचे पैशे

कितले दिवं?” (पान.7)

“शेकुल्याची सवत”

“शेकुल्यान म्हळें हापशाक –

हापशा, हापशा,

हांव तुजी सवत!” (पान.11)

“भिकू म्हालो”, “शेकुल्याची सवत” तशेंच “गोपाळभट बोवाळटा”, “शाली – पेद्रूची व्हाड्डीक” आनी अनेक अश्या कवनांनी दरेक कडव्यात एकूच अक्षर परत परत गोळटना दिसता असलो प्रयोग अनुप्रास अलंकाराच्या गटांत येता.

आ. यमक

“झगडें”

“तितलयान उठलें

तिनखुरी स्टूल ;

मेजाक म्हणूक लागलें,

यू आर अ फूल” (पान.21)

“शाली – पेद्रूची व्हाड्डीक”

ताळगांवच्या पेद्रून

ताळगांवच्या पेद्रून

घाली माथ्याक तोपी

हांव फातर्पेंचो गोपी (पान.12)

“झगडें”, “शाली – पेद्रूची व्हाड्डीक”, “गोपाळभट बोवाळटा”, “धुमचे कर्टर् धुम्...” ह्या कवनांच्या कडव्यानी यमकाचो अलंकार जाल्लो दिसता. तशेंच पुस्तकांतल्या आनीकय कवनांनी यमकाचो उपयोग जाल्लो आसा. एकूच उतर परत परत आयल्ले आसा उतरांचें आर्वतन जाल्ले दिसता तेच बरोबर काय प्रास उतरांय आयल्यात देखीक, स्टूल – फूल, तोपी – गोपी अशीं प्रास उतरां अनेक कवनांनी आयल्ली आसा.

इ. व्यक्तिकरण

“झगडें”

“कदेलान दवल्ले

मेजार पांय

आनी म्हळें,

हांव तुजी शेमांय !” (पान.20)

“मसका – सांग आनी पणस”

“पणस म्हणटा

लजेत लजेत,

आवय मारता दिसूयभर,

देखून आयल्यात फाटीक वळ

!” (पान.19)

“झगडें”, “मसका – सांग आनी पणस” तेच बरोबर निस्त्याचें नाटक, खतखतें ह्या कवनांतल्यान व्यक्तिकरण जाल्ले दिश्टी पडटा जय अजैवीक वस्तू उलोवंक लागता, एकामेका बरोबर झगडपाक लागतात. व्यक्तिकरण एक अशें रूप जय जानवरांक, झाडाक

वा वस्तूक मनशाचें हाव – भाव दिता तेच तरेन लेखकान व्यक्तिकरणाचो वापर वयल्या कवनांनी केल्लो आसा.

ई. ओनोमाटोपिया

“आरे डोंबाच्या, खेळ फुलय!”

“गोपाळभट बोवाळटा”

“झप – झप – झप – झप

“भटांनी मांडला

बांदलो नाडो,

उज्या होम

सप – सप – सप – सप

चौगुडो वाजता

चडलो चेडो” (पान.29)

भो.... म्... भो....

म्...!” (पान.17)

ह्या दोन कवनांतल्या वयल्या कडव्यानी वाद्या ज्या तरेन वाजतात तांचो आवज अक्षरांच्या माद्यमांत दाखयल्लो आसा. देखीक चेडो नाड्यार सप – सप – सप – सप करून चडटानाचो आवज, चौगुडो हे वाद्य भो.... म्... भो.... म्... अश्या आवाजान वाजता अशें लेखक सांगता जय ओनोमाटोपियाचो वापर केला.

उ. अतिशयोक्ती

“खतखतें”

“माजराचें हळदुकुकूम”

“रांदनीवयल्या

“बुकल्यान दिल्लो शालू न्हेसून

खतखत्यांतल्यो

माजर आयलें भायर

फोडी लागल्यो झगडूंक...” (पान.22)³³

दीश्ट ताजेर पडनाफुडें

चिचोंदर जाली पसार.... ” (पान.5)

ह्या दोन कडव्यानी अतिशयोक्तीचें रूप घेतील्ले आसा. जे वास्तवांत घडप अशक्य. “खतखतें” ह्या कवनांत खतखत्यांतल्यो भाज्यांच्यो फोडी उलयतात अशें सांगला पूण ते शक्य ना कारण भाज्यो उलोवंक शकना. तशेच “माजराचें हळदुकुकूम” ह्या कवनांत बुकलो माजराक शालू हाडून दिल्ल्याचें सांगला जानवरा जरी जैवीक प्राणी पूण मनशा भशेन वागपाक शकना. वाचपाक मजा येवची म्हण लेखकान हो अलंकार वापरला.

ऊ. उपमा

"तिळ्यावरी दिसलों जरी,
काळो मातू न्हय रे हांव ;
पुनवेचे राती तर
न्हवरो कसो दिसता हांव !
तर हांव कोण ?
चंद्रीम !"(पान.30)

"तर हांव कोण ?" ह्या कवनाच्या कडव्यांत चंद्रीम आपूण तिळ्या वरी आनी न्हवरो कसो दिसता अशें म्हणटा जय तो आपल्यची तिळा कडेन आनी न्हवऱ्या कडेन तुलना करता.

निश्कर्श

तिसरें प्रकरण हें अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथासंग्रह आनी बालसाहित्याचेर आधारून आसा. दोनूय साहितायाचो आशया - विशयाच्या नदरेंतल्यान अभ्याय सादिल्लो आसा. अना हांच्या कथांचेर नदर मारली जाल्यार कळून येता, तांच्यानी 19व्या शेकड्यांतल्या राजकारणाचेर टिका तशीच बरे बरयल्ले आसा. खंय तरी त्या काळावेले राजकारण तांका खटकला जांव येता त्याच खातीर तांचो जो राजकारणाक धरून विरोध आसा तो दिसून येता. समाजांतल्या सत्य घटनांचेर तांच्यानी बडी मारिल्ली आसा. समाजांत ज्यो वायट गजाली घडटा त्यो सरकार पळयता खरो पूण तांचेर कांय उपाय काडिना जशें चलता त्याच रितीन चलयता. गोंयच्या सरकाराचेर मुखेल केंद्र तांच्यान दवरून कथा रचिल्ल्यो आसा.

सरकार समान्य नागरिकाक कसो फसयता, तांकां फटींग आश्वासना दिता आनी आशेर दवरता ताची खर देख अना हांच्या कथांनी वाचपाक मेळटा. तशेंच गोंय पुर्तुगेजांच्या ताब्यांत आशिल्ले त्या वेळार सरकार कसो आशिल्लो, तांचे कायदे, ते कशें गोंयच्या लोकांक त्रास करतालें सगळ्या समाजीक तशेच अर्थीक गजालींचेर भर घातल्या. कांय गोंयकारांक पुर्तुगेज सरकार आवडटाले जाल्यार कांय जाणांक आवडनाशिल्ले ताची

अनेक कारणा लेगीत लेखकान कथांनी सांगल्यात. गंभीर विशय तांच्यानी विनोदी शैलींतल्यान हाताळील्लो आसा तोडार हांसो फुट्टा खरो पूण त्या विनोदा फाटलो खरो अर्थ जेन्ना कळटा तेन्ना लेखकाच्या साहित्यीक कौशल्याची तुस्त आपोआप तोंडातल्यान येवप साहजीक जाता. लेखकान अनेक प्रतिकात्मक विनोद मांडल्या खरें पूण ते वाचकांक दुखय नासतना मांडल्या. त्या काळावेल्या घडये प्रसंगाक संबंदीत आशिल्ल्या लोकांक त्रास जाला आयुये पूण समाजांतल्या सत्य परिस्थितीक लेखकान वाचका मुखार दवरला. समाजांतल्या विशयांचेर साहित्या वरवी टिका, विरोध करपी साहित्यकार खुब कमी प्रमाणांत मेळटात कारण तांकाय समाजाचो एक भंय आसता, त्या अमक्या राजकारण्याचेर आपूण उलयला तो आपल्याक त्रास करूं येता. पूण अ.ना सत्याच्या मार्गार चलपी आनी वायटाक विरोध करपी आशिल्ल्यान तांचे धाडशीपण तांच्या साहित्यांत दिसता.

तांचे बालसाहित्याचें कवनांचे पुस्तक लेगीत भुरग्यांक तितल्योच खातखुतल्यो करता जितल्यो कथा वाचतना जातात. तांच्या बालपुस्तकांत ल्हान ल्हान कवनां आसात खरी पूण ती भुरग्यांक वेगवेगळ्यो जाणविकायो दिता. तांच्या बुद्देचो विकास करता. समाजांतल्या अनेक गजालीची जाणविकाय अ.ना भुरग्यांक करून दिवपाक फाटी पडनात. वेगळेच त्या कवनांक मिश्रिकल्पण दिल्ले जाणवता जय भुरगी ते वाचून हासताय आनी त्यो गजाली आत्मसात लेगीत करता. त्या पुस्तकाची सोबाय आनी ओडलायणें करपा खातीर कवनांच्या कुशीकच कवनांक धरून सुंदर चित्रा काडिल्ली आसा जातूंत भुरगी पुस्तकाक लागी येतात. भुरग्यांच्या आवडी – निवडींचो हुबेहूब थाव घेवन लेखकान हीं कवनां रचून पुस्तकाची सोबाय वाडयल्या.

प्रकरण 4 : अ.ना. म्हांबरो हांच्या निबंदसंग्रहांतलें गोंय आनी गोंयकारपण

4.1 19व्या शेकड्यांतलो गोंयचो समाज

अ.ना. म्हांबरो हांचें 'गोंयची अस्मिताय' आनी 'कोंबो गेलो तारवार' हे दोन फामाद आनी लोकप्रीय जाल्ले निबंदसंग्रह. ह्या दोनाय पुस्तकांत गोंयचें चित्रण भरभरून दिसता. 'गोंयकार हो एक कुम्प्लिकाद मनीस' अशें अना आपणल्या प्रस्तावनेंत म्हणटा. गोंयकार मनशाची पुरायपणान लेखकान जीण चित्रायल्ली आसा तो कसो समाजांत वागता, तो कितें चित्ता, अर्थ नाशिल्लीं उतरां उलयता. दरेका गोंयकाराचेर लेखक आपणाली मतां मांडतना 'गोंयची अस्मिताय' ह्या पुस्तकांत दिसता. गोंयची परंपरा, संस्कृताय, लोकवेद, परबो, संस्था, राजकारण, वेवसाय, मराठी – वाद अश्या साबार गजालींचेर लेखकान 20 निबंदानी उजवाड घातिल्लो आसा.

'कोंबो गेलो तारवार' ह्या पुस्तकांत लेगीत गोंयच्या अनेक फामाद मनशांचे व्यक्तिचित्रण केल्ले आसा. गोंयच्या वेगवेगळ्या मनशांचेर लेगीत लेखकान कळत नकळत टिका केल्ली आसा. गोंयच्या सत्य परिस्थितिचेर व्यंगात्मक रूपांत भाश्य केला. तांच्यानी गंभीर विशय लेगीत विनोदाच्या रूपांत खेळयला. एकूण 18 अशें ललित लेखाच्या रूपांत निबंद आस्पावतात.

4.1.1 पुर्तुगेजांचो छळ

गोंयचेर पुर्तुगेजा आदी अनेक राजवटिनी घुरी घातिल्ली पूण पुर्तुगेज सत्तेचो गोंयचेर चड प्रमाणांत प्रभाव जाल्लो जाणवता. 1510 वर्सा आल्बुकेर्कान गोंयचो तिसवाडी जुंवो आपल्या तावडेंत घेवपाक सक्षम जालो. 1543 वर्सा बार्देस आनी साश्टीचो वाठार लेगीत ताणी जिखलो. त्याच वर्सा सत्तरी, दिवचल आनी पेडणे हे वाठार शिवाजी अदिलशाहा कडल्यान जिखलो. चडात चड गोंयचें वाठार पुर्तुगेज सरकारा कडेन आशिल्ल्यान ल्हव ल्हव करून पुराय गोंय तांच्यानी आपल्या ताब्यांत घेवन गोंयाक पुर्तुगेज राज्य केले.

पुर्तुगेजांनी पुराय गोंयचो नकासोच बदलून वडयलो. तांकां पुराय गोंयकारांक धर्मांतरण करचे आशिल्ले आनी ताचो प्रसार पुराय गोंयभर जावचो म्हण 1560 वर्सा गोंयांत इक्विजीशन लागू केले. इक्विजीशनाक लागून गोंयच्या हिंदू लोकांक चडांत चड पिडापीड भोगची पडली आपलो धर्म तांका बाटोवचो पडलो तितलेच न्हय तर क्रिस्तांव लोकांक लेगीत पुर्तुगेजांचे नेम पाळिना म्हण खर ख्यास्त भोगची पडली.

पुर्तुगेजांचो जाल्लो परिणाम अ.ना. म्हाबरो आपणाल्या निबंदानी उक्तायता, गोंयचो हिंदू धर्म भ्रश्ट जाल्लो तेच प्रमाणांत कोंकणी भाश लेगीत भ्रश्ट जाल्ली कोंणीत भाशेंत खुबशी पुर्तुगाली उतरां घोळपाक लागली. गोंयच्या लोकांच्या राहणीमानान बदल जालो गोंयचे लोक पुडवे, खोमीस घाली ते बदलून सूट, बूट, ग्रावत, चेपे असलें घालपाक लागलें. आदल्या गोंयांत पयशांच्या बदला इस्कूद आसलें, पुर्तुगेजां वेळार सरकारी इशकोलांच्या प्रोफसोरांक चड मान आशिल्लो. तशेच एंग्रेगाद, मिनैर, भाटकार, इंजीनेर, दोतोर असल्यांक मान आशिल्लो. आदल्या गोंयांत चलयांक सिर्वीसो करपाक बंदी आशिल्ली आनी एकादे चली कायद्या आड वतना दिसलें जाल्यार तांकां पुर्तुगेजांचे जुलूम सोसचें पडटालें.

पुर्तुगेजांच्या काळांत गोंयकार लोक आपणाल्या घरांनी सालाझालाचे आनी गांधीनेहरूचें फोटे लायतालें. दरेका गोंयच्या मार्गार आदी पुर्तुगेज सरकारांनी सालाझाराचे, कामोंयश, आल्बुकेर्क हांचे पुतळे उबें केल्लें. गोंयच्या लोकांक अनेक पुर्तुगेजांचें कायदे पाळचे पटाल्ले, गोंयांत आदी पलासि नाशिल्ल्यो तर त्या बदला सिंपेझ आशिल्ल्यो. गोंयच्या स्वातंत्रसैनिकांक ते बंदखणींत दवरताले आनी तांचें हालहाल करतालें तांका भायर भोवपाक मेकळीक नाशिल्ली.

पुर्तुगेज तेपार गोंयकारांक शिकपाक नकार आशिल्लो हेर भासो उलोवंक बंदी आशिल्ली पूण 1910 वर्सा पुर्तुगाल रिपुब्लीक जाल्या उपरांत गोंयकारांक शिक्षण घेवपाक आनी उलोवपाक स्वातंत्र मेळ्ळे अनाल्या निबंदानी हाचो उल्लेख आयल्लो आसा. 1946 वर्सा गोंयांत लोहिया आयल्ल्याचें लेगीत तांच्या निबंदानी वाचूंक मेळटा. लेखक म्हणटा, 'लोहिया ज्या वेळार गोंयांत आयल्लो त्या वेळार 'लोहिया आयलो रे आमच्या गोंयांत पावलो रे' असल्या तरेच्यो बरोवपीता गोंयांत आयकूंक येताल्यो. ज्या गोंयकारांनी ह्यो बरोवपीता अश्यो चालू दवरिल्यो तांकां पुर्तुगेजांच्या कडक कायद्यानी ख्यास्त भोगयल्ल्याचें सांगला'.³⁴ इतिहासीक पानांनी वाचूंक मेळटा,

त्या बंदखणीत आशिल्ल्या गोंयकारांक तें मरासर छळटालें, तांकां काळखी वातावरणांत दवरून तांकां मार मार मारतालें, धड खावंक जेवंक दिनाशिल्ले. त्या छळा विशीं लेखक निबंदांत सांगपाक सोदता.

19व्या शेंकड्यांत जायत्यो स्वतंत्रतायेच्यो चळवळी चलताल्यो आनी त्या चळवळींनी पडिल्ल्या गोंयकारांक जायतेच त्रास भोगचे पडिल्ले. त्याच एके चळवळीक धरून अ.ना. म्हांबरो म्हणटा, 'स्वतंत्रतायेच्या चळवळी उपरांत आनीकूय व्हडलें रूप आयलें तें 1945त. हजारांनी लोकांनी सत्याग्रह केले. हातूंत गोंयकारा परस गोंया भायलेंच लोक अदीक आशिल्ले. पुर्तुगेजांनी कांय जाणांचेर गुळयो घाल्यो. उरिल्ल्यांक भितर उडयलें.'³⁵

'कोंबो गेलो तारवार' ह्या निबंदसग्रहांत लेगीत पुर्तुगेज वेळावेले गोंय चित्रीत जाल्ले आसा अनेक प्रसंगां सयत अना आदल्या गोंयचेर उलयता आसतना तांच्यानी केल्ल्या छळा विशीं लेगीत सांगता. 1946त ज्या वेळार लोहिया गोंयांत आयल्लो तो परत एकदा प्रसंग लेखक 'लक्ष्मणराव सरदेसाय : एक भुरगो म्हातारो' ह्या निबंदांत सांगता लोहिया आनी ताका साथ दितल्यांक जी पिडापीड पुर्तुगेजा कडल्यान सोसची पडली त्या विशीं लेखक निबंदांत सांगता. तांकां थंय काळखाच्या कुडिंत सात – आठ जाणांक बरोबर दवरिल्ले त्या कुडीक जनेला नाशिल्ली भायलें कायच दिसनासले, ना तांकां कांय भायल्यो खबरो कळटाल्यो.

'गोंयचें नांव व्हड करून...' हो निबंद लेखकान नाटकाच्या शैलींतल्यान बरयल्लो आसा. त्या निबंदान पात्रा आसा ती गोंयकारांचेर पुर्तुगेजांनी केल्ल्या छळाचेर संवाद सादतात तेन्ना अनेक सोसणूके विशीं ते भाश्य करतात देखीक गोंयकारांक धड खावपाक जेवपाक मेळनासले, म्हारगाय वाडिल्ली, पुर्तुगेजा खातीर नोकरी करतल्यांचें वाडिल्ले पगार, जयहिंद म्हणटलें जाल्यार गोंयकारांक म्हणपाक मेळनासलें, सरकारी ऑफिसांनी ल्हानांतल्या ल्हान कामां खातीर धा धा फावटी मारच्यो पडटाल्यो, दिसपट्टे गोंयकारांक पुर्तुगेज छळटाले चडान चड त्रास गोंयकारांक जाल्लो तो सालाझाराचो. पुर्तुगेज सरकारान त्या वेळार गोंयांत अनेक कायदे काडिल्लें जशें भाटकार – मुणकार कायदो, सेंसरशीप हांचोय उल्लेख अनाल्या निबंदानी वाचूंक मेळटा.

4.1.2 गोंयची संस्कृताय

गोंया बाबतीन जर साहित्य रचना करता जाल्यार गोंयची संस्कृताय दाखोवप भोव गरजेची तिचें जर वर्णन करीना जाल्यार तोंड आसा पूण तोंडाक वाचा ना अशें साहित्य रूप धरतलें कारण गोंयची संस्कृताय ही गोंयचे भांगर शिंगर ज्याच्या शिवाय आमचे गोंय अर्पूणच उरता. दरेक गोंयचो साहित्यकार खंयच्या ना खंयच्या फासकेंतल्यान गोंय आनी गोंयच्या संस्कृतायेचे वर्णन नक्कीच करतलो. अ.ना. म्हांबरो हांच्यानी लेगीत बारीकसाणीन आपणाल्या दोनूय निबंदसंग्रहांनी गोंयच्या संस्कृतायेचे वर्णन केल्ले आसा.

गोंय सुमार 450 वर्सा पुर्तुगेजांच्या गुलामगिरींत आशिल्ल्यान गोंयाक संस्कृताय आशिल्ली वा ना तेच कळप कठीण जातालें कारण पुर्तुगेज सरकार गोंयच्या लोकांक पुर्तुगाली संस्कृताय आपणावपाक लायतालें मुळांत गोंयकारांची संस्कृताय वेगळी आशिल्ली खरी पूण नेमकी गोंयकारांची संस्कृताय खंयची तीं समजनासलें. गोंयकारांक आपणाल्या संस्कृतायेची जाणीव आशिल्ली पूण त्या संस्कृतायेक गोंयकार म्हत्व दिनासलें कारण तांकां पुर्तुगेजांचीत संस्कृताय आपणाली संस्कृताय अशें दिसतालें.

गोंय राज्य जरी ल्हान आसलें तरी तिच्या संस्कृतायेचो आवाढ बरोच व्हड आसा. गोंय जेन्ना स्वतंत्र जाले उपरांत गोंयच्या लोकांक आपणाल्या संस्कृतायेची जाणीव जावंक लागली. लेखक आपणाल्या निबंदानी सांगता, 'गोंय स्वतंत्र जाल्या उपरांत वेगवेगळे कडेन गोंयच्या संस्कृतायेक धरून अनेक सभा जाल्यो त्या सभानी गोंयकार आपणाल्या संस्कृतायेचो उद्धार करपाक लागले. साडे चारशी वर्सा आमी आमची संस्कृताय तिगोवन दवरिल्ली आनी ह्यान फुडे आमी तीं अशीच चालंत दवरची.'³⁶

संस्कृतायेचेर जर बारीकसाणीन नियाळ घेयत जाल्यार समाजातली, संस्कृताय जी चडात चड लागता तीं गोंयच्या हिंदू धर्माक. जितले देव धर्म, विधी, परंपरा हिंदूक लागती ती बाकी खंयच्याच धर्माक लागना. ह्याच गजालीचेर लेखक निबंदांनी भाश्य करतना म्हणटात, 'महाराष्ट्रांतले लोक गोयांत येवन गोंयकारांची संस्कृताय मराठी म्हण आड्डी मारी. तांच्यानी आपणाली अनेक मता मांडली पूण ती मता ते सिध्द करपाक शकले ना कारण मुळांतच गोंयकार हो एक फिन मनीस आनी दरेका गोंयकाराचे पावल नुस्त्या शिवय उखलना पूण ते मराठी लोकांचे जर पळयलें जाल्यार तांका नुस्त्याची अजिबात आवड ना. ह्याच गजाली वेल्यान सिध्द जाता, गोंयची संस्कृताय एकदम मराठी पेक्षा वेगळी म्हण.'³⁷

‘गोंयची संस्कृताय’ ह्या निबंदांत लेखकान गोंयच्या संस्कृतायें विशीं सांगतना म्हळा, “भारतीय सण आनी परबो, जेवणां – खाणां, भेस आनी भासो हांचे जसो गोंयकारांनी सांबाळ केलो तेचप्रमाण दुसरें वटेन तांणी पुर्तुगेजांच्या निमतान काय जयना – परकी संस्कृतायेतल्यान ह्योच गजाली घेवन तांचोय सांबाळ केलो.”³⁸ हांगा कळून येता, गोंयची संस्कृताय हीं दोन संस्कृतायेंत बांदिल्ली आसा. दोन संस्कृतायेचे मिश्रण जाल्ले जाणवता एक मुळांत गोंयची आनी दुसरी परकी पुर्तुगेजांची. देखीक गोंयांत आशिल्ले अनेक मसाले हें पुर्तुगाली मसालें, पाव, उंडे, मिरसांग हें पुर्तुगेज गोंयांत घेवन आयिल्ले आनी गोंयकारांनी तें आपणाल्या जिणेंत स्विकारलें. तशेंच पुर्तुगेज भास हीं मोठ्या प्रमाणांत गोंयकारांनी आपणायल्ली आसा आनी ते भाशेचो प्रभाव अजून लेगीत गोंयकारांक जाणवता आनी हीं भाशेची संस्कृताय गोंयांत कायम उरतली.

गोंयची आपणाली अशीं संस्कृताय आसा ती नुस्त्याची. गोंयकारांक निस्त्या शिवाय जगपाक जायना तो जगता ताचें कारण लेगीत नुस्तें. गोंयचें नुस्ते हीं गोंयचा व्हड संस्कृती. गोंयांत मुखेलपणांत हिंदू आनी क्रिस्तांव लोक चड आनी दोनूय धर्म हीं नुस्त्याची संस्कृती नेमान पाळटात. लेखक आपणाल्या निबंदांनी नुस्त्याच्या संस्कृती विशीं अशें भाश्य करतात, विस्वण, शेंवटे, दोडयारें, चणाकां, कल्ल्यो, रांवशी, शेवटीळें, काळंदरा, लेपो अशे नानाप्रकारच्या नुस्त्यांची गोंयकारांक आवड आसता. नुस्त्याचे कालवणें, तांक करप, नुस्ते तळप, नुस्त्याचे तोंडाक सुके. सडसडीत, धबधबीत, बांगड्याची उड्डामेथी, नुस्त्याचे आंबशें – तिखशें, सोलांचे, आंबटाणीचे, मिरसांगेचे, तेफळांचें, भाजयेंत लेगीत तांकां सुंगटा घातिल्ली जाय आसता. नुस्ते हे गोंयकारांच्या जिवीताचो म्हत्वाचो भाग जावन आसा.

गोंयच्या घरांची आनी तांच्या बांदावळीची लेगीत गोंयांत व्हड राखून दवरिल्ली संस्कृती आसा. हीं संस्कृती लेगीत पुर्तुगेजांनी गोंयकारांक दिल्या जी आजून पासून गोंयकार पाळीत आयला. लेखक ‘सुंदर म्हजे रायबंदर’ ह्या निबंदांत ते संस्कृती विशीं सांगता, “.... हेर सगळ्या घरांक चुन्या मातयेचो रंग सांड्यात आनी ताका सुलचे नळे आसात जाल्यार ते काडून हीं सगळीं घरां गांवठी नळ्यानी शिवात. घरांच्या दोनूय कुशींनी चुडांचे झड आनी तोंडामुखार रसत्यावटेन एक मलायांची पाखाटी लायात.”³⁹ लेखक ह्या निबंदांत पुर्तुगेज आनी गोंयकारांच्या मिस्तुरात जाल्ले संस्कृती बदल उलयता. जय तो

गोंयची घरां कशीं बांदताली आनी कशी आसूंक जाय ते सांगता आनी थंय गोंयची संस्कृताय कळून येता.

‘लक्ष्मणराव सरदेसाय : एक भुरगो म्हातारो’ निबंदान प्रसादांचो उल्लेख आयलो आसा जेन्ना लक्ष्मणराव आपणाल्या आवय आनी एका मुंडकारा बरोबर तो व्हड्यान बसून सावयवेच्या साकून वाडये वतालो तेद्या वेळार लक्ष्मणराव सैमाक पळोवपांत इतलो गुल्ल जातालो, तो झाडा – पेडांक एकसारको पळयत आसतलो मागीर बाबलो तागेले आवयक म्हणटालो, “वैनीबाय, आमचो लखेबाब अशें कितें करता? झाडांकूच पळयत रावता पिशावरी. देवा बेताळाक प्रसाद पाकळी घेवंक लाय आं.”⁴⁰

4.1.3 गोंयची राजकीय परिस्थिती

गोंय जेन्ना स्वतंत्र जाले तेन्ना गोंयची समाजीक, राजनितीक, अर्थिक, धार्मीक सगळ्योच परिस्थिती हालून उडयल्ल्यो. पुर्तुगेज सरकारान आपल्याक जाय तशें नेम कायदें गोंयांक लागू केल्लें जें गोंयकारांक नइलाजान पाळचें पडटालें. पुर्तुगाली सरकार गोंयच्या लोकांक आपणाल्या कायद्यांतल्यान भरपूर त्रास करतालें. जेन्ना आपणाली हुकूमगिरी गोंयचेर गाजोवपाक डॉ. आंतोनियो ऑलिव्हेयर द सालाझार सत्तेर आयलो तेन्ना गोंयचे आनीकय हाल उपेष्टां जाल्ले. पावला पावलांक तो गोंयकारांक छळटालो. नवें नवें कायदें लागू करतालो. गोंयांत हिंदूच्यो सण – परबो सनोवपाक बंद केल्ले, खंयच एक जाहीर सभा घेवंक मेळनाशिल्ली, कायच छापपाक मेळनासलें, कसल्योच सवलती गोंयकारांक नाशिल्ल्यो, पुर्तुगेज भाशेंत शिक्षण लागू केल्ले. खबरापत्रांचेर लेगीत सॅन्सरशीप कायदो लागू केल्लो अशे कितलेशेच कायदे तेदेवेळार लागू केल्ले.⁴¹

गोंयांत जशीं मंत्री आसात तशेंच आमदार आसतात. दोन तरेचें मदर. त्या दोगांय मदीं भरपूर फरक आनी साम्यताय आसा. दोगूय जाण लोकांक आश्वासना भेस बरीं दिता. काम जातलेच म्हण लोकांक आशेर दवरता. मत्ताच्या आशेन मंत्री नागरीकांक तांच्यो मागण्यो पुराय करतल्याचें उतर दिता पूण निमाणेकडे तांकाच नागयता. ह्या दोनाय आमदारा भितर लेखक वेगळेपणां सागतना म्हणटा, ‘सरकारी पक्षाचे आमदार लोकांची कामां करता म्हणटात, तांचे कडल्यान पयशें घेतात आनी ती कामां करिनात. हाचे उरफाटें, विरोधी पक्षाचे आमदार लोकांची कामां करतां म्हणटात, तीं करतात आनी उपरांत तांचे कडल्यान त्या केल्ल्या कामांचे पयशें घेतात.’⁴² लेखक राजकारणाची सत्य परिस्थिती सांगतात आनी राजकारणांत घडिल्ल्या भ्रष्टाचाराचें पुरावें दिता हीं सत्य घटना कोणूच

नकारू येना कारण जरी हें 19व्या शेंकड्यांत जातालें पूण तत्कालींत काळांत लेगीत अशेंच राजकारणांत भ्रष्टाचार जाल्ले दिसून येता.

गोंयांत कसलीय कामां फावोरा शिवाय जावप कठीण. अशें म्हणू येता, सरकारी जी कामां जायत जाल्यार ती फक्त फावोराक लागून. ह्या फावोरांतल्यात नागरीक फायदो घेताच तेच बरोबर मंत्रीय फायदो घेवंक फाटी रावना. तत्कालीन काळांत लेगीत फावोरा शिवाय कामां जावप शक्य ना.लेखक 'गोंयचें मंत्री आनी तांचो कारबार' ह्या निबंदांत म्हणटा, 'मंत्र्याची लोकांचेर फावोर करपाची पद्दत वेगळी आनी आपल्या मनशाचेर फावोर करपाची पद्दत वेगळी. मंत्रीपद येना फुडे आपलीं खातीं कितलीं, तातूंत कितले लोक सिर्विस करतात हांची मंत्री आपल्या सेक्रेटरीकडल्यान बारकायेन खबर घेता.' ⁴³ मंत्री आपणाल्या सोऱ्याक, वळखीच्यांक आनी पारेंतींक सिर्विसो लावन जाल्या उपरांत उरिल्ली खाती हेर नागरीकांक दिता. हाच्या वेल्यान कळून येता, समाजांत बेकारपणां ह्याच कारणांक लागून वाडला. कारण फाव तीं कामां आनी सरकारान काडिल्ली लोका खातीर कामां मंत्री आपूण खावन बसता आपल्या घरच्यांक आनी बरें मागप्यांक दिता सामान्य नागरीक बाबडे तसल्या मंत्र्याक काम दितल्याचे आशेन निवडून हाडटात आनी तांच्या आश्वासनांचेर जगतात.

राजकारण हे सगळें फटिंगपणानीच चलता लोकांची कामा करता म्हण तांचे कडल्यान पयशें घेतात आनी कामां करीनासतना रावतात, मंत्र्याक खंयूय कामा संदर्भांत आपयत जाल्यार तो एक एक निमता सांगीत रावता पूण तेच जर तांका खंयच्याय एकाद्या उक्तावण सुवाळ्याक, संस्थाचें रुपया दबाजे, भांगरां दबाजे, शाळांचीं आनी कॉलेज्यांची गेदरिंगां, सरकारी आनी खाजकी संस्थांचे सेमीनार वा कसलीय कार्यावळ ह्या सगळ्या कार्यावळीक मंत्री नेमान नचुकता वता एकाच वेळावेल्या कार्यावळीक लेगीत ते आमंत्रण आयल्यार नकार दिना. मात्सो उसरा पावतलो आं ! म्हणटा आनी सगळ्यो दिसाक 4-5 तरी कार्यावळीक तो हाजीर रावता. जय खंय तांची नामना आनी नांवाची लोकप्रियताय जाता थंय तो पयलो हाजीर आसता. त्या सगळ्या कार्यावळीक तो एकूच भाशण बरोवन व्हरता आनी त्या त्या सुवाळ्याक धरून एक दोन कडेन बदल करता आनी तीच तीच उतरां लोकांचेर शिपडायता आनी आपूण एक सर्वगिज्ञानी म्हण वर्तमानपत्रांचेर छापून हाडटा.

सरकारी जी कागदपत्रा आसता आनी जे सरकारी दस्तावेज आसता तांचेर मंत्र्याच्यो सय जाय आसता आनी त्याच निमतान दरेका वाठारांतल्या मंत्र्यांच्या मेजांचेर

हजारांनी फायली पडिल्ल्यो आसता पूण त्यो उगडपाक लेगीत मंत्र्याक वेळ नासता. ताची कारणा लेखक अशीं दिता, ते अर्थ नाशिल्ली भाशणां करपांत व्यस्थ आसतात, भायल्या गांवांनी भोवड्यो करतात, अँसेंब्लींत चर्चेत वांटो घेतात, कार्यक्रमांनी हाजीर रावतात आनी जर वेळ मेळोच जाल्यार त्यो फायली उगडटात आनी परत धापतात. एकाद्या मंत्र्यान जर फायलींच्या कागदपत्रांचेर सयो केल्योत जाल्यार ती फायल खंय तरी शेणटा. असली हीं निश्काळजीपणांत वागपी मंत्र्यांची आनी राजकारणाची सत्य परिस्थिती लेखकान चित्रायल्ली आसा.

समाजांत वता थंय मारा – मारी, खून, चोरयो, ब्लॅक, स्मगलींग वाडट आसा. सादारण लोक हे घडये पयशें कमोवपाक करता पूण तांकां मंत्री फाटबळ दिवपा फाटले कारण कितें तेच समजना. काल एकाद्या चोराक बंदखणींत उडयलो जाल्यार तो दुसरें दिसा सुडा हातूंत खंयतरी राजकारण्यांचो हात आसपाकूच जाय. 'येता तें वर्स कशे वतलें?' ह्या निबंदांत लेखक म्हणटा, "भिकू शणै, समजा, तुमकां कोफीपोसाच्या कायद्याखाला धरून सरकारान भितर उडयलो जाल्यारूय आता व्हडलसो भंय ना. सद्याचो गोंयचो सरकार कितें आदल्या सरकारावरी निर्दय ना. तो स्मगलरांक धरता आनी उपरांत सोडूनूय दिता." ⁴⁴ हांगा कळून येता, जो सरकार आसा तोच असली बेकायदेशीर लोकाक कामां करपाक लायता आनी आपुणूच तांका सोडयता आनी देशांत अशेंच तरेन भ्रष्टाचार वाडयत आसा.

राजकारण हे नागरिकांच्या बऱ्या खातीर आनी तांच्यो गरजो पुरोवपाक आसता पूण सद्या जे राक्षसाचे रूप राजकारणान घेतला ते सोसपाचे ना. पावला पावलांक फटींगपणां, पयशांच्यो टोपयो, इलेक्शनाच्या प्रचारा वेळार मंत्री अमकी कामां करतलो, तमकी कामां करतलो म्हण सांगता आनी मागीर परत त्या गजालींचेर नदर लेगीत घालीना. समाजाची उदरगत करता म्हणटा पूण समाजाची उदरगत कतरा करता तो समाजाचे घड्डाण करता.

4.1.5 गोंयांतलो कोंकणी – मराठी वाद

19 डिसेंबर 1961 वर्सा पुर्तुगेज गव्हर्नर जनरल मानुएल आंतोनियो वासालु इ सिल्वा भारतीय लश्करांक शरण आयलो. गोंयांत पुर्तुगेज राजवट भोव संघर्शान सोंपली. गोंय भारतीय प्रजासत्ताकाचो वांटो जालें. ⁴⁵

गोंयांत राज्यशाय वचून लोकशाय आयली. गोंयांत मोठ्या प्रणाणांत स्वतंत्रतायेचो दबाजो चालू आशिल्लो. गोंयकार आपणांक स्वतंत्रताय मेळ्ळा म्हण आपणाल्या

अस्मितायेचो, संस्कृतायेचो आनी भाशेचो जयजयकार करतालें. मुक्त गोंयांत पयलेच फावट गोंयकार मेकळे स्वास घेवंक लागिल्लो. गोंयकारांक पयलेच फावटी आपणाली मुळावी वळख दाखोवपाक मेळिल्ली. जरी गोंय वेगळो प्रदेश आसलो तरी महाराष्ट्रांतले लोक गोंयांक आपणालोच भाग अशें मानतालें. कारण एका वेळार तांच्यानी लेगीत गोंयाक भारतीय संस्कृताय पाळपाक मदत केल्ली. तांकां दिसतालें, गोंयची संस्कृताय हीय बीन मराठीचीच संस्कृताय आनी हाचो वाद गोंयांत पुर्तुगेज आसतनाच सुरू जाल्लो.

गोंय स्वतंत्र जाले आनी गोंयकारांक आपणाली अस्मिताय आनी भास पाळपाचो पुराय हक्क मेळिल्लो जो मराठीवादी गोंयच्या लोकां काडून घेवंक सोदी. गोंयाक पुरायपणान महाराष्ट्रांत विलीन करपाक सोदी. गोंय स्वतंत्र जाताच 'झालाच पाहिजे' हो वाद गोंयांत आयलो. 1961 ते 1967 मेरेन गोंयकारांक ह्या वादांत घुस्पचे पडलें. गोंयांत राजकारण जावपाक लागिल्ल्यान तांच्यानी तो भाशावादाचो विशय आपल्या पक्षांनी घेतिल्लो. गोंयच्या पयल्या वेचणूकेंत म.गो आनी यू.गो पक्षांनी आपणालो राजकी सुवार्थ सादपाक चालू केलो. म.गो पक्ष गोंयाक महाराष्ट्रांत विलीन करपाक सोदी जाल्यार यू.गो पक्ष गोंयाक संघराज्य म्हण वेगळे दवरपाक सोदी. ह्या भाशीकवादान गोंयांत बरोच नेट धरिल्लो गोंयच्या दरेका न्हिदील्या मनशाक जाग हाडपी असो हो भाशावाद थारलो आनी 16 जानेवारी 1967 दिसा गोंय दमण आनी दीव ह्या प्रदेशांत ओपीनियन पोल घेवपाचो जाहीर केलो.

ओपीनियन पोलान दोन पर्यार दवरिल्ले. संघप्रदेश हो एक पर्याय आनी गोंयचें महाराष्ट्रांत जाल्यार दमण, दीव गुजरातांत विलीनीकरण करप हो दुसरो पर्याय.⁴⁶ अनान ह्याच गजालींचो पुरावो आपणाल्या निबंदानी दितना ते म्हणटा, ओपीनियन पोलांत गोंयकारा मुखार दोन वयर सांगल्या प्रमाणें पर्याय आशिल्ले तेच बरोबर ते पोलांत आशिल्ल्या फूल आनी दोन पानां ह्या निशाण्या विशी लेगीत सांगता. पोलाक धरून त्या वेळार गोंयांत पानकारा आनी फुलकारा मदी भरपूर भाशणां आनी घोशणा जाल्ल्यो तांच्यो काय लेखकान देखी दिल्ल्यो आसात.

- "नको आम्हाला श्रीखंडपुरी, आमची शीत कडीच बरी.
- जिथं मुबई तिथं गोवा.
- सरकार हवें पणजीला, गरिबांच्या हितरक्षणाला.
- सरकार हवें पणजीला, कशाला घट्टाण करायला ?

- गोवा आहे महाराष्ट्राचा, नाही कोणाच्या बापाचा.”⁴⁷

अश्या तरेन एका विरोधी पक्ष एकामेकाच्या विरुद्ध घोशणा करतालें. गोंयकार आपणाल्या भाशे खातीर भरपूर लडाय करी तो आपणाले शिक्षण, घर – संवसार सोडून ह्या ओपिनीयनाच्या चळवळीत तळमळीन वावूरतालो.

शणै गोंयबाब हे कोंकणीचें जनक आनी तांच्यान कोंकणी बाबतीन सगळेच बरयल्ले आसा. अ.ना. म्हांबरो लेगीत शणै गोंयबाबा विशीं सांगतना म्हणटा, ‘कोंकणीवादी शणै गोंयबाबाक व्यासावरी लेखताले देखून कोंकणीवादी झगडतना शणै गोंयबाबाचे नांव घेतले बगर झगडपाक आनी उलोवपाक वचनासले’⁴⁸. कोंकणी – मराठीवाद संदर्भांत लेखकाचें अशें म्हणणें आसा, ‘कोंकणी – मराठी वादाक लागून गोंयांत त्या काळार कितलेशेच विनोदी कोंकणी साहित्य आनी गंभीर मराठी साहित्य उप्रासलें. वर्तमानपत्रांनीं जाल्यार दिसपट्टें दोनूय वट्यां मतां मांडून लेख येतालें.’⁴⁹

ओपिनीयन पोला विशीं सांगपी काय देखी अनाल्या एका निबंदांत अश्यो मेळटा,

- “ओपिनीयन पोल जालो. तातूंत पानकार जिखले आनी फुलकार मेलो.

- साहित्य अकादेमीन कोंकणीक मान्यताय दिली.”⁵⁰

गोंयांत ओपिनीयन पोल जाल्ल्यान गोंयांक आनी गोंयच्या भाशेक बरोच फायदो जालो. गोंयकार इतले तळमळेन गोंयाखातीर वावूरले आनी निमाणे कडेन 555 दिसांचे चळवळीक जैत मेळो 16 जानेवारी 1967 ह्या दिसा बहुमतान दोन पानां जिखली आनी गोंय संघराज्य उरलें. त्या उपरांत 04 फेब्रुवारी 1975 वर्सा कोंकणी राज भास जाली. 26 फेब्रुवारी 1975 वर्सा कोंकणीक साहित्य अकादेमीची मान्यताय दिली. 30 मे 1987 वर्सा गोंय भारत देशाचें घटक राज्य जालें. 20 ऑगस्ट 1992 वर्सा कोंकणी भाशेचो भारतीय संविधानाचे आठवे वळेरेंत आसपाव जालो. गोंयांत पोल जावन गोंयच्या लोकांक त्रास जाले खरें पूण गोंयकारांक लेगीत आपल्या कोंकणी भाशेचें म्हत्व कळे जायते कोंकणीवादी कोंकणी खातीर पयली पसून लडाय करतालें. पूण जायतेच अशें गोंयकार मुखार आयले जे त्यान पयली केन्नाच कोंकणी भाशें खातीर लडूंक नात. अनान एक पोला वेळावेले पद देख म्हण दिला जे दरेका गोंयकाराक सदांच याद उरचें,

“कोंकण आमचो देश

आवय कोंकणी भास

आनी सगलीं भुरगीं तिचीं

भावां भयणां खास^{१५१}

4.2 निबंदानी केंद्रीत गोंयकारपण

4.2.1 सुशेगाद गोंयकार

गोंयकारांक सदांच लोक सुशेगाद गोंयकार म्हणटा. तो एक सुशेगाद मनीस ताका कसलोच चड भार ना. तकलेर चड ताण ना. तो आपणाली जीण उम्मेदीन आनी हासोन खेळोन जगता म्हणटा. खरें म्हळ्यार सुशेगाद हे पुर्तुगेज सोसेगादो 'sossegado' उतरां वेल्यान आयला गोंयकारांच्या संस्कृतायेवेल्यान तांका सुशेगाद हे नांव पडला कारण गोंयकारांची मुळांतच जगपाची रीत सुसेदागान तो खंयचेच सांगिल्ले काम त्याच क्षणांक करपाक ना वेळ काडून आनी चड त्रास घेयनासतना तो ते काम सवकासायेन पुराय करतलो. आपणाली जीण तो सदांच आरामशिरांत जगता ताका आपणाल्या जिणें विशी चड काय पडून गेल्ले नासता आनी त्याच खातीर गोंयच्या दरेका सांकवांचेर, तळपार, पसऱ्यांचेर, बानार गोंयकार बेकार रावून वोरत एकामेकाकडेन सुशेगादान गजाली मारतना दिसता. जरी हातान पयसो नासलो तरी तो आपणाली जीण पादेशीर जगना कसो ना कसो करून तो आपणाले पोट भरताच ते मागीर कशेय आसूं.

गोंयकार हो अनचो आवडटो विशय ते गोंयकारांचेर थकनासतना उलोव शकता. तांच्यानी गोंयकारांक इतले बारीकसाणीन नियाळ्यात, तांच्या दरेक निबंदान गोंयकारांची हुबेहूब आकृती झळकता. सुक्षीमपणान तांच्यान गोंयकाराच्या दरेक स्वभावाचेर भाश्य केल्ले आसा. गोंयकार हो कसो आनी कितलो सुशेगादान आपणाली जीण जगता हाचेर लेखकान चड भर घातिल्ली आसा.

गोंयकाराविशीं उलयता आसतना लेखक म्हणटा, गोंयकार हो संवसारांत सगळ्यांत चड मोग करता तो खासा आपणाचेर. तो आपणाकूच देव समजता. जगांत आपुणूच सगळें जाणा आनी आपून सर्वसाक्षी, सर्वगिज्ञानी म्हण मिरयता. गोंयांत सण – परब आयली काय गोंयकार भोवाळ घालपाक सुरू करता पूण जेन्ना सण तोंडार येता त्या दिसानी मात तो मातशे काम करून सुसेग घेता. सण लगी पावलो तरी ताची जाय ती कामां

जायना आनी सणा आदल्या दिसा रात दीस एक करून तो कामां पुराय करता. गोंयकार जरी सुशेगाद आसलो तरी तो आपणाली सगळी कामां वेवस्थीत पुराय करता.

लेखक म्हणटा, रिणां काडून सण कशे करप हे गोंयकारा कडसून शिकप. गोंयकार सणां खातीर म्हण रिणां काडटा खरो तो सण मनयताय आनी उरिल्ल्या पयशांचेर सोरो पिता, मटको खेळटा. लग्ना खातीर जी तो रिणा काडटा ती तो एक वेळ फारीक करता पूण सणांखातीर काडिल्ली रिणां तो जल्मभर फारीक करिना. घडये गोंयकारांककडेन पयशें नासत पुण तो पयशें उधार तरी घेवन सण मनयता मागीर ते उदारेचे पयशें दिवप वा ना ताचेर तो सुशेगादान विचार करता.

गोंयकार हो बोवळ घालपाकूच जल्माक आयल्लो आसता. जंय चड बोवाळ थंय तो अदीक रमता. खंयच्याय कार्याक, सणांक, उत्सवाक जाव तो नाकाशिल्लो कामागरजे शिवाय बोवाळ घालीत आसता. गोंयकार हो केन्नाच कसले काम आपलो फायदो आसतना करिनात जय खंय फायदो आसता तीच कामां तो करता. ताकाच धरून 'गोंयकारांचे राजकारण' ह्या निबंदांत लेखक म्हणटा, "गोंयकारांच्या नदरेन, देवान गोंयकारांक मेंदू दिला तो आपसुवार्थी वेपाऱ्याचो. खंयचेय गजालींतल्यान आपलो फायदो कसो करून घेवचो इतलेच तो पळेता. आनी जे गजालींतल्यान आपलो फायदो जाता तीच गजाल तो आपणांक लावन घेता."⁵²

गोंयकार हो इतलो आळशी आनी सुशेगाद आसता, तो कामांक वचपाक लेगीत वाजेता आनी जरी कामांक गेलो जाल्यार थंय लेगीत आळशीपणा करता. गोंयचे वेपारी तर सदांच सुशेगाद आसता. ह्याच गजालीक धरून 'तिरसुवाद गोंयकार' ह्या निबंदांत लेखक म्हणटा, "गोंया भायले लोक गोंयकारांची बरो सुशेगाद मनीस म्हण तुस्त करता पूण तांच्यानी गोंयकारांक आळशी म्हणपाचे. कारण गोंयकाराक कश्ट करप जमना तिसऱ्यान कोणेंय कश्ट करचे आनी आपणे ताचेर फाँलग मारचें अशें ताका सदांच मनापासून दिसता. गोंयांत तांतले तातूंत चडान चड कश्ट करतात ते वेपारी. पूण ते लेगीत सकाळीं णव वरां मेरेन आपलीं लोंजां उकतीं करिनात आनी रातचीं आठांपयलींच तीं धांपतात. मदीं दनपरां एक ते चार वरांमेरेन गोंयचे सगळे वेपारी जेवन खावन सुस्त न्हिदील्ले आसता. ह्या विसाव्या शेंकड्यात गोंयचे वेपारी मदल्या वेळार जितलो विसव घेतात तितलो संवसारांत आनीक खंयचेच वेपारी घेना जातले."⁵³

अनाल्या एका निबंदान 'ताचे काळीज... पुर्तुगालाक आसलें' हातूंत जो निवेदक आसा ताचो बापूय आनी तो कसो आपणाली जीण सुशेगादान बेकार रावन फुकट्याचें खावन जगता हाचेर लेखकान प्रकाश घातला. त्या चल्याचो बापूय कसलोच काम धंदो करिना घरां बसून बरोवपीता बरयत आसता आनी कामाक चल म्हटल्यार तो सांगता, आपूण एक व्हड बरोवपी आनी बरोवपीतांक कोण पयशें दिना ती बेश्ट्योच बरोवच्यो पडटा. त्या मनशाचो आळशी स्वभाव कळून येता. तांच्या कडेन घरांत धड कांय खावंक जेवंक नासता आनी पयशेय नासता त्या वेळार तो चलो शेजारच्या पसऱ्यार वचून फुकटचे खाण व्हरता. त्या पसरकाराक तो चलो कसो पिशान काडटा आनी खावपाच्यो वस्तू दर फावटी उदारांत व्हरता ते कळटा. गोंयकाराचो सुशेगाद स्वभाव दाखयल्लो आसा आनी कसो एकाद्रो गोंयकार बेकार रावून दुसऱ्यांच्या पयशांचेर जगपाक सोदता तेय दाखयला. स्वता काम करना बेकार रावता पूण लोकांक फटोवन आपले फुकटचे पोट भरता.

गोंयकार हो जरी सुशेगाद आनी आळशी आसलो तरी आपणाली कामां फावो तशी पुराय करता. दरेक गोंयकार मेहनती आसता पूण तांचो जो मुळांत स्वभाव आसता तोच आळशी आशिल्ल्यान ताची कामां केन्नाच बेगीन वेळा पयली जायना आपल्या जिवाक मारून उडयनासतना तो आपणाली कामां करता जेवन, खावन, न्हिदून उठून सुशेगादान तो आपणाली जीण जगता. गोंयकार तकलेन मात्सो फिन खरो पूण मनान एकदम सादो पयशांची रूच आसा पूण व्हडली व्हडली सपना पळोवचोना गोंयकार सदांच हांतरूण पळोवन पांय पसरपी मनीस मान शापाता मारपांत फुडे.

4.2.2 तिरसुवादीक गोंयकार

अना आपणाल्या प्रस्तावनेंत गोंयकारा विशी म्हणटा, "गोंयकार हो एक कुम्प्लिकाद मनीस". आनी खरेच गोंयकार कुम्प्लिकादूच कारण सोपेपणां गोंयकारांचो स्वभाव कोणाक समजपाचो ना. कारण तो सदांच आपल्या इतलो हुशार ह्या संवसारांत कोणूच ना म्हणटा. लोकांक तो ज्ञाना दिता आनी लोकांची ज्ञाना आपूण एका कानान आयकता आनी दुसऱ्या कानान सोडून दिता स्वताचे सोडलें जाल्यार तो केन्नाच हेरांचे आयकना. गोंयकाराचो स्वभाव स्वता गोंयकारांक समजुपाचो ना कारण तो क्षणा क्षणांक बदलता. आता गोंयकाराचो स्वभाव बरो आसत जाल्यार दुसऱ्यात क्षणांक ताचेर म्हारू बशिल्लो आसता. जसो लेखक म्हणटा, गोंयकार हो एक फिन आनी तिरसुवादीक मनीस.

दोतोर, इजनेर, प्रोफसोर आनी हेर' ह्या नबंदांत लेखक म्हणटा, "गोंयकार हो जल्माक येतनाच किजिली मनीस म्हण जल्माक आयिल्ल्यान जल्म भर तो किजिलां, केस्तावां आनी देमांद करीत आसता." ⁵⁴ नस्त्या गजालींक तो चड तेको दिता कामांगरजे शिवाय शिजाऱ्या, पारेंताकडेन झगड्यो पेटयता आनी नाकानाका तसली उरतां दिता. नाका जल्ली किजिलां करपाची तांका सवंय. लेखक गोंयकारा विशीं हेय सांगता, कारण नासतना गोंयकार लोकांच्या घरांचेर सुणी चडयतात. म्हळ्यार लोकांच्या घरांचे पाड घालता कामां शिवाय लोकांगेर चाड्यो बीन सांगून केस्ताव पेटयता.

गोंयकार हो केन्नाच दुसऱ्या कडेन सामको उलोवचोना. गोंयकाराक एकाद्यान सादो प्रस्न विचारलो जाल्यार तो ताका केन्नाच सरळ जाप दिवचो ना. तू कसो आसा ह्या प्रस्नाक तो हांव बरो ना म्हण तुका कोणी सांगला अश्या तरेच्यो कुम्लिकाद जापो दितलो. लेखक म्हणटा, "गोंयकार हो 'ग' ची पिडा घेवन जल्माक येता. देखून तो जल्मभर आपणाक शाणो समाजता." ⁵⁵ गोंयकार कसलेय काम करतलो जाल्यार ताचो 'हांव' सदांच ताका नड येता आनी होच कारण गोंयकार केन्नाच वांगडा काम करपाक पावना. त्या हांव' आक लागून वांगडा आयल्ले गोंयकार आपआपलेच मदीं झगडपाक लागता कारण दरेक गोंयकार आपल्याकूच देड शाणो समाजता. तांतूंत ताका ग'ची पिडा चड आसता. मात्शे कोणेंय कितें म्हळ्यार तो भिल्लो सोरोप कसो लोकांच्या आंगार वता. गोंयकारांच्या ग'च्या पिडेचेर कोणेच उलोवचें न्हय तशें केल्ल्यान तो गोंयकार आनी पिशांचूर जाता.

गोंयकार मनीस हो दुसऱ्या गोंयकाराचे केन्नाच बरें चितचोना दुसऱ्यांच्या घरा सुणी चडोवन आपले कशें बरें जाता तेच तो चितत आसता आनी चुकून जर आपल्या वळखीच्यांचे बरे जाले जाल्यार तो मागीर ताचे बरे जाला त्या मनशा विशीं गांव भर पिरंगयत भोवता आनी ताचे पाड घालता. गोंयकार दुसऱ्या गोंयकाराचे केन्नाच बरें उलोवचोना आनी खास करून जो मनीस ताका लागीं आसता तरी आसतना तो ताच्या तोंडार सदांच बरो वागता आनी फाटल्या फाटीं तांची निंदा करता. लेखक म्हणटा, 'मुळांत गोंयकार किजिली मनीस. तागेली किजिलां करपाची आवड तागेल्या तिरसुवादणांतल्यान आयल्या. गोंयकार हो सदांच झगड्यांक फुडे आसता तांची झगडीं पळोवपासारकीं आनी आयकुपासारकीं आसता कारण तातूंत पोजड्यो गाळी खूब आसतात.' ⁵⁶

गोंयकारांक कितलेय बरें केले जाल्यार तांकां केन्नाच बरें केल्ल्याचे दिसना. दरेका गजालींतल्यान गोंयकार चूकी काडीत आसता. चूकी काडपा सारके काय ना जाल्यार

लेगीत तो बेश्टोच काळखान बाण मारिल्ल्या बशेंन खोड काडटलो. कारण गोंयकाराची तकली फिन तांज्यान कायच बरें जाल्ले ताज्यान पळोव नजो आपल्या मनाक शांती मेळपा खातीर तो लोकांच्यो चूकी काडीत भोवता. तेच बरोबर गोंयकारांची एक वायट संवय म्हळ्यार कारण नासतना दुसऱ्यांच्यो चाडयो करप. लोकांच्या घरांत कितें चल्ला ताची म्हायती दरेका गोंयकाराक नेमान खबर आसता आनी हो ताचो संवयचोच गूण जाल्लो आसा. गांवांत कोण कोणा बरोबर झगडलो, कोण कोणांक घेवन पळून गेलो, कोणें कोणांक तोपी घाली जे कितें तांच्या भोवतणी घडटा ताचेर गोंयकार बारकायेन नदर दवरून आसता.

गोंयकार आपल्याचेर चड मोग केल्ल्यान तो आपणाल्योच बडायो मारपाक कसोच फाटी रावना. आपलेच व्हडपण सांगीत आसता, नाका जाल्ल्यो बड्डाश्यो मारता आनी आयकतल्या मनशाक जुस्त तरेन बाटलेंत देवयता. गोंयकार वृत्तीन कितलोय खरो म्हण आड्ड्यो मारल्यो जाल्यार लेगीत तो फंटीगूच आनी त्याच खातीर तो बड्डाश्यो मारपाक हुशार. लेखक गोंयकारांनी मारिल्ल्या बड्डाश्या विशी सांगता, गोंयकारांच्यो सादारणपणां अशें तरेच्यो बड्डाश्यो आसता, हांवें अशे केलें, तशें केलें, हांव अमके करपाचो, तमक्याची मात म्हाका सामकी तिडक मारता अशें सांगतलो.

गोंयकार स्वभावान तिरसुवादीक आसलो म्हण सामकोच मनांतल्यान राक्षस वृत्तीचो असो न्हय. गोंयकार एक व्हड दानी मनीस जरी तो लोकांचे वायट चित्ता पूण लोकांक ताची गरज आसता तेन्ना तो तांकां पावता. आपल्या कडेन जे कितें आसा ते तो सहज काडून दिता मनांत जरी दिवचें नासत तरी मनीसपणाच्या नात्यान तो दिता. गोंय गोंयकारांक पिडटात खरें पूण गरज पडल्यार ते पुर्तुगेजा वेळार आशिल्ले तशेय एकवठीन रावपाक शकतात. जितलो गोंयकारांचो तिरसुवादीक स्वभाव ताच्याकून चड तांचे मन व्हड.

4.2.3 हिंदू – क्रिस्तांवचो एकचार

आमचें गोंय हिंदू – क्रिस्तांवांच्या नात्याक सामके फामाद गोंयांत मुखेल धर्म ते हिंदू आनी क्रिस्तांवांचे. पुर्तुगेजा वेळार ते आयज मेरेन हिंदू आनी क्रिस्तांवां सदांच एकवठीन राविल्ली आसा तांच्याय मदीं मतभेद जाता खरें पूण एकामेकाचो ते केन्नात सांगांत सोडिनात. धर्म मानिनासतना गोंयकार हिंदू – क्रिस्तांवांचे सण परब मनोवपाक सदांच मुखार आसता. हिंदूगेर चवथ, दिवाळी, होळी जांव कसलीय जात्रा आयल्ली काय क्रिस्तांव तांगेर नेमान वतात आनी पावली ना जाल्यार हिंदू भाव तांगेर सणाची खाणां तरी

पावयतात. नाताल, फेस्ता आयल्ली म्हणटकूच हिंदू भाव - भावणी क्रिस्तावांगेर गेल्या बगर रावनात.

हिंदू - क्रिस्तांव धर्माच्यो रावपाच्यो, खावपाच्यो आनी देवा धर्माच्यो जरी चाली रिती वेगळ्यो आसल्यो जाल्यार लेगीत दोगांय धर्माच्या लोकांची घरां, भेस, उलोवप एक सारकोच आसा. दोनाय धर्माच्या लोकांक गोंयांत वळखुपाक कठीन पूण तांच्या भाशे वेल्यान कोण हिंदू आनी कोण क्रिस्तांव तो जुस्त वळखुपाक येतलो. लेखक आपल्या एका निबंदान हिंदू - क्रिस्तावांच्या भेसाचे वर्णन करतना म्हळा, "सुती, फात, ग्रावात, चेपे, मोचे घालून एकाद्रो जाणटेलो आयज पणजेच्या रस्त्यार नाजाल्यार मडगांवच्या बारांत दिसलो जाल्यार तो कोंकणो काय क्रिस्तांव हे सांगप कठीण." 57

गोंयच्या हिंदू - क्रिस्तावांच्या घरां आनी कुटुंबा बदल उलयतना लेखक म्हणटा, "हिंदू - क्रिस्ताव हांच्या घरांची रचणूक आनी कुटुंबाची बांदावळ वेगवेगळ्यो. एकाद्र्या घराक बल्कांव दिसलें त्या बल्कांवांत रंगयल्ल्यो आल्गुरेती दिसल्यो, घरांभोवतणी बाग दिसली, घराच्या जनेलांक कुर्तिनां दिसली, तें घर क्रिस्तावांचें म्हण समजुचें. ह्यो इतल्यो गजाली ज्या घरांनी नासता तीं घरां हिंदुंचीं. हिंदुंच्या घरांनी व्हडल्यो चवळ्यो, भायर भितर आंगण, फाटल्यान व्हडली पोरसां. क्रिस्तावांच्या घरांक व्हडलीं सालां आनी भोंवतणी बागो आसताल्यो." 58

दोगांच्या घरांचें भितरलें रूप लेगीत वेगळे आसता. हिंदूंच्या घरांनी चड करून देव, फुडारी, घरचें लोक आनी तांचे पोरेंत हे सगळें फोटवांच्या रूपांत एके पंगतीन लायल्ले आसता. क्रिस्तावांच्या घरांनी देवाचें चित्र वेगळेंच लायिल्लें आसता. हेर जे फोटो आसता ते चडशे जोडप्यांचे - काजाराच्या वेळाचे. क्रिस्तावांच्या कांय व्हड घरांनी कोत्रायल्लीं मेजां, कदलां, चिनी आयदनां, व्हाज, पुतळे बीन असल्यो अप्रूप गजाली पळोवंक मेळटा.

दोगांच्या घरांनी साम्यताय म्हळ्यार घरांक भायर सोंपे आनी घरांत भितर वल्लेरां ही गोंयकारांची सुशेगादपणाची लक्षणां. पूण ही घरां हिंदूंची खंयची आनी क्रिस्तावांची खंयची ती जुस्त कळटली कारण चोंयवशीन भायर वारांदां आनी भितर सालां तशेंच लांकडी गरादी क्रिस्तावांच्या घरांनी दितसात. सोंपे बीन हे चडशें क्रिस्तावांच्या घरांनी दिसता. हिंदूच्या घरांनी जरी सोंपे आसले जाल्यार ती हिंदूली घरां म्हण तांच्या घरां भायर आशिल्ल्या तुळशीवेल्यान कळून येता.

ह्या दोनूय धर्माच्या कुटुंबांची बांदावळ एकदम वेगळी आसता तांचे जिविताकडेन पळोवपाचो दृश्टीकोण लेगीत वेगळो. हिंदू लोक आपल्या पदरांत पयशे आसले म्हणटकूच ते कशेय वाया घालतात ताचेर फॉल्गा मारता तशें क्रिस्तांव लोक मारिनात. हिंदू कामाच्या दिसानी जे कितें करतात ते क्रिस्तांव फेर्यादिच्या दिसानी करतात. क्रिस्तांव लोक आदीच भायल्या गांवांनी जीव तोडून काम करता तेन्ना हिंदू गोंयकार गोंयांत रावून लोकांच्यो चाडयो करीत आसता. क्रिस्तांव लोक भायर पयशें जोडून गोंया आयले काय आपल्या बायलेक, भुरग्या बाळांक घेवन वेगळे बरें घर बांदून रावतात आनी हिंदू लोक स्वभावान बोवाळशेट आशिल्ल्यान आपल्या आज्याच्याच घरांनी रावोन भाव भावांची केस्तांव करीत आसता आपणाली घरां ते केन्नाच सारकी वसोवंक पावनात.

हिंदू - क्रिस्तांवांचो एकवठ कसो आसा तो ओपिनीयन पोला वेळार पळोवंक मेळिल्लो जेन्ना क्रिस्तांव हिंदूच्या कोंकणीवाद्या बरोबर रावून गोंय वेगळें उरचें म्हण वावूरलें. कसलोच मतभेद धरिनासतना ते एकामेका बरोबर हातांत हात घालून मराठीवाद्याक जाप दिताले. हिंदू - क्रिस्तांव हे वांगडा एकठांय रावून भायल्या गांवच्या लोकांक आपूण एकवठान रांवपी गोंयकार म्हण सांगीत आसता. हिंदू - क्रिस्तांव हे भाव-भयणी म्हण पुराय जग जाणां आनी गोंयांत आशिल्लो मनीसूच न्हय तर कोणूच हे नातें फट म्हणू शकना.

4.2.4 गोंयची विनोदी वृत्ती

दरेका मनशाच्या जणेंत विनोद हो म्हत्वाचो. मनशाची जीण ही अनेक विचारांनी घुसपल्ली आसता मनशाक नानातरेचें विचार, तणाव तकलेर आसता तरी आसतना तो मनीस आपणाली जीण तशींच सारता. मनशाक एकाद्या विचारांतल्यान, ताणांतल्यान, चितेंतल्यान मुक्त करपाक विनोदच म्हत्वाचो.

विनोद हो पळोवपाक आनी आयकुपाक खूब सोपो आसता पूण तोच जर साहित्यांतल्यान कागदार देवोवचो जालो जाल्यार भोवच कठीण. साहित्यांतल्यान पात्रांक धरून एकाद्रो विनोद सहजपणान मारूं येता पूण समाजाच्या विरूध्द वचून समाजान घडपी प्रसंगांचेर वाचप्यांच्या भावनांचेर विनोद मांडप ही एक व्हड कला. कारण साहित्यांतल्यान वाचप्यांक वाचता वाचता खातखुतल्यो करप एका साहित्यकाराचे व्हड काम आनी हे सहजपणान खंयचोच साहित्यकार करूं शकना. असल्या कामांक लेखकान सदांच जागृत

रावून विनोद मांडचो कारण विनोद मांडतना दरेका उतरांची बारकायेन तपासणी घेवून विनोद रचप. असले हे कळाशीचे काम अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्यांत मेळटा.

अनाले साहित्य खरेच वाचून पोटान्त चिमटे येता वाचता वाचताच तोंडार एक तेजीस्त हांसो फुलता आनी मागीर मनांत अशें प्रस्न उबें रावतात, ह्या विनोदा फाटल्यान लेखकान कितें तरी सांगपाचो यत्न केला? आनी त्या क्षणा पासुन मन विचारांनी घोळटा. जशें अनाल्या साहित्यांत पाल्हाळ ना तशेच तांच्या विनोदांत लेगीत पाल्हाळ ना. समाजांतल्या खंयच्याय एका प्रसंगाक धरून ते विनोद निर्माण करता तरी पूण ते वाचप्यांक वा विशयी संबंदीत लोकांक दुखावना तसो विनोद मारतात. तांच्या 'कोंबो गेलो तारवार' आनी 'गोंयची अस्मिताय' ह्या निबंद संग्रहांनी हाची जाणीव जाता.

लेखक विनोद लेगीत मांडतना प्रतिकात्मक विनोद मांडता. देखीक "गोंयच्या दुकरांचो आंकडो 52000 दिला. हो आंकडो मात्सो उणो दिसता आनी ताच्याकूय अजाप म्हळ्यार हे पटयेंत गोंयच्या गाढवांचो आंकडो फक्कत देडशें दिला. म्हणटकूच गोंयचे हेर सगळे प्राणी तांतूंत गोंयकारूय आयले शाणे धरपाचे!"⁵⁹ खरे म्हळ्यार लेखक हांगां खऱ्या जानवरांचो आंकडो सांगिना तर गोंयच्या लोकांचो सांगता आनी तांका गाढव आनी धुकरांची प्रतिमा दिल्ली आसा. सहज पणान हो विनोद कळना. लेखकाचे अशें तरेन सांगपा फाटले इतलेच कारण, अश्याच तरेन गोंयचे सरकार गोंयच्या लोकांक लेखतात. तेच लेखकान एका विनोदी स्वरूपांत सांगपाचो यत्न केल्लो आसा.

अ.ना. म्हांबरो हे व्यक्तिच्या वा निबंदांच्या पात्रांची एके विचित्र तरेन नांव दवरतात. ती नांवा वाचून आपोआप तोंडार हांसो फुलता. देखीक, चिंगो, पेटो, पोको, झेमो, झिंगडो, शेकुर्ले, तातू, अशीं अनेक प्रकारची नांवां पात्रांची आसता. वास्तवांत अशीं नांवां आसप कठीण पूण लेखकान हीं नांवां विनोद निर्माण करपाक तयार केल्यात आनी हीं नांवा वाचतकूच खरेच तोंडार हांसो येता. हाचे दुसरें कारण अशें आसूं येता, जो प्रसंग ते सांगतात त्या प्रसंगातल्या मनशांची खरी नांवां सांगपाक नाका म्हण ते तांची नांवां बदलून विनोदी नांवां दवरून साहित्य रचतात. विडंबनात्मक विनोदाच्या प्रकारांत असलें विनोद येतात. लेखकान असल्या तरेचे अनेक विनोद मांडिल्ले आसा. तसलेच तरेचो संवादात्मक विनोद लेगीत तें मांडतात देखीक ,

- "म्हाका एक सांग.
- कितें ?

- तुजेकडेन धां - पंदरा हुमले, दोमळे बी आसात व्हय तर ?
- दोमळे आसा. पूण धां - पंदरा न्हय. आसून आसून पांच - स आसात.
- काड भायर.
- कित्याक ?
- भाजून खातां. सामकी चुरचुरून भूक लागल्या. चार दोमळे पोटांत पडल्या उपरांत जिवाक मातशें बरें दिसतलें. मागीर हांव तुका बरें एक पद म्हणून दाखयता. "60

लेखकान हांगा अतिशयोक्ति विनोदाचो प्रकार आपणायल्लो आसा. भूक लागली तरी वास्तवांत मनीस दोमळे हुमले कशेंच खावपाक ना लेखकान हांगां संवाद बडोन चडोन सांगिल्लो आसा कारण अशें केल्ल्यान संवादान विनोदाची आनींग भर पडटा. तशेच आनी एक तरेचो विनोद ते हाताळटात,

"कला अकादमीच्या थेंटरांत कांय मडी नाचतालीं. तितल्यान थंय पयल्या मुखेलमंत्र्याचें भूत आयलें. ताका पळेनाबराबर सेक्रेटरीक कांपरे भरलें. तरीय ताणें आडेचें अवसान हाडून ताका म्हळें : पापयांनो, असलीं अवचिनपणां करपाखातीर हांवें हें थेंटर बांदपाक तुमकां मान्यताय दिल्ली ? "61

ह्या विनोदांतल्यान लेखकान अतिशयोक्तिचो वापर केल्लोच आसा तेच बरोबर ताणी काळां प्रमाण घडिल्ल्या विशयाचेर टिका केल्ली आसा पूण प्रखर टिका न करता ते विनोदी रुपांत तो विशय सांगता, घडये जेन्ना कला अकादेमीची मान्यताय मेळिल्ली त्या उपरांत थंय बेकायदेशीर कामां जाताली आसतली तांचेर लेखक उलोवपाक सोदता अशें दिसून येता.

लेखक जायतेच कडेन प्रतिकात्मक विनोद मारतना दिसता. एकाद्या मनशाची वा परिस्थितीची तो टिका करता मात ती गंभीरपणांत न करता तो ती विनोदाच्या रुपांत करतना तातू नायक : एक मरणलेख ह्या निबंदांत दिसता. देखीक,

"तिचो पयलो घोव अमको गेल्या उपरांत तिणें तमक्याकडेन लग्न केलें. हो तिचो दुसरो घोव जाल्यार ती ताची तिसरी बायल. "62

कळत नकळत लेखक हांगां समाजीक विसंगतीचेर भाश्य करता. एके बायलेचो घोव मेल्या उपरांत ती कितें करता, कोणा बरोबर लग्न जाता ताचेर समाज कसो नदर दवरून आसता ताचेर लेखक उलयता. समाजांत असले तरेची घटनां जायत आसता

आनी एके बायलेचे चरित्र इबाडून उडयता. लेखक सहज विशयाक हात घालिना तर त्याच विशयाक तो विनोद जोडून वाचप्या मेरेन पावयता.

“येता त्या मार्चांत सांबाळून – चड करून घरकान्नीपासून. ती फुडले तीन म्हयने सामको कैदाशिणीचो अवतार घेतली आनी तुमकां नाका सायबा करून सोडयतली. खंयचे लग्न केलें आनी आपूण हे हळशिकेंत पडलो अशें परथून एक खेप तुमकां दिसतलें.”⁶³

समाजांत लग्न जाल्ल्या दरेका दादल्याक अशेंच दिसता, ताची बायल ताका पिडटा. क्षणा क्षणांक ती तांका नाका पुरो करता आनी हो दादल्यांच्या मनाचो आपल्या बायलां विशींचो उमाळो लेखक गंभीरपणांन न सांगता विनोदी स्वरूपांत सागून वाचकांच्या नदरेंत हाडटा.

लेखकान आपणाल्या ह्या दोनूय निबंद संग्रहांनी अनेक तरेचे सादे, प्रतिकात्मक, विडंबनात्मक, उपहास, प्रासंगीक, अतिशयेक्ती, त्रोसात्मक अशें वेगवेगळे तरेचे विनोद हाताळिल्ले आसा. आपणाल्या साहित्यकृतींतले विनोद तांच्यानी प्रखर पणांन समाजीक घडणूकांचेर तशेंच मनशांच्या उलोवण्या वागण्याचेर मारिल्ले आसा. अश्या ह्या विनोद निर्मिती फाटले एकूच कारण, लोकां मेरेन जाता तितले समाजांतल्या विशयाची जाणीव जावची पूण काय अशें समाजांत विशय आसता जांचेर उक्त्यान उलोव शकना तर लेखकान ह्या गजालीची क्षीम दवरून विनोद रचला, जे विनोद मांडल्यात ते कोणाचीच भावनां दुखयना. जायत्या फावटी अशें जाता, लोकांक गंभीरपणान एकादी गजाल सांगल्यार समजना गंभीरपणान वाद घातल्यार मनीस दुखावता पूण तीच गजाल विनोदाच्या रूपांत सांगल्यार मनशां दुखावना आनी तेच तरेचो प्रयोग लेखकान आपणाल्या साहित्यकृतींत केल्लो आसा.

निश्कर्श

अ.ना.म्हांबरो हांच्या दोन निबंदसंग्रहाचेर 19व्या शेंकड्यांतले गोंय आनी गोंयकारपणाचेर अभ्यास केल्या उपरांत असो निश्कर्श थारता, अ.ना. म्हांबरो आपल्या साहित्यकृतींतल्यान 19व्या शेंकड्यांतल्या गोंयची आनी गोंयच्या लोकांची वळख करून दिवपाक सोदता. ते येतल्या पिळगेक आदल्या गोंयच्या इतिहासाचो परमळ दिवंक सोदता आनी ते तांतून साकार लेगीत जाल्यात. पुर्तुगेजा वेळार आदलें गोंय कशें आशिल्ले, लोक

कशें आशिल्ले, त्या वेळावेली राजनितीक, आर्थिक, समाजीक तशेच गोंयांत घडिल्ल्या अनेक चळवळींची जाणीव ते करून दितात. गोंयच्या संस्कृतायेचेर लेगीत लेखकान सुंदरपणान बारकायेन सांगिल्ले आसा.

कोंकणी – मराठी वादा विशी सांगतना गोंयांत जाल्ल्या ओपिनीयन पोला विशीं सुरवात ते अंत मेरेनचो ढोबळ दिश्टवो दाखयल्लो आसा. 19व्या काळांतले राजकारण कशें गोंयच्या लोकांक घुसपिल्ल्या जाळ्यांत आनींग प्रखर पणांत घुसपयताले, गोंयच्या अर्थस्थितीची कशीं बारां वाजयल्ली ते स्पशटपणांत तांच्या साहित्यकृतींतल्यान कळून येता. आदल्या घडिल्ल्या प्रसंगांचेर ताणी खंयच फटींगपण केल्ले ना निश्चीत गजालिची आंखणी केल्या. तशेच गोंयकारांच्या गोंयकारपणांचेर खोलायेन भर घातिल्ली आसा दरेक गोंयकारांचो स्वभावगूण तांणी रेखांकीत केल्लो आसा वास्तवांत गोंयकार मनीस कसो आसा ताची जुस्त छया लेखकान काडल्या. हिंदू – क्रिस्तांवांचे नाते, तांचो संबंध सगळ्या आयामांचेर लेखक उलयतना दिसता.

प्रखरपणांत विशय न हाताळटा ताका विनोदी स्वरूप दिवन लेखकान आपल्या साहित्यकृतीचो दर्जो वाडयला. वाचकांक खंयचोच विशय गंभीरपणांन आयकपाक वा वाचपाक आवडना आनी जरी आयकलो वा वाचलो जाल्यार मतीत वचपाक कठीण जाता. अनाक तत्वज्ञानाची वळख आनी जाणीव आशिल्ल्यान ते मनशांची मनां समजून घेवंक शकतालें आनी त्याच खातीर तांच्यानी आपणाली साहित्यकृती गंभीर न करता विनोदाच्या रूपांत सादल्या. अशें केल्ल्यान साहित्य वाचपाक उबगण येना आनी साहित्यकृती दर्जेदार दिसता. लेखकान आपल्या साहित्यकृतींत खंयच तडजोड केल्ली ना सगळ्या साहित्यीक गजालींक समतोल वजनांत मापिल्ले आसा.

5.1 अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथांतल्या पात्रांचो मानसशास्त्रीय नियाळ

समाजांत अनेक अशें मनीस पळोवंक मेळटा जे वेगवेगळ्या विचारांतल्यान जगता आनी त्याच तरेचें वागणूकेक बळ दितात मानसशास्त्राच्या अभ्यासा प्रमाणें मनशाच्या वागणूकेचें विविध प्रकार आसता देखीक समाजीक मानसशास्त्र, शारिरीक मानसशास्त्र, भलायकी मानसशास्त्र, उत्क्रांतिवादी मानसशास्त्र आदी. मानसशास्त्राचे अनेक अशें सिद्धांत जाणकारांनी मांडल्यात वर्तनवाद सिद्धांत, आत्मबोध सिद्धांत, मानवतावादी सिद्धांत, समाजीक-संस्कृतीक सिद्धांत अशें जायते सिद्धांत मांडल्यात. जे प्रत्यतक्षपणांत प्रयोगीक थारताच तेच बरोबर साहित्यांत लेगीत तांचो वापर जाता जो ह्या प्रकल्पांत केल्लो आसा. अनाच्या कथांनी अनान कशें तरेन मानसशास्त्राची तत्वां वापरून साहित्य निर्मीत केला, कसलें सिद्धांत कथांक लागू जाता हाचेर सुपूल्लो नियाळ घेतिल्लो आसा.

‘पणजी आता म्हातारी जाल्या...’ ह्या कथासंग्रहांत एकूण 16 कथा आस्पावतात दर कथा एक आपणालें वेगळे स्थान घेवन उबी आसा. अनान आपणाल्या चडश्या कथांक गोंयचो वास दिल्लो आसा त्याच बरोबर समाजीक प्रस्नांचेर बडी मारिल्ली आसा आनी त्याच तरेच्यो कथा तांच्यो आसात. अनाच्या कथांनी भरभरून विनोद, मिश्रिकपणां, उपरोध, नोस्तालिजिया, इतिहास दिसता. ताणी आपणाल्या कथांनी नवें नवें प्रयोग आपणायल्ले आसा खंयच तांच्या साहित्याचो दर्जो उणाक गेल्लो ना. तांच्या सगळ्या कथांनी समाजीक प्रस्न पडबिंबीत जाताच पूण बारीकसाणीन जर कथा वाचल्यो आनी समजल्यो जाल्यार तांतलें मानसशास्त्रीय शास्त्र दिसून येता. मनशाच्या मानसीक चालनांचेर ताणी भर घातिल्ली आसा ज्या तरेची मनशाची विचारांची चालना जाता त्याच तरेन तो वागपाक लागता. मनशाच्या वागणूकेचो ताबो ताच्या मेंदवांकडेन आसता ते दिसून येता. कथांनी पात्रांचें वागणूकेचे दरेक कारण लेखक आपणाल्या कथांनी दिता जे मानसशास्त्रीय तत्वांक जुस्त लागू जावपा सारके आसा. ह्या कथांझेल्याक मानसशास्त्राचें तत्व लागू करपा फाटलें कारण म्हळ्यार ह्या कथासंग्रहांतली दरेक कथा आनी कथेंतली पात्रां मानसशास्त्रीय सिद्धांताक पाळो दितात.

5.1.1 बायल आनी दादल्या मनशांची मानसीकताय

बायल आनी दादलो हो समाजाचो मुखेल घटक जावन आसा. दोनाय लिंगा शिवाय हो संवसार चलू येना. जितलो दादलो ह्या संवसारांत म्हत्वाचो तितलीच एक बायल लेगीत म्हत्वाची जावन आसा. तशेंच दरेका व्यक्तीचे विचार आनी मानसीकताय लेगीत म्हत्वाची. सगळ्यांक भावनां आसता आनी भावनेंतल्यान मनशाच्यो वागणूको लेगीत तश्योच जावपाक लागता. दरेका मनशांच्या मनांत शंबर तरी विचार एकाच वेळा घोळत आसता. एकादो मनीस वागपा फाटल्यान एक प्रखर कारण आसूं येता आनी आसताय लेगीत कारण खंयचोच मनीस कसोय वागूंक शकना. ताच्या वागणूके फाटल्यान एक मानसशास्त्र आसता.

अनाल्यो जर कथा पळयल्यो जाल्यार त्यो राजकारण, 19वो शेंकडो, विनोद हांच्याच भोवती घुवतना दिसता. पूण जर कथांतल्या पात्रांचेर खोलायेन नियाळ घेतलो जाल्यार त्या पात्रां फाटलें मानसशास्त्र समजून येतले. अनाल्या कथानी दादलो तशीच बायलेची प्रतिमा मानसीक संघर्शांतल्यान झुंजताना दिसता. एके बायल मनशेचो दर्जो सदांच कमी लेखिल्लो आसा आनी ह्या कथासंग्रहांत लेगीत लेखकान बायलेक तेच तरेन चित्रायल्या जय पुरुषप्रदान सत्ता आपल्याक व्हड मानता आनी बायलांक कमी लेखता. ह्या वागणूके फाटल्यान लेगीत मानसशास्त्र आसा.

'विठूली चावी सांडली' हे कथेंत ज्या वेळार विठूची चावी सांडता तेन्ना तो चावी सोदता आनी मेळना जावन जेन्ना आपणाल्या बायलेक सांगता तेन्ना ताची बायल चावी सोदपाक लागता तिकाय चावी मेळना. दादलो अश्या वृत्तीचो आसता, तांकां बायलांचेर विश्वास आसना आनी जे बायल काम करता ते तपासपाक तो परतून एकदा तेच काम करपाक वता. विठूय तेच करता बायलेन चावी सोदपाक जे जे जागे सासपिल्ले ते आपूण परत एकदा सासपिता. हांगा विठूचो दुबावी व्यक्तिमत्व विचार दिसून येता.⁶⁴ जय विठूक चावी शेणील्ली गजाल परत परत त्रास करता आनी तो आपल्या बायलेच्या स्वभावाक दुबान लेखता आनी तिणे सोदिल्ले जागे आपूण परत सोदता.

'एका सामान्य मनशाची असामान्य काणी' ह्या कथेंत लेखक कथेच्या सुरवातीकूच एका स्त्रीच्या जिवाचेर प्रकाश घालता. जय तो निवेदकाच्या रुपांत म्हणटा, ज्या गांवांत तो जल्माक आयल्लो तो गांव विकसीत लेगीत जावंक नाशिल्लो थंय लायट, उदक नाशिल्ले उदक हाडपाक बांयचेर वचचे पडटाले आनी तो वावर गांवची बायलां करताली.

लेखक जेन्ना जल्माक आयल्लो तेन्ना ताची आवय अशीच बांयचेर उदक हाडपाक गेल्ली घरां येतना तिच्या पोटांत जावंक लागले आनी ती थंयच घराच्या फाटल्या दाराच्या हुमन्यार बशिल्ले कडेन तीं बाळंत जाली. हे वाचतकूच कळून येता बायलांक लोकांनी फकत घरची कामां करपाक आनी शारिरीक भोग घेवंक दवरिल्ली तिचो अस्तीत्व तिकाच स्वताक खबर नाशिल्लो. ती एक वावराडी बरी घरांत वावूरताली. तिचें बाळंतपण लेगीत तीं स्वता करता. त्या वेळार तिची मानसीक व्यर्था कशीं जाली आसतली तीं सोसपाक लेगीत शकना.

बायलो स्वभावान अशीं आसता, तांकां जे कोण कितें सांगता तीं ते रोखडेच दुसऱ्यांक वचून सांगता तांच्या तोंडात कायच उरना. ती जे किते अणभवता तेय ती चार चोवगांत उलोवन दाखयतात. लोक कितें म्हणटल्याचें भान न दवरून ती व्हांवत रावता. थोडी बायलां हे मुद्दम करता आनी थोडी नकळत ते उलोवन वता. 'भावोजी मेलो' ह्या कथेंतल्यान हे दिसून येता, जेन्ना भावोजी मरता तेन्ना गांवची बायलां भावोजीगेर वतात त्या वेळार ती कसलेच भान दवरिनासतना आपणालें भावोजी बरोबरचें संबंद एकामेकाक सांगून उडयतात. एकामेकाची नाती आयकना फुडे आपल्याक भावोजी कितलो लागी आशिल्ल्याचे सिद्ध करता आसतना ती आपल्या स्वताच्या चरित्राची घाण करतात आनी तांचो तांका भान लेगीत आसना. हांगा बायलांचो नाटकीय व्यक्तीमत्व विकार (Histrionic personality disorder) दिसून येता. जय बायला हेरांच्या नदरेंत दिसून येवपाक भावोजी आनी तांची नाती सांगता. थंय बाकिच्या लोकांचेर लक्ष वेधून घेवपाचे ती काम करता लोकांनी आपल्याय हाजिरीक ध्यान दिवचो म्हण ती आपूण किते उलयता ताचेर चड लक्ष दिना.

पुर्तुगेज वेळासावन बायलांक सिर्विसो करपाची परवांगी नाशिल्ली त्यान मागीर कितलोच तेप अशींच परिस्थिती समाजांत आसली जय बायलां स्वताच्या पायार उबी नाशिल्ली तांका आपणाल्या घोवा मुखार पयशांक खातीर हात पसरूचे पडटालें. ती पुरायपणान घोवाचेरूच निबून आसताली. तेच तरेचो प्रसंग "गवेत उक्ते जायना" हे कथेंत पळोवंक मेळटा, जय कथेंत निवेदकाची घरकान्न नुस्तेकान्नी कडल्यान नुस्ते घेता आनी मागीर आपणाल्या घोवाक सांगता, त्या नुस्तेकान्नीक दुडू दी म्हण. एक बायल मनीस आपूण आपल्या पायार उबी रावपाक सक्षम नाशिल्ल्याचे कळटा. जय ती घोवाच्या पयशांचेर निबून आसा. बायलांक दिल्ल्या समाजीक बंदनांचेर लेखक सांगता.

“एक सरकारी ऑफीस” ह्या कथेवरी लेखक दादल्याच्या वाकडे नदरेची आनी चलयेचो चंचल स्वभाव नदरेंत हाडटा. जेन्ना निवेदक त्या चलयां विशी सांगता तेन्ना म्हणटा, ‘तांच्या ऑफिसांत दोन चलयो आसा. एकले बरें दिसता दुसरें वायट दिसता. बरें दिसता ते चड उलयना आनी बरें दिसना ते खूब उलयता. उलयता ते चली उलता. पुण उलयतना आनीक कांय करीना. उलयना ते चली उलयना. पुण उलयना तेन्ना दोळे मारता. तेच बरोबर ते आठ चले तांका आदी मदीं पळोते आसता तांचें बोंस लेगीत तांका पळयता. बोंस त्या चलयांचो फुडो पळोता, तांचे प्यून तांच्यो फाटी पळोता आनी बाकीचे जे जे दिसता ते ते पळोता.’⁶⁵ दादल्या मनशाची एके चलयेक पळोवपाची वायट नदर लेखकान सांगल्या तेच बरोबर एक चली जी आसा तिचेय चल्या प्रती चंचल मनाची भावनां सांगल्या.

5.1.2 न्योरोटिझम (neuroticism)

न्योरोटिझम व्यक्ती अशें तरेचें आसता जे सदांच नकारात्मक विचारांनी घुसपल्ले आसता. तांची चित्तवृत्ती अदलाबदल जायत आसता, भावनीक अस्थीरताय, चिडचिडेपण, चिंता, आत्मसंशय, उदासीनताय अश्या तरेच्यो आपणाक धरून आनी लोकांक धरून अनेक नकारात्मक भावनां उप्रासतात.

‘विठूली चावी सांडली’ ह्या कथेंत जेन्ना विठूची चावी सांडता त्या वेळार तो सगळोच आबूत जाता चावी खंय सोदू आनी खंय नाका अशें ताका जाता. पिशांतूर जाल्ल्यावरी तो चावी हांगा थंय सोदासोद करता. ताच्या मनान एकूच विचार आसता तो फक्त चावी सोदपाचो आनी तेच तरेची तो वागणूक करपाक लागता कोणाचें कायच आयकानासतना तो चावये फाटल्यान लागता. ताका कोणीय कितेय संगल्यार तो रागार जातालो असल्या व्यक्तीक Neuroticism Personality अशें म्हणटांत कारण खंयच्याय अडचणेच्या वेळार तो मनीस रागार, अस्वस्थ, मनोभंग जावपाची चड शक्यताय आसता. मानसशास्त्रांत अशें म्हणटात, Neurotic personality trait describing susceptibility towards stress and negative emotions like fear, anger, and sadness.⁶⁶ त्या वेळार तो मनीस कोणाचें आयकनासतना स्वताच्या मनांत कितें चलता ताका साथ दिता आनी तेच विठूचें जाता.

विठू हे पात्र रियूमिनेशन ह्या मानसीक घटकांत पडटा. कारण तो आपणाल्या तकलेर चावी शेणील्ल्याचो इतलो भार घेता, तो खंय वता थंय अस्ताव्यस्त जाता. ताचे मन फकत शेणील्या चावयेविशी चित्ता आनी तांच्या मनांत अनेक वेगवेगळें विचार येवंक

लागता जातून ताका त्रास जाता. तो भजन आयकपाक गेल्ले कडेन अनेक विचारांनी घुसपता, "चावीच सांडल्यार बरी आसा... फाल्या हावूंच सांडल्यार? परां म्हजी बायल सांडल्यार?"⁶⁷ अशें अनेक तरेचे तो विचार चिंतून पिकार जावन थंयचो वता. Tanya J. Pererson म्हणटा, "It's a cycle of excessive worries in which we repeatedly return to the same negative thoughts."⁶⁸ विठ्ठल्या तकलेंत नकारात्मक विचार घुवत आसता हाचो भलायकेचेर लेगीत परिणाम जांव येता आनी ताचीय लक्षणांय तीव्र जावंक शकतात.

तरणाटो भुरगो आता कामा सोदल्यार ताका कामा मेळना कितलोय तो त्या कामाच्या हक्काचो आसलो तरीय ताका काम दिनासतना फावोरान कामा करून कमी गिन्यान आशिल्ल्यांक सरकारी नोकऱ्यो मेळटात हे प्राचीन काळांत तशेंच आताच्याय काळांत जाता. त्याच तरेच्यो देखी दिवपी 'बाबपोरोब सर्गाची पासापोर्त काडटा' आनी 'एक सरकारी ऑफीस'. बाबपोरोब जेन्ना सर्गाचे पासापोर्तीचो अर्ज भरता त्या वेळार तो अनेक प्रस्नांच्यो थंय जापो दिता आनी नकळट तेन्ना तो स्पश्ट करता, सामान्य मनशांक कामा ना. कामा मेळपाक तांकां रडचे पडटा दर्जेदारांक कामा ना दिवन फावो नाशिल्ल्याक कामा दिवन सरकार समाजांत निरुद्देगी वाडयता. 'एक सरकारी ऑफीस' ह्या कथेंत लेगीत फावोरान अशिक्षीत आनी वेळ व्हगडावपी तरणाट्यांक सरकारी नोकरी दिल्या जे कामांक वता खरें पूण खाजगी गजालींक आनी काम करतल्यांची फकांडा मारच्या शिवाय आनी काय कामा करीनात.

ह्यो दोनूय कथा अर्थीक मानसशास्त्रांत येता. Economic Psychology it is concerned with the psychological basis of the economic behaviours of individuals, and the impact of economic processes on individuals Psychology.⁶⁹ मनशाची अर्थीक परिस्थिती लेगीत मनशाचे मनासीकताय पुराय पणान बदलून उडोव शकता. एकादो मनीस आघात जाव येता. बाबपोरोबाची तिच गत जाल्ल्यान घडये तो आपणाली तकली उडोवन सर्गाची पासापोर्त काडपाक सोदता. ह्या आशेंतय जांव येता, ताका सर्गार तरी नोकरी मेळटली. बाबपोरोब एक न्योरोटिझम व्यक्ती आशिल्ल्याचे समजता. 'एक सरकारी ऑफीस' ह्या कथेंतली पात्रा सुशेगाद, आळशी, बेकार, दुसऱ्या प्रती अनादर करपी असल्या वृत्तीची पात्रां दिसतात कारण तांका मेळिल्ली नोकरी

फावोराची आसता. असल्या व्यक्तींक मानसशास्त्र घाळ व्यक्ती वा निशकाळजी व्यक्ती म्हणटात. कारण तांका सगळीच कामां आलायती जाय आसता.

'विठूली चावी सांडली', 'गवेत उक्ते जायना', 'एक बरपी मरता' ह्या कथांच्या पात्रांनी अनेक नवें नवें विचार आयल्ले जाणवता. जेन्ना विठूली चावी सांडता तेन्ना ताच्या वळखीचे लोक तांका अनेक चावी सोदपाच्यो येवजण्यो सांगता जातूंत विठू आनी सादूर जावंक पावता. गवेत उक्ते जायना ह्या कथेंत लेगीत जेन्ना निवेदकाचे गवेत उक्ते जायना त्या वेळार ताच्या गांवचे लोक ताका गवेत उगडपाच्यो अनेक येवजण्यो सांगता ज्यो तो आपणायता. तेशेंच जेन्ना एक बरपी मोटारीक आपटून पडटा तेन्ना थंय जमिल्ल्या लोकांच्या अनेक उपाया विशीं कळून येता. ह्या सगळ्या पात्रां मदीं नव्या नव्या विचारांची तशींच नव्या गजालींची जाणविकाय जातना दिसता. तांच्या मनांत वेगवेगळें विचार येतात तेन्ना तीं सगळी पात्रा मेकळ्या अणभवांची व्यक्ती.

5.1.3 मेकळ्या अणभवांचो व्यक्ती (openness to experience)

मेकळ्या अणभवांचो व्यक्ती भौद्धिक नदरेंत जिज्ञासू आसतात, कलेची कदर करपी आसता, सर्जनशील विचारांचो आसता, तांची कल्पनाशक्त नकसूद आसता, नव्यो नव्यो संदी आपणावंक तांका उमळशीक आसता, तकलेन काम करपी मनीस आनी अनेक विचारांक आपणावपी व्यक्ती आसता.

'एक मिनेर, 220 वावुरपी आनी तांचें युनियन' हे कथेंत कामगारा मदीं एकचारपणाचे नाते दिसता आनी मेकळें विचारांचेय व्यक्ती दिसता जांका openness to express अशें म्हणटात तांची विचाराची क्षमता विस्तृत आसा आनी अनेक नाविन्यपूर्ण कल्पना कामगारांच्या प्रती दिसून येता जेन्ना ते मिनेरा संबंदान अनेक येवजण्यो प्रयोगांत हाडटा.

'एका सामान्य मनशाची असामान्य काणी' ह्या कथेक मानसशास्त्राचे जीवनशास्त्रीय सिद्धांत Biological Theories लागू केल्ले आसा कारण लेखक हांगा एका सामान्य मनशाची काणी सांगता जी तांच्या आनुवंशांचेर आधारीत आसा काणयेंतल्या पात्राक धरून भाश्य केले जाल्यार ते पात्र आपणाल्या आज्या, बापाय, आवय बदल सांगता तेच प्रमाणांत तांचो त्या पात्रांचेर जाल्लो प्रभाव आमकां ते कथेंतल्यान जाणवता. एके प्रकारांत पळोवंक गेल्यार आदल्या यादिकें सूरू म्हणजे Nostalgia

psychology. "Hepper, Ritchie, Sedikides and Wildschut हांच्या मता प्रमाण Nostalgia is a complex emotion that involves past-oriented cognition and a mixed affective signature."⁷⁰ ह्या तत्वांच्या आधारार ती पुराय कथा उबीं आसा कारण ते पात्र आपणाल्या पुराय भुरगेपण ते नेनट्यापणाच्यो यादी सांगता देखीक ताचो जल्म, ताचें शिकप, आज्याचीं भाटां, सालाझाराची हुकूमशाय, स्वतंत्रतायेची चळवळ, ताच्या बापायचे मरण आदी सगळ्यो यादी ते पात्र सांगता.

'पुर्तुगाली प्रोफसर देसायाली कथा' हे कथेंत लेगीत Nostalgia psychology तत्वांचो पाळो दिता कारण पुर्तुगाली प्रोफसराच्या पात्रांत लेखक पुर्तुगेज गोंयांत आशिल्ले आनी तांच्या सत्तेचो प्रभाव कसो गोंयच्या लोकांचेर पडलो आनी तांची जगपाची पद्दत कशीं बदली ताचेर भाश्य करता. देखीक पुर्तुगेज गोंयांत आशिल्ले तेन्ना तो प्रोफसर पुर्तुगेज जॉर्नलव वाचतालो, पुर्तुगेज शिकयतालो, पुर्तुगेज कार्यावळी आयकतालो पुर्तुगेज गोंय सोडून वचना बराबर तो प्रोफसर दुखी जाता ताका पुर्तुगेजांची याद येता हांचो आदलो इतिहासीक उल्लेख जाल्लो आसा.

'हांव दिल्लीक कित्याक वेतां तें सांगतां' हे कथेत जो बरोवपी आसता ताका लिखाणाची आवड खूब आसता. तो सतत कितें ना कितें बरयता. ताची भौधीक चालना सृजनात्मक आसता आनी तो लेख, कथा अशें अनेक साहित्याचें प्रकार हाताळटा ताका आपले कलेची कदर आसता आनी ती आपणाली कला लोकांमेरेन पावपाक तो भरपूर नाका जाल्ल्यो राटावळी करता. आपणाले बरयल्ले साहित्य लोकांमेरेन पावप होच ताचो उद्देश्य आसता. ताका कितलेय साहित्या बाबतीन नकारात्मक अणभव आयले तरी तो आपणाली कला बंद करना मेकळ्या अणभवांची व्यक्तीचो हे एक खाशेलो गूण जावन आसा जो त्या बरोवप्या मदी जाणवता.

5.5.4 समाजीक प्रभाव सिद्धांत (Social influence theory)

एकाद्या मनशाचेर जेन्ना समाजान घडपी गजालींचो प्रखर पणांत प्रभाव पडता आनी तो त्या प्रभावांत आपणाल्या स्वभावांत जेन्ना बदल हाडता आनी तेच तरेन वागता, आपली जगपाची रीत बदलता, स्वभावान मुद्दम वा सहज जाल्ल्या बदलावान तो आपली पुराय जीण बदलता तेन्ना हो सिद्धांत एकाद्या मनशाक लागू जाता.

जेन्ना विठू चावी मेळना म्हण पुरो जावन निवांत बसता त्या वेळार ताच्या मनांत अनेक विचार येवंक लागता, कशें तरेन तो चावी सोदपाक शकता. जायते लोक ताका चावी सोदपाचें उपाय सांगता ते उपाय लेगीत तो करता. त्या वेळार कळटा, रागान वा मन स्थिर आसना त्या वेळार घेतिल्लो निर्णय त्रासदायक आसता. विठूच्या वाट्याक काय अशें समाजांतल्यो घडणूको येता ज्यो ताच्या मनार परिणाम करता आनी तो त्याच दिशेन धावंक सोदता देखीक जेन्ना विठू जोतिसाकडेन वता तेन्ना तो ताच्या फटींगपणाच्या जाळ्यांत फसता समाजांत देवाच्या नांवार अशें जाता ते जाणा आसतना तो फसता. तशेच जेन्ना ताका कोण तरी भाऊ कडेन चल तो तुजी चावी सोदून दितलो म्हणटा त्या वेळार लेगीत तो मंत्र्याच्या भानगडीन पडटा ते केल्ल्यान ताची चावी ताका मेळी ना पूण पयशें मेळे. समाजांतल्या गजालींचो ताच्या मनार इतलो परिणाम पडटा, तो समाजांतल्या गजालींक भुलता. मानसशास्त्रीय तत्वां प्रमाण It states that people have a tendency to change their behaviour according to those around them, and those nearby have stronger effects than those further away.⁷¹ निमाणें कडे विठूची वस्त जरी मेळी ना पूण मनाचें समाधान तरी जाता.

समाजांत ज्यो घडणूको घडटा त्यो मनशाच्या वागणूकेचेर खर परिणाम करतात. समाजांत जे विशय चलता त्याच विशयानी मनशाचे मन ओडपाक लागता दीस आनी रात मनीस तेच विचार करीत आसता आनी तेच परीन तो वागपाक आनी उलोवंक लागता. Herbert Kelman प्रमाण Social Influence Theory is a psychological framework that examines how individuals are influenced by social processes.⁷² 'पणजी आता म्हातारी जाल्या....' ह्या कथेंकत हेच तत्व दिसता, तिब्लू हो आपल्या जिविताची काणी सांगतना तो समाजांत घडपी गजालींचेर लेगीत सांगता देखीक पणजेकारांचो स्वभाव, मंत्री कशें साद्या लोकाक नाडतात तें सांगता, समाजांतलो जाती भेद, पयशेकार आनी भौवजनसमाज आदी. मुखेलांत पळयलें जाल्यार तिब्लू राजकारण आनी मंत्र्यांचेर चड उलता ताका राजकारणाच्यो गजाली नडतात ताचें दरेक विचार राजकारणाचेच आसता. ते कथेंत आमकां परिस्थितिकी मानसशास्त्र लेगीत जाणवता जय तिब्लू गोंयच्या वाठाराचो, नुस्ती, रस्ते, घर, देवूळ आदी ह्या घटकांचेर उलयता. तिब्लूचें मन खंय तरी समाजांत दिसपी आनी घडपी प्रसंगाचेरूच निबून आसा हे कळटा.

मनशाच्या जिणेंत एक असो प्रसंग येता जय तो मनीस त्या गजाली शिवाय आनी कायच चितपाक शकना. त्योच गजाली परत परत मनांत येतात. त्यो एकाद्रो वायट परिणाम करपी आसूं येता आनी फायदेशीर लेगीत आसूं येता. भुरग्यापणांत घडिल्यो त्यो घटना आसपाक शकता जाका 'Childhood trauma' अशें म्हणटात. अशीय एक घडणूक आसूं येता जी नेणट्या पणांत घडला आनी ताचो परिणाम वर्तमान काळांत जाता. 'जन्म, शंकू आनी बुरांठो' हीं त्याच प्रकाराची काणी जावन आसा. ह्या कथेंत वेगवेगळें समाजाक, राजकारणाक, गोंय स्वतंत्र जाल्ल्याक अशें अनेक विशय ह्या कथेंत आयल्ले आसा जे पात्रांच्या आदारान फुडे वता. त्या कथेंतल्या पात्रांचेर समाजीक संस्कृतीक तत्वां लागू जाता. 'Lev Vygotsky' हांच्या मता प्रमाण "The dialects between the individual, and the society they live in, play a significant role in learning process."⁷³ ते कथेंत त्या पात्रांनी समाजान घडिल्ले अनेक विशय पळयल्ले आनी त्याच गजाली बरोबर ताच्या मनाची उदरगत जाल्ली पळोवंक मेळटा जय तांकां ल्हानपणांतल्यो घडिल्ल्यो गजाली याद आसता. तेच बरोबर समाजीक प्रभाव सिद्धांत लेगीत त्या पात्रांक लागता कारण दरेक समाजांत घडपी प्रसंगाची जाणीव तांकां आसता आनी ती ते आपणाल्या जिणेंत लागू करतात.

तशीच 'एक आसलो काबुली', 'दोगजाणांनी एक वेपार केलो' ह्यो दोन कथा समाजीक मानसशास्त्र, राजकारणीय मानसशास्त्र, इतिहासीक मानसशास्त्र ह्या मानसशास्त्रांच्या साच्यांत येता. 'एक आसलो काबुली' कथेत पुराय प्राचीन राजकारणीय प्रस्न आयल्ले आसा, मंत्र्याची नांवा, तांचें काम, तांचे काळे धंदे ह्या विशयांत उयलां. हांचो परिणाम सामान्य मनशांचेर कसो पडलो हांच्योय देखी दिल्ल्यो आसा. 'दोगजाणांनी एक वेपार केलो' हीं कथा गोंयचो इतिहास सांगपी कथा त्या कथेंतली पात्रा संवाद सादता सादता आदलें गोंय कशें आसलें, गोंयचें मंत्री, राजकारण, जुवारी पूल, नेहरू पूल, पणजेचो पाटो अश्या तरेन कथा सांगिल्ली आसा. हे कथेक परिस्थितिकीय मानसशास्त्र लागू जाता कारण गोंयच्या वाठारांक आनी सैमाक धरून सांगिल्ले आसा.

5.2 बालसाहित्यांत प्रतिबिंबीत मानसशास्त्रीय विचारसरणी

बाल मानसशास्त्रांत 'जीन पियाजे' हांचे सिद्धांत मुखेलपणांत मानचे पडटा. ताणी भुरग्यांच्या विकासाविशीं तत्वां मांडल्यात ते म्हणटात, आमी भुरगेंपणांतल्यान वाडत वचत आमचें विचार करपाची पद्दत आनी तर्कशास्त्र बदलता. पियाजेन जल्मासावन

प्रौढपणामेरेन सुरु जावपी चार अवस्था वळखून घेतली. पयली 0-2 वर्सा मेरेनच्या अवस्थेक सॅन्सरी मोटर अशें म्हळा. ह्या अवस्थेंत भुरग्यांक फकत संवेदना जाणवता आनी तांकां हेर गजाली विशी खबर नासता. दुसरी 2-7 वर्सा मेरेनचे अवस्थेक प्रिऑपरेशनल अशें म्हळा ह्या काळांत भुरगीं वेगवेगळ्या गजालींचेर विचार करूं शकतात. 7-11 हीं तिसरी अवस्था जी क्राँक्रीट ऑपरेशन म्हळा ह्या काळांत भुरगो मेजपाक, संबंद जोडपाक शिकता. चोवथी आनी निमाणी अवस्था म्हळ्यार 12 ते फुडली वर्सा मेरेनची फॉर्मल ऑपरेशन म्हळा ह्या काळांत भुरगीं मेजपाक, संबंद जोडपाक शिकता तेच बराबर भाववाचक विचार करपाक ती शिकतात.

लेखक बालसाहित्य निर्माण करता त्या वेळार तो ह्या बालमानसशास्त्राची तत्वां मतीत दवरून बालसाहित्य रचता. अ.ना.म्हांबरो हांच्या 'धुमचे कट्टर धुम' ह्या बालसाहित्य पुस्तकांत जी कवनां आस्पावतात ती बाल मानसशास्त्राच्या अनेक सिद्धांतांक पाळो दितना दिसता. लेखकान बाल मानसशास्त्राचो बारीकसाणीन नियाळ घेतिल्लो आसा ताचीय जाणीव जाता.

5.2.1 आत्मबोध प्रगती सिद्धांत

जीन पियाजे ह्या तत्वज्ञानान आत्मबोध प्रगतीचो सिद्धांत मांडला. ताच्या प्रमाण भुरगीं शिकपाच्या चार वेगवेगळ्या पांवड्यांतल्यान वतात. भुरगीं गिन्यान कशें मेळयता तें समजून घेवपाचेर न्हय तर भुरग्यांच्या बुध्दीचें स्वरूप समजून घेवपाचेरूय भर दिता. लेखकान ह्या बालकवनांनी भुरग्यांच्या आत्मबोध प्रगती सिद्धांताक धरून पुस्तकांतली पुराय कवनां रचिल्ली आसा.

दरेक भुरगें आपल्या वया प्रमाणे भायल्यो गजाली शिकपाक लागता. जल्माक आयल्लो भुरगो रोखडोच उलोवपाक शकना तशेंच ल्हान आसतना भुरगीं समाजांतल्यो वा तांच्यानी निरीक्षण केल्ल्यो गजाली ती समजना. भुरग्यांक जर एकादी गजाल समजावपाची आसा जाल्यार ती गजाल तांकां सादी सोपी आनी नाविन्यपूर्ण पद्दतीन समजावची पडटा. अशेंच तरेचे प्रयोग लेखकान भुरग्यांचे वय मतीत दवरून कवनां बरयल्यात. मानसशास्त्रा प्रमाणें भुरग्यांच्या 2-7 वर्सा मेरेनचे अवस्थेक प्रिऑपरेशनल अशें म्हणटा ह्या काळांत भुरगीं वेगवेगळ्या गजालींचेर विचार करूं शकतात तांकां सोपेपणांत सांगिल्ल्यो गजाली वा दाखयल्ल्यो गजाली ती निरीक्षण करून सवकासायेन समजूपाचो यत्न करतात.

ह्या अवस्थेच्या भुरग्यांक मतीत दवरून लेखकान पांच अशीं कवनां रचल्यात. तांतल्या दोन तीन कवनांच्यो देखी घेतल्या. त्या वयाच्या भुरग्यांच्या निरीक्षणा उपरांत लेखकान कवनांत मांडिल्ली कल्पनां भुरगीं ग्रहण करपाक शकतली.

‘मसकां – सांग आनी पणस’ ह्या कवनांत लेखकान भाज्यांच्या आधारान कवन रचलां जय मसकां सांग आनी पणस एकामेकाच्या स्वभावाची फकांडा करता ताच्यो चूकी काडटात. ल्हान भुरग्यांचो स्वभाव लेगीत तसोच आसता. तांका खंयचीच दिल्ली वस्त रोखडीच मानवना ती चूकी काडत रावतात तेच मानसीकतायेन हे कवन रचला. अशेच तोरेचे भाज्यांक धरून ‘खतखतें’ हे कवन रचला. ल्हान भुरग्यांक भाज्यो खावंक अजिबात आवडना ती मुखेलपणांत भाज्या मदीं चूकी काडटाच तेच भुरग्यांची मानसीकता बरोवप्यान ह्या कवनांत आपणायल्या. लेखक लेगीत भुरग्यांच्या तरेन अनेक भाज्यांच्यो चूकी काडटा जातूंत भुरग्यांक आपूण लेगीत अशींच करता म्हण लक्षांत येता.

‘झगडें’ हे कवन लेगीत लाकडी वस्तुच्या आदाराचेर रचिल्लें आसा जय कदेल, मेज, स्टूल एकामेकाकडेन झगडटात. ल्हान भुरग्यांचो सादारणपणान असोच चंचल आनी चिडचीडो स्वभाव आसता. आपल्या वस्तूंक दुसऱ्यानी हात लायलो तांका आवडना अशें केल्ल्यान तांकां राग येता आनी ती रडपाक वा भुरगेपणांत झगडपाक लागतात. त्याच स्वभावगूणांक लेखकान ह्या कवनांत दाखयला.

क्रॉक्रीट ऑपरेशन अवस्था (7-11 वर्सा)

7-11 हीं तिसरी अवस्था ह्या काळांत भुरगो मेजपाक, संबंद जोडपाक, अनेक नाती समजुपाक शिकता. तेच बरोबर तांका कितें बरे आनी कितें वायट हाची लेगीत जाणीव जाता. लेखकान सात तरेची ह्या अवस्थेक धरून कवनां रचल्यात. ‘भिकू म्हालो’, ‘शाणूलो पसरो’, ‘गोपाळभट्ट बोवाळटा’, आनी ‘शांतो निसर्त्यांक वता’, ‘धुमचे कट्ट धुम’ ह्या दोन कवांच्यो देखी हांगा अभ्यासपाक घेतिल्ल्यो आसा. कवनांनी लेखकान भुरग्यांक तांच्या सरभोवतणच्या व्यक्तींची जाणीव करून दिल्ली आसा. ताची नाती भुरग्यांक सांगपाचो यत्न केला. देखीक म्हालो हो समाजांतलो म्हत्वाचो व्यक्ती ताचें काम लेकांचें केस कापप, खाड करप हे आसा अशें सांगला. तशेंच भट्ट हो समाजांतल्यो विधी परंपरांक म्हत्वाचो.

ताच्या शीवाय समाजांतली खंयचाच देव कार्या पुराय जायना ताचीय जाणीव करून भुरग्यांक दिल्ली आसा.

फॉर्मल ऑपरेशन अवस्था (12 ते फुडली वय)

ह्या काळांत भुरगीं मेजपाक, संबंद जोडपाक शिकता तेच बराबर भाववाचक विचार करपाक तीं शिकतात. ताका समाजांतल्यो गजाली नसांगताच कळपाक लागता. तांच्या आवतीभोवती कितें बरे आनी वायट जाता तांचे ती निरिक्षण करपाक शकता. लेखकान तीन तरेची ह्या अवस्थेक धरून कवनां रचल्यात. जातूंत तांकां ढोबळशी गजालींची जाणीव जाता. 'शाली -पेद्रूची व्हाड्डीक' ह्या कवनात लेखक भुरग्यांक धर्मा विशी जागृत करता, दोन धर्मा मदली तो नाती तांका सांगपाक सोदता. घडयें भुरग्यांच्या लक्षात हो संबंद न वचत पूण तांका इतली तरी जाणीव जातली, दोन हे वेगवेगळे तरेचें धर्म समाजांत आसा.

'वाडीचो पोपलो' हे कवन भुरग्यांक समजपाक मात्शे आव्हानात्मक तरेचे आसा. कारण लेखक विनोदाच्या माध्यमांत कवन रचता पूण ताचो भुरग्यांक सांगपाचो तात्पर्य आसा, गोंयांत कशें भ्रश्टाचार चल्ला 12वर्सांच्या वयल्या भुरग्यांक हाची जाणीव जातली. लेखक भुरग्यांक विशया कडल्यान सादूर करपाक सोदता. 'शेकुल्याची सवत' हे कवन लेखकान विनोदाक धरून रचला पूण तातूंत काय अशीं पौढ उरतां वापरल्यात जी भुरग्यांक समजपाक एकदम कठीन आनी तांची इतली मानसीक क्षमता नासता, ती ह्या तरेची उतरां ग्रहण करू शकता.

5.2.2 समाजीक शिक्षण विकास सिद्धांत

समाजीक शिक्षण विकास सिद्धांत जातूंत भुरगीं एकामेकाच्या वागणूकेंतल्यात शिकवणी घेतात, तांचें अनुकरण, निरिक्षण करतात आनी तांतल्यो गजाली शिकून आपूण आपल्याक लागू करतात. हो सिद्धांत अल्बर्ट बांदुरा हाणी मांडला. ह्या सिद्धांतान समाजीक आनी ताचो मनशांचे वागणूकेचेर कसो परिणाम जाता हाचोय अभ्यास करपाचो यत्न जाता.

भुरग्यांक जर ल्हान आसतनाच समाजीक जाणविकायेच्यो देखी दिल्यो आनी तांकां तांचें शिक्षण दिले जाल्यार तांच्या बुध्दीचो विकास बरो जावंक पावत. ती समाजांतल्या गजाली कडल्यान जागृत जाता. भुरग्यांची एक सवय आसता, ती जे

पळयता तेच ती आपणायता आनी आपल्या जिणेंत लागू करपाक सोदता. तांचे मन इतले कवळें आसता, एकएकदा तांकां कितें बरें आनी कितें वायट हे कळना. लेखकान भुरग्यांच्या समाजीक शिक्षण विकसीत जावचे, म्हण कांय कवनां रचल्यात जातूंतच भुरग्यांक समाजाक देखी सयत ताचो विकास जाता.

‘भाजराचे हळदकुंकूम’ ह्या कवनांत भुरग्यांचो धर्मीक स्थरार विकास जाता. भुरगीं सदांच आपल्या आवय बापायक पळोवन तांच्या वरी जगपाची चाल ती आपल्याक लावन घेतात देखीक घर घर खेळप, चवथ मनोवप, रादंच्यानी खेळप असल्या तरेचे खेळ खेळटात. त्याच भुरग्यांच्या आवडीक लेखक पारखून हे कवन रचलां आनी भुरग्यांक समाजांत घडपी गजालींची जाणीव केल्या. ‘भिकू म्हालो’ ह्या कवनांत लेखकान म्हाल्याची जगपाची, वागपाची रीत दाखयल्ली आसा, तो सदांच सगळ्यांक पावता, कोणांक केन्ना दुखयना, वायट वा उरफाटी उतरां दिना. ताका आपल्या कामां प्रती कितली आवड आसा हाची लेगीत लेखक भुरग्यांक शिकवण दिवंक सोदता, तांच्यानी लेगीत आपल्या जिवीतांत त्या म्हाल्या वरी मेहनती आनी प्रामाणीक जावची हेच लेखक सांगपाक सोदता.

‘शाली – पेद्रुची व्हाड्डीक’ ह्या कवनांत लेखक भुरग्यांक सांगपाक सोदता, धर्म कसलोय आसलो तरी तो देवान करूंक ना मनशानी केला दरेक धर्म आपणी स्विकारचो. खंयचोच धर्म व्हड आनी उणांक असो आसना. ह्या कवनांत जी पात्रां आसा तांच्या वरवी लेखक भुरग्यांची मसाजीक वाड करूंक सोदता, सगळ्या धर्मांच्या लोकांनी मेळून एकठांय रावप नाकी दुस्मानपणां करून. धर्म हो मानप पूण धर्मा मदी भेदभाव करप हो मोठेलो दोश लेखक कवनाच्या माध्यमांत सांगपाक सोदता.

5.2.3 नैतीक विकास सिद्धांत

अमेरिकन मानसशास्त्रज्ञ लॉरेन्स कोहलबर्ग हाणी नैतीक विकास सिद्धांत मांडलो भुरग्यांमदीं बऱ्या वायटाची जाणविकाय निर्माण जावपाक नैतिकता अशें म्हणटा. पुरायपणान बऱ्या वायट गजालीची जाणविकाय जावप आनी त्यो गजाली विकसीत जावप. आमच्या सरभोवतणी ज्यो गजाली घडटा त्यो कसली ना कसली मुल्या दिता ती मुल्या खंयची भुरग्यान आपणावप आनी खंयची ना ताचो अभ्यास ह्या सिद्धांत जाता.

ह्या पुस्तकांत सगळीच कवना भुरग्यांक नैतीक मुल्यांची वाड करपी आसा. जय लेखक कांय कवनांतल्यान गोंयच्या सणां, परंपरा, विधी विशी सांगपाक सोदता ती परंपरां कशीं पिळग्यान पिळगीं चालंत आसा आनी आपणेय ती मुखार व्हरप ताची जाणविकाय दिता. लेखक भुरग्यांक म्हालो, डोंबारी, नुस्त्याकान्नी बशेन मेहनती, शिस्त बाळगूपी, रेस्पेदान वागपी असले गूण घेवंक सांगता जातूंत फायदो जाता नाकी पोपलो, शाणू, शाली ह्या सारकिल्या मनशांची देख घेवंक सांगना कारण ती वायट वागून आपणालेच लुकसाण करून घेवपी मनशां आसात. भुरग्यांनी वायटकाराचो साथ सोडून जे कितें बरें, पळयता वा अणभवता तेच घेवप. वायटाचो साथ दिल्ल्यान स्वताचे लूकसाण जाता जेच्या पासून लेखक भुरग्यांक पयस रावंक सांगता.

भुरग्यांक जरी भाज्यो आवडना तांकां त्यो पचपचीत लागता तरी त्यो तांच्या आरोग्याक कितल्यो म्हत्वाच्यो ते बरोवपी कवनांतल्यान सांगता. कशें वागचे, उलोवचें हाची लेगीत लेखक तांकां जाणीव करून दिता. देखीक

“तितल्यांत उठलो

धोंलयो दुदी;

म्हणू लागलो-

आतां बसात ओगी!”⁷⁴

‘खतखतें’ ह्या कवनांतलो दुदी झगडटल्या भाज्यांक उग्री करता तेन्ना कळून येता, जर सगळींच झगडली जाल्यार एकल्यान तरी शाण्याची तकली वापरप नाजाल्यार सगळी एकाच तरेचीं जातली आनी झगडी वाडत रावतली.

भुरग्यांची ल्हानपणांतच वाड जाता आसतना तांका दुर्देवान तांचेच पालक तो मोटो, तो सुकडो, तो काळो, तो तिरसो अश्या तरेन फोकांडानी म्हणपाक सांगतात आनी नसांगले तरी तांच्या मुखार असली उतरां वापरतात. अशें केल्ल्यान भुरग्यांच्या मानसीकतायेचेर प्रखर प्रभाव पडटा. असलेच एक कवन म्हळ्यार ‘शेकुल्याची सवत’ जय त्या कवनांतली पात्रां एकामेकाक तो मोटो, तू खापू, तू तिरशें असल्या नांवानी पाचारतात जय भुरग्यांच्या मानसीकतायेचेर वायट परिणाम पडटा आनी ती तेच तरेची लोकांबरोबर वागणूक करपाक लागतात. भुरग्यांचे भुरगेपण तांच्या पालकांच्या हातांत आसता ज्यो देखी, शिकवणी ती आपल्या भुरग्यांक दितली तेच तरेन ताचो विकास जातलो. भुरग्यांच्या

पालकांनी भुरग्यांच्यो चुकी समजून घेवन तांकां शिटकावणी दिवप म्हत्वाची कारण भुरग्यांचे ल्हानपणच तांच्या विकासाची बुन्याद आसता तिच जर घट्ट जाली ना जाल्यार भुरगीं मागीर वायट मार्गार वतात.

लेखकन आपणाल्या कवनां वरवीं भुरग्यांक कवनांच्या पात्रांचे जिवीत, तांचो स्वभाव, अणभव आनी नैतीक संघर्शांच्यो वेगवेगळ्यो आवृत्त्यो निरिक्षण करपाक प्रोत्साहन दिल्ले आसा. हेरांची शिकवण घेवन आपणे ती आपल्याक घेवप वा ना ताची शिकवण दिल्या. पात्रांच्या वागणूकेवेल्यान तांकां निरिक्षण करून नैतीक आनी नैतीक दुविधांय तांकां वळखुपाक मेळटा.

5.2.4 वर्तन विकास सिद्धांत

भुरग्यांच्या मनाचो तसोच वागणुकेचो पुरायपणान विकास ह्या सिद्धांतान जाता. तेचबरोबर पर्यावरणीय आनी समाजाचो परस्पर संबंदाचो वागणुकेचेर कसो परिणाम जाता हाचेर भर दिल्ली आसता. भुरगीं समाजांत लोक वागता त्यो गजाली पळयतात आनी आपूण तशीच वागपाक सोदतात. निरिक्षण केल्ली खंयची गजाल आपल्याक लागू करप हाचो अभ्यास ह्या सिद्धांतान 'जॉन वॉटसन' आनी 'इवान', 'पावलोव', 'बी. एफ. स्किनर' हांच्यानी मांडला.

कवनांतल्यान 'भिकू म्हालो', 'शाणूलो पसरो' आनी 'गोपाळभट्ट बोवाळटा' ह्या पात्रांच्या स्वभावांची जर तुळा केली जाल्यार कळून येता, भिकू म्हालो हो आपणाली सगळी कामां वेवस्थीत, मन लावन आनी शास्त्रशुध्द पद्दतीन करतालो. तो आपल्या गिरायकांकडे सवकासायेन, रिस्पेदान आनी मानान उलयतालो तांकां फुडले सांगनासलो आपल्या कामापुरती गिरायकांक तो जाप दितालो. पूण तेच जर शाणूलो पसरो ह्या कवनांत पळयले जाल्यार पाटू हे पात्र आपल्या पसऱ्यार गिरायक येता तांकां फुडले सांगतालो, तांची फकांडा करतालो, परत्याक परते दितालो. तो पाटू गिरायकांक कडेन उलयतना रिस्पेदान उलय नाशिल्लो अशें केल्ल्यान लोक ताच्या पसऱ्यार येवपाचेच बंद जाले. गोपाळभट्ट बोवाळटा ह्या कवनांत गोपाळभट्ट हो एक आबूज आनी गडबडीन कामां करपी मनीस. तो आपणाली कामा वेवस्थीत करिनाशिल्लो आपल्या कामाचेर ताजे लक्ष नाशिल्ल्यान तो ताची कामां उरफाटी करतालो जय भरपूर ताका घुस्पावणी सोसची पडटा.

बरोवपी ह्या पात्रांच्या वागणूकेच्या माध्यमांत भुरग्यांक सांगपाक सोदता, बरो स्वभाव आशिल्ल्यान फायदो जाता आनी वायट स्वभावान सगळे नकारात्मक जाता. बरोवपी भुरग्यांक निरीक्षण करपाची संदी दिता, तांच्यानी खंयच्या स्वभावाची ग्रहणी आपणाल्या जीणेत घेवची. खंयचो स्वभाव तांकां बरो मनीस करूं येता तें भुरगीं ह्या पात्रांच्या स्वभावावेल्यान समजून घेवंक शकतात.

‘शेकुल्याची सवत’ ह्या कवनांत लेगीत लेखक भुरग्यांक शिकवण दिवंक सोदता, एकामेकाच्या आंगलोटोचेर, रंगाचेर केन्नाच भेदभाव करप ना तांकां तांच्या आंगाच्या अवयवा वेल्यान पाचारप न्हय. बरोवपी नकळत भुरग्यांच्या पालकांक लेगीत देख दिवंक सोदता, तांच्यानी आपणाल्या भुरग्यांची वाड करतना असल्या गजालींचेर लक्ष दवपर, तांची भुरगी वायट मार्गार आसा वा बऱ्या. तांच्या भुरग्यांच्यो चूक तांकां वेळार जाणीव करून दिवप म्हत्वाच्यो.

5.3 निबंदसंग्रहांनी रेखांकींत मानसशास्त्रीय तत्वां

5.3.1 वर्तनवाद

गोंयची अस्मिताय हो निबंदसंग्रह पुरायपणांत लेखकान स्वता जावन निबंदांचे निवेदन केल्ले आसा. त्या निबंदानी पात्रा नाशिल्ल्यान नेवेदकाच्याच मानसीकतायेचे मानसशास्त्र पळोवचे पडटा आनी पात्रां आसा थंय पात्रांचें.

जॉन वॉटसन हांणी वर्तनवादाची बुन्याद 1913त घातिल्ली. वर्तनवाद सिद्धांत व्यक्ती कसो वागता ताचेर भर दिता. मनीस सदांच वातावरणांत जाल्ल्या बदलावांतल्यान आपणाल्या वागणूकेंत बदलाव हाडपाचो यत्न करता. मनशाचो जो सवयचो गूण आसता ताच्याच तरेन व्यक्तीचे मन ताका चलयता. ज्यो वागणूको तो आपणाल्या सरभोवतणच्या मनशानी पळयता वा अणभव करता तसोच तोय वागपाक लागता.

अ.ना. म्हांबरो हांचे अनेक निबंद वर्तनवादाच्या तत्वांक पाळो दितात. देखीक ‘ताचे काळीज... पुर्तुगालाक आसलें’ ह्या निबंदांत दोन पात्रा आसता मंगेश आनी झिंगडो तांकां एकामेकाच्या गूणची सवय लागता. मानसशास्त्र म्हणटा, ज्या तरेन बऱ्या गंजालींचो मनशाचेर परिणाम जाता तसो वायट गजालींचो लेगीत परिणाम जाता. त्या मंगेश पसरकाराक झिंगड्याच्या वायट स्वभावाची सवय जाल्ल्यान तो पसऱ्यार आयल्ल्या फावटा म्हणटा, ‘तुजा कडेन पयशें आसा जाल्यार जाय ते व्हर हांव तुका सदां उदाराचो

म्हाल दिवंक शकना. ”⁷⁵ ह्या वेल्यान कळटा, मंगेशाच्या ह्या वागणूकेचेर झिंगड्याच्या वायट स्वभावाचे परिणाम जाल्लो आसा आनी तो ताच्या कडेन तसो वागता.

तशेंच झिंगड्याक लेगीत मंगेशाच्या दानी स्वभावाची सवय पडल्ली तो जाणां आशिल्लो, आपूण पयशें न व्हरता गेलो सुद्दा जाल्यार मंगेश आपल्यार फुकट वस्तू व्हरूंक दितलो म्हण त्या खातीर तो पसऱ्यार पयशें खेयनासतना वता. हांगा दोंगांच्या स्वभाव आनी वागणूकेंत वर्तवादाची तत्वां जाणवता कारण दोनाय पात्रांक एकामेकाच्या स्वभावाची सवय जाल्ली आसता.

वर्तनवाद ह्या तत्वांत सांगिल्ल्या प्रमाणें, एकादो मनीस जे सद्दा पळयता वा अणभवता ते तो निरिक्षण करून आपल्या वागणूकेंत बदलाव हाडपाचो यत्न करता. ‘लक्ष्मणराव सरदेसाय : एक भुरगो म्हातारो’ ह्या निबंदात जे निवेदकान पात्र सांगिल्ले आसा ताचो स्वभाव वर्तनवादाच्या सिद्धांतांक पाळो दिता. जय लक्ष्मणरावाच्या घरांत एक शांबराव म्हण बरपी आशिल्लो आनी लक्ष्मणरावक लेगीत आपूण बरपी जावचो अशें दिसताले म्हण ते शांबराव हाका बारिकसाणीन नियाळटाले आनी ताच्या बशेन जावपाक जाय म्हण तो शांबराव जे कितें करतालो ते लक्ष्मणराव करतालो, तो जसो वागतालो तसो लक्ष्मणराव वागतालो, शांबराव सदांच गंभीर रावतालो लक्ष्मणराव लेगीत तसोच रावपाक लागलो, लक्ष्मणराव घरांत दिसभर पासयो मारूंक लागलो, कोणाकडेन उलयना जालो जे जे शांबराव करतालो तेच लक्ष्मणराव ताचे पळोवन करपाक लागिल्लो. लक्ष्मणराव दुसऱ्याची वागणूक पळोवन आपणाल्या वागणूकेंत कशें बदल हाडले आपली पुराय जगपाची रीत बदलून उडयली ते कळून येता. जय लक्ष्मणरावाच्या मानसीकतायेचेर परिणाम जाल्लो पळोवंक मेळटा.

दरेक मनीस आपणाल्या भविश्यकाळांत कितें जावपाचे आसा हे जाणून घेवंक जिय्यासू आसता. ते आपणाली कुंडल्यो, दिसाचे भविश्य, म्हन्याचे भवीश्य, वर्स भविश्या बीन काडून घेता आनी ज्योतीसांनी सांगिल्ल्या प्रमाणे आपणाल्या जिणेंत बदलाव हाडटात. तशेंच तरेचो एक निबंद ‘येता तें वर्स कशें वतलें ?’ निवेदक आपूण भविश्यकाराच्या रूपांत दर राशिच्या लोकांक खातीर वर्स भविश्य बरयता. तांच्यानी खंयच्या म्हयन्यांत कितें करचें आनी कितें करप ना, कसो रावप वागप सगळें सांगता तुवे आपल्या वागणूकेंत वा जेणेते हे बदलांव करचे अशें सांगला. हाचो परिणाम जाता, भविश्य

सांगतल्या मनशाक कांयच तांचे भविश्य खबर नासता पूण तो आपणालें सांगपाचें काम करता आनी वाचतलो ते आपणाल्या जिणेंत दोळें धापून वापरता.

5.3.2 समाजीक संस्कृतीक तत्वां

‘लेव्ह व्हायगोत्स्की’ ह्या रशियन मानसशास्त्रज्ञान समाजीक संस्कृतीक तत्वांची बुन्याद 1978 वर्सा घातिल्ली. समाजीक आनी संस्कृतीक घटकांचो मेळ घालून वागणूक वा समाजीक प्रस्न स्पश्ट जावप जाता तीं ह्या तत्वांत. व्यक्ती आपणाल्या जिणेंत खंयच्यात प्रभावा शिवाय बदल करून घेना. कसलो ना कसलो प्रभाव तांचेर पडिल्लो आसता जातूंत ते बदलाव हाडटा. लेव्ह व्हायगोत्स्कीच्या विचारसरणेंत लेगीत तो तेच म्हणटा, समाजीक संस्कृतीक नदरेन व्यक्ती आपणाले संस्कृतीचेर वा जीणेचेर तेच बरोबर आपणाल्या शिकपाचे प्रक्रियेंत बदल करून घेता. समाजीक संस्कृतीक प्रभावांत मुल्यां, नेम, पिराय, समाजीक अर्थीक परिस्थिती, भास, भूगोल हांचो आस्पाव जाता.

गोंयची अस्मिताय हे लेखकाचे पुराय निबंदाचे पुस्तक लेखकांत स्वता आपणी निवेदन केल्ले आसा. पात्रांचो उल्लेख जाल्लो ना. त्या खातीर त्या पुस्तकाच्या लेखकाच्या मानसीकतायेचेर मानसशास्त्र नदर लायल्ली आसा, लेखकान जे अणभवला वा साहित्य लिखाण केला ताच्या फाटली कसली तरी मानसीकताय आसतली म्हण केला. ताचेर नियाळ घेवप जाला. लेखकाचें गोंयची अस्मिताय हे पुराय पुस्तक समाजीक संस्कृतीक प्रणालीक पालव दिता. लेखकाच्या जल्माचो काळ जर पळयलो जाल्यार 1938 सालांत. ज्या शेंकड्यान पुर्तुगेजांची गोंयचेर राजवट आशिल्ली. आनी त्या राजवटिचो, सत्तेचो भोव प्रमाणांत लेखकाचेर प्रभाव पडिल्लो दिसता. त्या काळां वेली दरेक घटना ताका त्रास करताली. ताच्या मानसीक भावनांचेर प्रखरपणांत प्रभाव पडिल्लो तांच्या साहित्या वेल्यान कळून येता. राजकारण, संस्कृताय, चळवळी, कोंकणी – मराठी वाद अश्या अनेक आदल्या गजालींचो ताच्या मनार आघात जाल्लो आसा. ताचें निबंद पळेले जाल्यार गोंयचो इतिहास, गोंयकारांची संस्कृताय, गोंयची स्वतंत्रताय, गोंयचे राजकारण, गोंयचे फुडारी असल्याच विशयांक धरून घुवतात. ह्या विशयांचो लेखकाच्या मानसीकतायेचेर इतलो प्रभाव पडलो, ताच्या मनांतले समाजाक धरून जे तळमळे आसले ते ताणी आपणाल्या साहित्या वरवीं लोका मेरेन पावोवपाचो यत्न केला.

मनशाक जी गजाल सामकी पिडटा वा त्रास करता ते तरेचो तो आपणालो स्वभाव करून घेता. समाजीक संस्कृतायेन अशें जायते विशय येतात जे एकाद्या मनशाक सामको

त्रास करता बऱ्यो गजाली जितल्यो तो आपणाक लावन घेता तितलीच तो वायट गजाल लेगीत लावन घेता. 'एक तिरसुवादीक मनशाली डायरी'. ह्या निबंदांतल्या पात्रांचेर प्रखर पणांत पुर्तुगेज वेळावेल्या संस्कृतीचो प्रखरपणांत प्रभाव जाल्लो जाणवता, ताका आताचे राजकारण, आताचे फुडारी, संस्कृतायेचो वाज येवपाक लागला ताका अशें दिसता, पुर्तुगेज वेळावेले लोक आनी सरकार बरो आशिल्लो. आनी त्याच प्रभावांतल्यान प्रवृत्त जावन तो आपणाली डायरी बरयता. परिस्थितिकी नदरेंत तो आदली गोंयच्या परिस्थिती आनी आताच्या परिस्थितिकडेन तुलना करता. तो परत परत पुर्तुगेजाची याद काडून तांच्या तरेन उलोवंक लागता आपूण त्या काळांत आशिल्ल्याचे तो चित्ता.

समाजांत जात, धर्म, रंग अश्यो जायत्यो संस्कृताय लागता आनी मनीस तातूंत इतलो रमिल्लो आसता, तो पवलां पावलांक लोकांच्यो जाती धर्म पळोवंक लागता. 'काळ्यो मुयो धवे विचार' ह्या निबंदान लेगेत जे पात्र आसा ते मुयांक पळोवपाचे छंद दवरता पूण जेन्ना तो तांका बारकायेन नियाळटा तेन्ना तो मुयांच्यो जाती बदल उलयता. "हळदुव्यो, गोऱ्या मुयो दिसल्यो जाल्यार त्यो वेगळ्या जातीच्यो. तांकां बामण मुयो म्हणूं येता. त्यो आपल्या देलळांतल्यान रोयण्यांनी हेर जातींच्या मुयांक खश्याच येवंक दिना." ⁷⁶ ह्या वागण्यावेल्यान कळटा, त्या पात्राच्या मनाचेर जातीभेद, रंगभेदाचो परिणाम जाल्लो आसा जशें समाजांत जाती भायल्या वा उणांक लोकांक बामण जात आपल्या देवळांनी घेयनात तशेंच तो मुयांच्या बाबतीन उलोवंक लागता. ताणीं समाजांत ह्या गजालीचो अणभव घेतिल्लो देखून तो तसो उलोवंक आनी तुळा करपाक शकलो.

5.3.3 नोस्तालजिया मानसशास्त्र

नोस्तालजिया हें उतर ग्रीक भाशेंतल्यान आयलां. डॉ. जोहीनीस हॉफर हाणें पयलेच खेपे हाची निर्मिती 1688 वर्सा केल्ली. ताणी ती एक कुसमायोजन मज्जातंतूची maladaptive neurological स्थिती मानली जय फाटल्या काळाच्यो यादी अनियंत्रीतपणान परतून उब्यो रावताल्यो. ज्या आदल्या यादींचो मनशाक त्रास वा बरें अणभव आयल्ले आसता तेन्ना त्यो आदल्यो यादी मनशांच्या वर्तमानाचेर हावी जातात आनी तांकां परत्यो परत्यो भूतकाळांतल्यो यादी येवंक लागता.

लेखकाच्या गोंयची अस्मिताय पुस्तकांत दरेका निबंदांत लेखकान आपणाली नोस्तालजीक यादी अदोरेखीत केल्ल्यो आसा. ताका दरेका आदल्या घडणूकांच्यो बऱ्यो वायट यादी येवपाक लागता. तो परत परत पुर्तुगेजा वेल्या लोकांक, सरकाराक,

संस्कृतायेक, वातावरणाक, संस्थांक जायत्या गजालीक याद करता आनी आताच्या काळाक जुळयता ताची तुलना करता. कसो आदलो काळ आशिल्लो आनी आताचो काळ आसा ताचेर तो भर दिता. पुर्तुगेजांनी कशे गोंय दवरिल्ले तांच्यानी काडिल्ले कायदे, फर्माण. त्या वेळार जाल्ली आंदोलना, चळवळी. धर्मांतरण गोंयकार लोकांक केल्ली पिडापीड अश्यो जायत्या आदल्या गजालींचो तो उल्लेक करता.

तशेच कोंकणी – मराठी वादांत जाल्ली आंदोलना, घोशणा, ओपिनीयन पोल अश्या साबार गजालींचो तो आपणी अणभविल्ल्या अणभवांचेर लिखाण करता. लेखकाच्या मनाचेर त्या आदल्या गजालींनी खर पणांत छवी करून दवरिल्ली आसा. ताका कांय वर्तमान गजालींचो त्रास जातालो त्यो ताका पिडटाल्यो त्याच खातीर तो आदल्या कांय बऱ्या गजालींचो उल्लेक करतना दिसता. तशेच आता जे सुदारला आनी आदी सुदरूंक नाशिल्ल्याचेर तो उलयता. मानसशास्त्रांत म्हळा, Nostalgia combines the sadness of loss with the joy or consolation that the loss is not complete, nor ever can be.⁷⁷

‘ताचे काळीज... पुर्तुगालाक आसलें’ ह्या निबंदान लेगीत कशिराम नांवाचे पात्र जे आसा तो आपल्या आदलें संस्कृतायेक म्हणजे पुर्तुगेज संस्कृतायेक याद करी आदल्या तेपावेली कांतारा, पदा म्हणटालो तो सगळेच पुर्तुगेजांचेच उलयतालो. ताका विचरल्यार लेगीत तो आपणाले काळीज पुर्तुगालाक आसा अशें सांगतालो. अशें कळून येता, त्या पात्राच्या स्वभावाचेर पुर्तुगेजांचो इतलो खर परिणाम जाल्लो, तो त्याच शेंकड्यान आशिल्ल्या सारको वागतालो.

‘गोंयचे नांव व्हड करून...’ ह्या निबंदान निवेदक पुराय कोंकणी – मराठीवादाच्यो यादी सांगता. त्या वेळार गोंयकारांक जाल्लो त्रास तो स्पश्ट करता. कशें तरेन जनमत कौल जालो. गोंयचे लोक कशें त्या कौला खातीर तळमळोन काम करतालें. आपणाले जिवीत व्हगडावन लोक त्या जनमत कौल खातीर झुंजताले. त्या वेळार केल्ली भाशणां, धोरणां, घोशणां सगळ्यांच्योचो लेखक यादी करून दिता. ताका त्या गजालींचो जितलो त्रास जाल्लो तितलोच जेन्ना गोंय जनमत कौल जिखलो त्या वेळार जाल्लो आनंद लेगीत तो याद काडून पानार हाडटा.

‘येता ते दिस कशें वतले?’ ह्या निबंदान लेगीत जो ज्योतिश आसता तो वर्स भविश्य बरयताना आदल्या राजकारणां विशी बरयता, तेन्नाचो सरकार कठोर आसलो सत्याच्या

मार्गार चलपी आसलो आताचो सरकार भ्रश्टाच्यारी, सगळ्या चोरांक, ब्लॅकिश्टांक पुलिसा कडल्यान सोडायतालो. बऱ्या गजालींक तेको दिता वायट मार्गार चलतालो. अशें अनेक आदल्यो सरकाराच्यो बऱ्यो यादी तो आताच्या सरकारा कडेन करतालो.

5.3.4 व्यक्तीमत्वां मानसशास्त्र

व्यक्तिमत्व मानसशास्त्र हो मानसशास्त्राचो एक फांटो आसून तातूंत व्यक्तीमत्व आनी तातूंतल्या व्यक्तिमदल्या फरकांची तपासणी करता. मानसीक शक्तींक लागून लोक वैयक्तिक रितीन कशें वेगळे आसता हें दाखोवपाचो हेतू आसता. व्यक्तिची खाशेलपणां, ताची आवड निवड, ताचो स्वभावगूण, ताचे भुरगेपण, त्या मनशाची बारिकांतल्यान बारीक गजाल कळून घेवप ह्या मनशाच्या व्यक्तिमत्व मानसशास्त्र अभ्यासप जाता.

लेखकान आपल्या कोंबो गेलो तारवार ह्या निबंदसंग्रहान 'लक्ष्मणराव सरदेसाय : एक भुरगो म्हातारो' हो पुराय निबंद व्यक्तिमत्वाच्या आदाराचेर आसा लेखक लक्ष्मणरावाची पुराय पणान ताचें भुरगेपण, ताचें घराणे कशें आशिल्ले तांच्या घराण्यांतले लोक, तो आपणाले शिक्षण घेवंक मामागेर रावतालो ते सांगिल्ले आसा. ताका ल्हानपणासावन कसली आवड आशिल्ली, तो व्हडजावन कितें करपाक सोदी. ताच्या पुराय भुरगेपणाची तशीच शिक्षण पुराय केल्या उपरांत तो खंय कामांक लागलो, ताणी आपल्या तरण्याट्या वयांन कितें केले. ताणी केल्ले लिखाण. लेखकान लक्ष्मणराव हांच्या पुराय साहित्यीक वावराची म्हायती दिल्ली आसा तांच्यानी पयली कितें बरयले, ताचे मराठी तशेंच कोंकणी साहित्याची वळख केल्या ते कसल्या तरेचे साहित्य लिखाण करतालें. तांच्या जिवितांतल्या दरेका प्रसंगाचेर लेखकान खोलायेन सांगिल्ले आसा.

'रघुवीरबाबा आनी नाटकुली' ह्या निबंदांत लेगीत लेखकान रघुवीरबाबाचें व्यक्तिमत्व सांगिल्ले आसा लेखकान मुखेलपणांत तांका नाटकाची आवड आशिल्ली ते कसली नाटका वाचताले, ते कोणाच्या नाटकांतल्यान प्रीत जाले तांका कशी नाटकाची आवड निर्माण जाली. तांच्यानी सुरवातेक खंयचे नाटक बरयले खंयच्या विशयाचेर बरयले. ते चडात चड खंयच्या विशयाक धरून नाटक बरयतालें ताची सगळी वळख लेखकान करून दिल्ली आसा.

'तातू नायक आनी संवसार - बुट्टी' ह्या निबंदांत लेखकान तातूच्या लिखाणाविशीं सांगिल्ले आसा, तो आपणाले साहित्य कसो बरयतालो, खंयचें विशय तो हाताळटालो,

आपल्या लिखाण केल्ल्या साहित्याच्या कोणा कडेन तपासणी करपाक दितालो. ताणी खंयचे खंयचे साहित्य बरयल्ले आनी तांच्या विशयासकट लेखकान सांगिल्ले आसा.

निश्कर्ष

‘पणजी आता म्हातारी जाल्या...’ हें अना हांचें पुस्तक जेन्ना नियाळ करपाक घेतले त्या वेळार ते फकत समाजीक जाणवायोच सांगता अशेंच दिसता. पूण जर बारीक कथांचो नियाळ केलो जाल्यार दरेक कथा मानसशास्त्राच्या साच्यांत बसता. कथेंतल्या पात्रांचो बारीकसाणीन अभ्यास करून पळयलो जाल्यार दरेक पात्र मानसशास्त्राच्या तत्वांक पाळो दिता. मनीस हो एक असो प्राणी जो केन्नाच स्थिर विचारांनी आसना तांच्या मनांत सतत अनेक विचार येत आसता. जे विचार ताच्या मनांत घुवता तेच तरेन तो वागता. तसलेच तरेचें विचार कथेंतल्या पात्रांनी परजळीत जाल्ले दिसता.

‘घुमचे कटर् घुम्’ हे बालपुस्तक जावन आसा. खंयचोय साहित्यकार आसूं जेन्ना तो बालसाहित्य बरयता तेन्ना तो सदांच बालमानसशास्त्राच्या तत्वांक धरून बरयता. कारण भुरग्यांचें मन कवळें आशिल्ल्यान तांका बऱ्यो देखी दिवप, कितें वायट आनी खरें हाची जाणीव करून दिवप खूब म्हत्वाची. लेखकान ह्या बालपुस्तकांतल्यान भुरग्यांक देख दिण्यो कवनां रचिल्ली आसा. जी भुरग्यांक आपणाल्या जिणेंत आपणावपाक मदत करपाक फायदेशीर थारता.

‘कोंबो गेलो तारवार’ आनी ‘गोंयची अस्मिताय’ ह्या निबंदझेल्यांत दरेक पात्र आपणालें बुद्धिमत्तायेचो वापर वेगवेगळें तरेन करतना दिसता. मनशाच्या विचारांचो भंडार खूब व्यापक आसता. निबंदांची पात्रां जाव निवेदक कश्या तरेन आपणाल्या विचारां बरोबर संघर्श करतात. मनीस जे पळयता, चित्ता, अणभवता त्याच प्रकारची तो आपणाली वागणूक करता मुद्दाम करना पूण त्या पळयल्ल्या अणभविल्ल्या गजालींचो ताचेर इतलो खर परिणाम जाता, तो सहज तसो वागपाक लागता आनी वेगवेगळें तरेचे विचार आपणाल्या तकलेंत हाडून मदीच दुखी, खोशी, रागार जावन अनेक भावनां उक्तावपाक लागता. खंयच्याय प्रसंगाक ताका रडन, हासन अशेंय दिसता. तेच ह्या दोन संग्रहांत दिसता.

प्रकरण 6 : अ.ना. म्हांबरो हांचें साहित्यीक तंत्र आनी मंत्र

6.1 भाशा शैली

भास हीं संवादाची रचणूक पद्दत आसून तातूंत व्याकरण आनी शब्दसंग्रह हांचो आस्पाव जाता. भास हीं एक प्राथमीक साधन आशिल्ल्यान मनशा ती भास उलोवपांत आनी बरोवन एकामेकाकडेन पावो शकता. मनशाचे भाशेचे खाशेलपण म्हळ्यार ताची सांस्कृतीक आनी इतिहासीक विविधताय, संस्कृतायेमदी आनी काळाप्रमाण भाशेन म्हत्वाचो फरक दिसून येता. भास हीं जशी वेगवेगळे तरेन संपर्क करूं शकता तशेंच साहित्यांत भास हीं अनेक तरानी शिकू येता. देखीक भाशेची मुळावण, भाशेच्यो जाती आनी कुळ जाती, वेगवेगळ्या तरेच्यो भासो तशेच भाशांक लेगीत उलोवपाचे अनेक गूण आसतात तशेंच बरोवपाचें लेगीत आसता.

साहित्याच्या मळार भाशा लिखाण पळयलें जाल्यार भरपूर विकसीत जाल्ले मेळटा. लिखाणांत भाशेक वेगळे रूप दिल्ले आसा लेखकाक जाय त्या तरेन तो आपणाल्या साहित्याची भास थारोवंक शकता. एका साहित्य प्रकारांत लेखकाक आपणाल्या सोयी प्रमाणें जायतितल्यो भासो वापरपाक मेळटा. साहित्यीक भास जी आसता तीं सदांच सादी, सरळ आनी सुटसुटीत आसची. नाकी जड वा कठीण उतरांची. वाचकांच्या सवकळीचीं भास वापरप अशें केल्ल्यान वाचकांक त्या साहित्यकृतींत रूची निर्माण जाता.

अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्यकृतींत लेगीत ताणी भाशेचो वापर सुंदर रितीन केल्लो आसा भाशेक धरून ताणी अनेक प्रयोग केल्ले आसा. त्या प्रयोगातल्यान ताचे साहित्य आनींग उभारून दिसता. अनेक भाशेचो ताणी आपल्या साहित्यांत वापर केल्लो आसा चड प्रमाणांत ताणी पुर्तुगेज भाशेचो वापर केला तेच बरोबर इंग्लीश, मराठी ह्या भाशांचो लेगीत वापर केल्लो आसा. ताणी भाशीक सांकेत लेगीत दिल्ले आसा जय तो अनेक विनोदी उतरां वापरता. भास तेन्नाच फुलून दिसता जेन्ना भाशेंक एक अलंकारीक रूप दिता तेच लेखकान केल्ले आसा ताणी भाशेंत म्हणी आनी ओंपारींचो लेगीत वापर केल्लो आसा, तशें केल्ल्यान साहित्यकृतीचो दर्जो आनींग उचेलो जाल्लो आसा.

6.1.1 भाशीक प्रभाव

अ.ना. म्हांबरो हांचो जल्म पुर्तुगेज राजवटीच्या काळांत जाल्ल्यान तशेंच तें ल्हानाचे व्हड त्याच पुर्तुगेजांच्या राजवटीन जाल्ले. त्या काळांत पुर्तुगेजाचो चड प्रभाव आशिल्ल्यान जल्माक आयल्ल्या भुरग्यांच्या भाशेंत लेगीत पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव जाणवतालो. त्या काळांतल्या जाणट्यांच्या भाशेंत चडूच पुर्तुगेज भास घोळटाली. जरी अना मुंबय चड वेळ राविल्ले पूण तांचे भुरगेपण गोंयांतच पुर्तुगेज राजवटींत जाल्ले आनी त्याच कारणाक लागून तांच्या दरेका साहित्यकृतीक पुर्तुगेज भाशेचो परमळ सुटिल्लो आसा. अनेक पुर्तुगेज भाशेंतली उतरां आनी वाक्या तांच्या साहित्यांत घोळटात.

तांची कांय पुर्तुगेज उतरांवळ तत्भव – तत्सम रुपांत विशिश्ट समाजाच्या उलोवण्यांत आयज लेगीत हीं उतरांवळ घोळटा. चड करून क्रिस्तांव लोकांच्या उलोवपांत हीं उतरां घोळटात. तशेंच हिंदू लोकांच्या भाशेंत लेगीत पुर्तुगेज उतरांचो संस्कार जाल्लो जाणवता. काय पुर्तुगेज उतरांचेर कोंकणी, इंग्लीश भाशेचो प्रभाव पडिल्ल्यान ती मात्सशी बदल्यात पूण ताचे मूळ पुर्तुगेज. लेखकाच्या साहित्यकृतींत अनेक वाक्या आनी उतरां वापरिल्ली वाचपाक मेळटा.

अ.ना. म्हांबरो हे एक भौवभाशीक. ताच्या साहित्यांत भौवशीक वाक्यां तशींच उतरां मेळटाच. तातूंत पुर्तुगेज, इंग्लीश आनी मराठी ह्यो मुखेल भासो आसात. अनेक मूळ मराठी भाशेंतली वाक्यां वाचूंक मेळटा तशेंच इंग्लीश उतरां देवनागरी लिपींत, पुर्तुगेज वाक्यां देवनागरी लिपींत, पुर्तुगेज वाक्यां रोमी लिपींत अशीं जायती उतरां आनी वाक्या मेळटात.

मूळ पुर्तुगेज उतरां आनी कोंकणी तत्भव उतरांची मांडावळ

क्र	मूळ पुर्तुगेज उतरां	कोंकणी तत्भव उतरां
1.	Armário	आल्मार
2.	Amigo	आमीग
3.	Bolso	बोल्स
4.	Mesa	मेज
5.	Gaveta	गवेत

6.	Complicar	कुम्प्लिकाद
7.	Palacio	पलासी
8.	Balcão	बल्कांव
9.	Colchão	कुलच्यांव
10.	Advogado	आदवोगाद
11.	Doutor	दोतोर
12.	Professor	प्रोफेसोर
13.	Gabinete	गाबीन
14.	Divisão	दिस्कुसांव
15.	Engenheiro	इजनेर
16.	Pagamento	पगार/पागामेंत
17.	Lição	लिसांव
18.	Fidalgo	फिदाल्ग/ फिदाल
19.	Fato	फात
20.	Manicomio	मानिकोमांत

पुर्तुगेज वाक्यां रोमी लिपींत

पुर्तुगेज भास आनी कोंकणी भाशेचें नाते हें जायत्याच शेंकड्या आदलें. पुर्तुगेज गोंयचेर राज्य करतालें खरें पुण तांच्यानी कोंकणी भाशेंक पलीकडे करून पुर्तुगेज भाशेक शिकपाचो मान दिल्लो. त्या काळावेल्या लोकांक पुर्तुगेज भाशा शिकचीच पडटाली आनी न शिकली लेगीत तिचो प्रभाव आयकून गोंयकारांचेर पडटालोच. कोंकणी भाशेचेर जर चड संस्कार जालें जाल्यार तें पुर्तुगेज भाशाचें आनी तीच भास गोंयकारा मदी आनी कोंकणी समाजा मदी अजून लेगीत जिवीत आसा. अनाचो जल्म पुर्तुगेज गोंयांत आशिल्ले तेन्नाच जाल्लो आनी त्याच कारणा खातीर तांच्या साहित्यकृतींत मोठ्या प्रमाणांत पुर्तुगेज उतरांचो आनी वाक्यांचो वापर जाल्लो जाणवता.

1. 'Panjim Carreira' Margao Desobramento' Panjim Marcela'⁷⁸

2. 'O Senhor Sardesai, o quero uer ser?'⁷⁹

3. Eu quero ser escritor⁸⁰

4. Para as Ingless Uer⁸¹

पुर्तुगेज वाक्यां देवनागरी लिपींत

1. ए व्हेर्दाद⁸²
2. बोअश फश्तश⁸³
3. बोक – फिच्चाद बॉल्स आबेर्त⁸⁴

इंग्लीश उतरां देवनागरी लिपींत

अ.नाल्या साहित्याचे अध्ययन करतना इंग्लीश भाशेचो चड प्रभाव जाणवता. इंग्लीश हीं एक भौवभाशीक आनी फिरंगी भास आशिल्ल्यान दरेका भारतांतल्या लोकांच्या तोंडार तीं आपोआप येताच. लेखकाचें साहित्य वाचतना कळून येता, लेखकान जंय गरज दिसल्या थंय इंग्लीश उतरांचो वापर केल्लो आसा. कोंकणी समाजाचेर इंग्लीश भाशेचो प्रभाव आदी पासून आसा आनी लेखकाच्या साहित्यांत त्याच कारणां खातीक इंग्लीश भाशेचो प्रभाव जाणवता. कांय देखी म्हळ्यार,

1. हॉर्न, लाऊडस्पिकर, पोस्टर्स⁸⁵
2. इंपोर्ट – एक्सपोर्ट, फस्ट इयर⁸⁶
3. डॉलर, अन्ओफिशियल, ट्रान्सेक्शन⁸⁷
4. डिपोझीट, इलेक्शन⁸⁸
5. एसेंब्ली, सेक्रेटरी, ऑफिस, अपोयंटमेंट, फायल⁸⁹
6. फ्रॉड, ट्रेजर⁹⁰

मूळ मराठी वाक्यां

कोंकणी आनी मराठी भाशेंचे खूब लागचें नाते आसा. जरी तांचें नेम वेगळें आसलें तरी दोनूय भासो एकाच समान आसा. कळत नकळत कोंकणी समाजांत मराठी भाशेंचो आत्मसाद केल्लो आसा. कोंकणी उलयतल्या आनी बरयतल्या मदीं मराठी भाशेंचो वापर जाल्लो सहज मेळटलो आनी तेच अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्यकृतींत जाणवता. तांच्या साहित्यांत मराठी वाक्या तशींच उतरां आयल्यात तीं अशीं,

❖ संबधित अधिकारी याच्याकडे लक्ष देतील काय ?⁹¹

- ❖ संस्कृति फार थोडी आहे, महान आहे. संस्कृति म्हणजे काय ? संस्कृति म्हणजे. हे नव्हे, ते नव्हे तर संस्कृति म्हणजे संस्कृति.⁹²
- ❖ गोंयच्या तन्नाट्यांना ह्या स्वातंत्र्यामुळे फार आनंद झाला आहे. ते सौरावौरा धांवत आहेत. त्यांना काय करावे, काय नको तेच कळत नाही...⁹³

6.1.2 भाशीक सांकेत

सांकेतीक भास एक अशीं भास जावन आसा जय लेखक आपणाल्या साहित्यांत एका खंयच्याय वस्तूक वा प्राणीक धरून मनशाची तुलना करता आनी त्या प्रमाणांत अनेक तरेन उतरांनी भाशेचो वापर करता. त्या वाक्यांची मात खोल अशीं भाशा आसता जी सरळ उतरांनी लेखक व्यक्त करीना. लेखकाच्या साहित्यकृतींत कांय अशे तरेचे भाशीक सांकेत मेळटा,

➤ बायल म्हाका सात माल्दिसांव पडू म्हणटा.

ह्या वाक्यांत सात माल्दिसांव पडू हीं सांकेत भास जय बायल त्या मानशाक तुजे पाड पडूं वा तुजे बरें जांव नाका अशें म्हणपाक सोदता.

➤ आरे धुकरा, तूं त्या भिकाऱ्याच्या फाटल्यान कित्याक नाचता

खंयनाखंय लेखक आपल्या चल्याक हांका धुकरांवरी लेखता कारण तो ताचे सांगिल्ले आयकना.

➤ तुमगेलो एक पयशिल्लो पारेंत चडू दाखोवन तुमगेल्या घरांत म्हारू हाडटलो.

ह्या भाशीक सांकेतचो असो अर्थ जाता, त्या घरांत कोण तरी असो मनीस येवपाक आसा जो सामको राक्षस वृत्तीचो सगळे घरानी सत्यानास करपी.

➤ चड करून घरकान्नीपासून. ती फुडले तीन म्हयने सामको कैदाशिणीचो अवतार घेतली आनी तुमकां नाका सायबा करून सोडटली. बायलेक तीं घोवाक सतता म्हण राक्षिणीचो रूप दिल्लो आसा.

6.1.3 म्हणी आनी ओंपारी

अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्यकृतींत तांच्यानी प्रसंगाक धरून जायत्यो म्हणी वापरिल्ल्यो आसा. त्या म्हणी आनी ओंपारीनी तांच्या साहित्यीक कृतीचो दर्जो आनींग उठून दिसता. त्यो म्हणी दरेकलो गोंयकार आपणाल्या उलोवण्यांत वेळ आयलो काय वापरतात तांच्या गूणांतच तशें आसा आनी तेच खातीर गोंयकारांची भास चड फूलता. तेच तरेचो म्हणींचो वापर लेखकान गरज थंय केल्लो आसा. कांय म्हणींच्यो देखी,

➤ म्हार जांव, चामार जांव – बामण मातू न्हू.⁹⁴

➤ तरी बरी भुरगें ना बाळ! तेवटेन उजवाड.⁹⁵

➤ पत्र आसा थंय शीण आसा.⁹⁶

➤ बीं तशें भात.⁹⁷

➤ मनीस येवजिता आनी देव वथरेता.⁹⁸

➤ लजेक गेल्यार पेजेक ना.⁹⁹

➤ भिकाऱ्याक भिकारी नसाय.¹⁰⁰

6.2 निवेदन शैली

जेन्ना कोणूय शैली हे उतर आयकता तेन्ना मनांत पयली एक गजाल उबी रावता, शैली म्हळ्यार एका व्यक्तिची उलोवपाची, वागपाची, कपडे घालपाची वा जीण जगपाची शैली. ह्यो सगळ्यो शैली विंगड विंगड घटकांवरवीं थारावंक मेळटा. एक व्यक्ति जेन्ना अद्वितीय तरेन न्हेसता, जगता तेन्ना ताच्या शैलीक लागून तो तसो उठून दिसपाक पावता. ताची शैली वेगळी आनी अद्वितीय आसा म्हण ताच्या जगण्याच्या आकृतीक योग्यताय येता.

लेखन लेगीत अश्याच तरेन काम करता. साहित्यांत लेखक भाशेचो उपेग करून आपले विचार मांडपाक सोदता तो पुरायपणान ताचेरूच निबून आसता. एका लेखकाक पुरायपणांत मेकळीक आसता, तो आपल्याक जाय तशीं आनी जाय तसली साहित्यांत शैली वापरूंक शकता. जितलो लेखक आपल्या साहित्यांत अनेक निवेदन शैलीचो वापर करतलो तितले तांच्या साहित्याची गुणवत्ता वाडटली.

आर.सी.स्टॅवन्स हांच्या मतान “शैली म्हळ्यार वेगवेगळ्या तत्वांची फोडणी करप. ह्या तत्वांचो अंगिकार बरोवपी करता. ह्या तत्वांचो तो केन्ना लिलाव करता जाल्यार केन्ना ताच्या मदल्या विरोधाचो तो उपेग करून घेता तर केन्ना व्यंजनेचो उपेग करता.”¹⁰¹

निवेदन शैलीचे जायते प्रकार मेळटात, आत्मकथात्मक शैली, संवादात्मक शैली, प्रतिकात्मक शैली, व्यंगात्मक शैली, मुलाखत शैली, फंतासी वा मिथक शैली, डायरी शैली, आवेग शैली, पूर्व दिप्ती शैली, विश्लेशणात्मक शैली अशें जायते प्रकार निवेदन शैलींत हाताळपाक मेळटात. अ.ना. म्हांबरो हांच्या साहित्यकृतींत लेगीत अश्यो अनेक निवेदन शैलींचो वापर केल्लो मेळटा.

6.2.1 आत्मकथात्मक शैली

आत्मकथात्मक शैलींत लेखक स्वताच्यो भावनां आनी अणभव सरळ वाचका मेरेन पावयता. लेखकाक विशयाक धरून जे दिसता ताचेर तो सरळ आनी स्पश्ट उलयता. ह्या शैलींत लेखक वा त्या साहित्यकृतींतलें पात्र आपणालो अणभव त्या कृतींत ‘हांव’ च्या माध्यमांत उक्तायता. हाकाच प्रथम पुरुशी निवेदन अशें म्हणटा. जो लेखक स्वता आपणाले विचार आनी आपणी केल्ले अणभव साहित्यांत निवेदक वा पात्रांच्या रुपांत सांगता.

‘पणजी आता म्हातारी जाल्या...’ ह्या अनाच्या कथासंग्रहांतली ‘एका मासान्य मनशाची असामान्य काणी’ ह्या कथेंतली आत्मकथात्मक शैलीचीं देख जय कथेंत लेखक स्वता आपूण जावन निवेदक जाला आनी आपणाली काणी सांगता. तो स्वता आपूण आत्मकथन करता ते अशें,

“हांव एक सामान्य मनीस.

म्हजो जल्म एका ल्हानशा गांवांत जाल्लो. आता आमचो गांव जायतो सुधारल्ला. लायट, उदक बी आयल्यांत. म्हजो जल्म जाला तो काळ पुर्तुगेजांचो. त्यावेळार आमच्या गांवांत नळ येवंक नासले. बांयचे उदक हाडचें पडटालें. हो उदक हाडपाचो वावर म्हजी आवय करताली.”¹⁰²

‘कोंबो गेलो तारवार’ ह्या निबंदझेल्यातली एका निबंदाची देख घेवया. ‘मुखेलमंत्री’ हो निबंद ह्या निबंदांत लेखक आपूण मुखेल निवेदकाच्या रुपांत मुखेल पात्र

जाल्ले आसा. हो पुराय निबंद मंत्र्याच्या राजकारणीक स्वभावाचेर आसा आनी निवेदक मुखेलमंत्र्याचें चित्रण करतना संवाद सादता,

“सोपूत घेतलो आनी मुखेलमंत्री टी. व्ही. च्या कॅमेरामॅनांक पोटभर हांसलो. हांवे नंदुल्याक विचारलें, मुखेलमंत्री कसो आसा ?

मातसो उंच आसा, नंदुल्यान म्हळें.

मुखेलमंत्र्याची उंची 5 फूट 9 इंच. म्हळ्यार तो मातसो उंच. नंदुलो म्हणटा ते फट न्हय. म्हाकाय दिसलें. आमगेलो हो संघप्रदेश. येदो लांब मुखेलमंत्री आमकां कित्याक ?”¹⁰³

‘पणजी आता म्हातारी जाल्या...’, ‘कोंबो गेलो तारवार’, ‘गोंयची अस्मिताय’ ह्या अनाच्या तिनाय साहित्य कृतींत आत्मकथात्मक शैलींचो चडश्या कथा आनी निबंदानी आपणायल्लो प्रकार दिश्टी पडटा. साहित्याबाबतीन पळोवंक गेल्यार चडश्या साहित्यांक आनी मुखेलपणांत निबंद साहित्य प्रकाराक आत्मकथात्मक शैलींचो चड वापर जाता.

6.2.2 विचारात्मक शैली

ज्या निबंदानी वा कथांनी प्रखर विचार जाता जशें समाजीक अडचणींचेर सखोल विचार जाता ताका विचारात्मक शैली म्हणू येता. जय लेखक एकादो असो विशय हाताळटा, जातूंत खर असो समाजाक पिडपी विशय आसता. अना हांचे दोनूय निबंदझेले आनी कथा ह्याच शैलीचें खूण दाखयता. देखीक, ‘दोतोर, इजनेर, प्रोफसोर आनी हेर’ ह्या निबंदांत देख आयल्या तीं अशीं,

“गोंयांत दोतोराक दोतोर म्हणटात. इजनेराक दोतोर म्हणटा. आदवोगादाकूय दोतोर म्हणटा. बरो फात घालीत जाल्यार फातराक लेगीत दोतोरूच म्हणटात. पूण तेच बराबर सरकारी येंप्रगाद वा प्रोफसर हांकां दोतोर म्हणनात. सरकारी येंप्रगादाक बाब म्हणटात आनी प्रोफसोराक प्रोफसोर म्हणटात.”¹⁰⁴

लेखक हांगां समाजांत चलिल्ल्या विशयाचेर सांगपाक सोदता, चड पयशें जोडपी वेवसायांक गोंयकार लोक दोतोराचो दर्जो दिता चड मान तांकां दिता. कमी पयशे जोडपी लोकांक कमी मान दितात. जे लोक कोण फात घालतात तांकां समाजांत चड मान आसता.

‘येता ते वर्स कशें वतलें ?’ ह्या निबंदांत विचारात्मक शैलीची देख म्हळ्यार,

“भिकू शणै, तुमी कितलेंय ब्लॅक केलें तरी देवाक केन्ना विसरूं नाका. फाटी कुलदेवतेक ज्यो वस्ती घातल्या त्यो ब्लॅकच्या भांगरांच्यो हे देवताय बरेभशेन जाणा. तिचो तुमचेर सदांच वरदहस्त उरतलो.”¹⁰⁵ लेखक हांगा समाजांत चलिल्ल्या भ्रष्टाचारा विशीं उलयता. जय मंत्री लोकांच्या चोरयेच्या पयशांनी आपणाली पोटा भारतात आनी त्याच पयशांचे देवांक भागरां पयशें बीन दिवून आपणालें नांव समाजांत व्हड जावचे म्हण दान करता.

‘बाबपोरोब सर्गाची पासापोर्त काडटा’ हीं कथा लेखकान अर्जाच्या पद्दतीन बरयला जय एक अशीं वळ येता,

“चत्राय : सर्गार येतना तुमगेल्या मंत्र्यांचे फावोर बी लावंचे न्हय. तशें केल्यार आमी अर्ज भायर उडयतले.”¹⁰⁶ लेखक नकळट हांगा समाजांत चलिल्ल्या वायट विशयाचेर, मंत्र्यांच्या भ्रष्टाचाराचेर बडी मारता. तो सांगपाक सोदता, फावोरान केल्ली कामा समाजात जायत आसता. दरेका कामांक लोक मंत्र्यांचो फावर घेवन आपणाली कामां करतात.

6.2.3 संवादात्मक शैली

संवादात्मक शैली चदान चड नायकांच्या साहित्यांत मेळटा. संवाद हो नाटकाचो मुखेल घटक जावन आसा. पूण कांय लेखक आपणाल्या कथेक आनी निबंदानी लेगीत ह्या संवादात्मक शैलीचो आपणाली साहित्यकृती दर्जेदार दिसची म्हण वापर करता. अनान लेगीत ह्या शैलीचो आपणाल्या कांय कथांनी तशेंच निबंदानी आपणायल्ली आसा.

अनाल्या ‘भावोजी मेलो’ कथेचो विस्तार असो मेळटा,

“भावोजी मेल्या उपरांत तागेले कांय सोयरेधायरे तागेल्या घरच्यांक मेळूंक वेतात खबर घेतात :

भावोजी गेलो.

हय.

सगलेंच अजाप !

कसो गेलो ?

आताकान.

आताकान ?

आताकान.

काळजाच्या ?

हय.

केन्ना तर ?

निकतोच.

सकाळी.

कुयताद !

काल बरो आशिल्लो ?

बरो आशिल्लो.

भायर बी -

सरिल्लो. "107

हीं पुराय कथा अश्याच तरेन संवादाच्या रुपांत चलता आनी तशेंच त्या कथेचे कथानक मुखार वता आनी अर्थ नाशिल्ले संवाद सादतात.

‘गोंयचें नांव व्हड करून’ हो पुराय निबंद लेखकान नाटकाच्या रुपांत बरयल्लो आसा जय चडान चड संवादांचो आनी अनेक पात्रांचो वापर जाल्लो आसा. देखीक,

“: आमी आतां कितेंय जाल्यार करूंक जाय.

: हय रे बाबा कितेंय जाल्यार करूंक जाय.

: पूण कितें करूया ?

: तोय जाल्यार एक प्रस्नूच आं - कितें करूया.

: आमी अशें करूया.

: अशें म्हणचे कशें ?

: तें हांवूंय नकळं.

: हांव सांगूं ?

: सांग. "108

6.2.4 व्यंगात्मक शैली

ह्या शैलींत लेखकान तत्कालीन समाजीक, राजनितीक, अर्थीक वा हेर परिस्थितींचेर उक्त्यान केल्ली टिका हे व्यंगात्मक शैलीन पडटा. लेखक ह्या शैलीत ललीतमय पद्दतीन न सांगता खर विशयाक धरून विडंबन करता. अश्या तरेच्या निबंदानी वा कथांनी व्यंग आसता पूण त्या व्यंगा फाटल्यान प्रखर असो विचार लिपिल्लो आसता. त्या गजालींत सरळपणांत अर्थ केन्नाच कळना खोल विचार केल्या उपरांत ताचो अर्थ समजता. अनाल्या साहित्यांत असलें तरेचे विशय हांसोवन हांसोवन ल्हवूच वाचप्यांक विशयाक धरून चिमटो काडटा. हातूंत बुद्धि आनी मनाचो चड प्रयोग जावपाची क्षमता आसता.

अनाल्यो चडश्यो कथा आनी निबंद ह्याच शैलीचेर आधारून आसा. ते भेस बरें जाणा, केन्ना आनी खंयच्या वेळार हो व्यंग तयार करचो. 'हांव दिल्लीक कित्याक वेतां तें सांगता' ह्या कथेंतली देख,

"उपरांत आनंद एस. एस. सी.चे परिक्षेक बरलो. ताचे पेपर बरे वचूंक नासले. म्हणटकूच रिझल्ट लागचेपयली पुण्याक वचुन ताणे एस. एस. सी बोर्डाच्या चेअरमनाक सात कोंबयो भेट दिल्यो. त्याचबराबर ताणें आनंदाक 86.7% इतले मार्क्स दिवन पास केलो. "109

लेखकान हांगां एक शिक्षक कसो पयशांक वा वस्तुंक आशेला ते दाखला. तो पयशांक खातीर कितेय करूं शकता आपल्या नपास जाल्ल्या भुरग्यांक लेगीत तो पास करता. आपणाले शिक्षकपण लेगीत तो तेन्ना विसरता आनी लोका कडल्यान पयशें घेवन कामां करता.

गोंय आमचें कुळार कलेचें' ह्या निबंदान लेखक व्यंग करता,

“गोंय गोंयकारांक लेखिना. गोंय मिनैरांक लेखता, वेपाऱ्यांक लेखता, ब्लॅकिश्तांक लेखता. पूण कलाकारांक लेखिना. गोंय इजनेरांक लेखता. दोतोरांक लेखता. प्रोफसोरांक लेखता. सरकारी येप्रेगादांक लेखता. पूण कलाकरांक लेखिना.”¹¹⁰

समाजाक खंयच्यात कलाकाराक मान आनी इज्जत नासता. लोकांक दिसता, कला हीं आसची पूण रिकाम्या वेळार. त्या कलेचो वेवसाय करप न्हय आनी वेवसाय केलो जाल्यार दोतोर, इजनेर, प्रोफसोर असले वेवसाय करचे कारण तांकां हुद्या प्रमाणें आनी पयशें पळोवन मान दिता. पूण कलाकारांक मान नासता कारण तांची जोडपाचें वेतन कमी आसता.

‘एका तिरसुवादीक मनशाली डायरी’ ह्या निबंदांत लेखक म्हणटा,

“देवान शीं दिलां आनी शिंयांत पांगुरपाची अक्कलूय मनशाक दिल्या. फक्कत शालिचे दर हालीं वाडिल्ल्यान त्यो कोण पांगरिनात.”¹¹¹

लेखकान हांगा अर्थस्थितीक धरून प्रस्न मांडला, समाजांत इतली म्हाणाय वाडला, लोकांक धडाचें काय जाय जाल्यार विकते घेवंक मेळना. तांकां आपणाल्यो इत्सो मारच्यो पडटा आनी आसा तातूंत सामाधान रावचें पडटा. हो एक समाजीक विशय लेखक वाचप्यांच्या नदरेंत हाडपाक सोदता.

निश्कर्श

अ.ना. म्हांबरो एक असो लेखक जावन आसा जाणी संवसार भरांतले साहित्य घोटिल्ले आसा. ताची भाशेक धरून इतली सुक्शीमताय जाणवता, तांच्या साहित्याचो मापदंड वाडटा. तांची साहित्यीक भास सादी आनी सरळ आसा पूण तीं मांडपाची एक वेगळीच तरां ते आपणायता जय ते वाचकांक घुवणावोन उडयता आनी तेच बरोबर तांका खोल विचार करपाक प्रवृत्त करता. तांच्या साहित्यांत ताणी ल्हान ल्हान वाक्यांचो वापर केल्लो आसा. तातूंत ताणी मराठी, पुर्तुगेज, इंग्लीश अश्या भाशांचो वापर केल्लो आसा. साहित्य आनींग फुलून दिसचे म्हण तातूंत ताणी भाशीक सांकेत आनी म्हणी ओंपारींचो लेगीत आस्पाव केला.

तांच्यानी शैलीचो लेगीत वापर बरें तरेन केल्लो आसा अनेक निवेदन शैली तांच्यानी आपणायल्या आनी तिचो वापर विशयांक आनी पात्रांकूल पद्दतीन केल्लो आसा. हो प्रयोग ताणी साहित्याच्या आनी भाशेच्या विकासाक लागून केल्लो आसा.

प्रकरण 7 : समारोप आनी निश्कर्ष

गोंयचेर भाश्य करपी कोंकणीतले जायतेच लेखक मेळटले पूण गोंयकारपणाचेर भाश्य करपी मोजके लेखक मेळटात अ.ना. म्हांबरो हो एक तांतलोच जाका गोंय आनी गोंयकारपणाचेर बरोवपाक भरपूर आवडटालें. तांच्या दरेक साहित्याक गोंयच्या मातयेचो परमळ सुट्टा. जसो तो गोंयचें चित्रण करता तेच तरेन गोंयच्या लोकांचो बारकायेन अभ्यास करून तांचेर लेगीत तांच्यानी साहित्य रचिल्ले आसा. अना समाजीक विसंगतीचेर भाश्य करपी लेखक तांकां समाजांतल्यो घडपी वायट गजाली आवडनाशिल्ल्यो ते आपणाल्या साहित्यांत भ्रश्टाचाराचेर उपरोधांत व्यंगात्मक पद्दतीन सत्य परिस्थिती सांगतात. ह्याच तांच्या साहित्यीक गुणवैशिश्ट्यांचेर ह्या सोदवावरांत अभ्यास केल्लो आसा. ह्या म्हज्या प्रबंधिकेंत वट्ट सात प्रकरणां आस्पावतात.

अ.ना. म्हांबरो हें एक तत्वज्ञानी आशिल्ल्यान तांकां मनशाक पारखुपाची कला खबर आशिल्ली. ते मनशांक पळोवनूच तांकां वळखतालें तांच्या मनांतलें उमाळे वा संघर्श तांकां जाणवतालो आनी हेच तांच्या दरेक साहित्यकृतींत वाचपाक मेळटा. ते चड प्रमाणांत समाजांत जाल्ल्या वायट गजालींचेर पोटतिडकीन टिका करतालें. तांकां अन्याय वा भ्रश्टाचार सोसनाशिल्लो त्याच कारणांन ते आपणाल्या मनांतलें तळमळें कागदाचेर देवयतना आपल्या मतांनी ते लोकांक जागृत करताले आनी हेच कारण अनालें साहित्य कोंकणी मळार गाजिल्ले आसा.

ह्या प्रबंधिकेच्या प्रकरणांचो थोडक्यात नियाळ घेवया. पयलें प्रकरण अ.ना. म्हांबरो हांच्या व्याक्तीत्व आनी साहित्यीक वळख हाचेर आदारून आसा. अ.ना. म्हांबरो हांचो जल्म 04 ऑक्टोबर 1938 वर्सा रायबंदरा हांगा जाल्लो. तांचे शिक्षण गोंयांत, बेळगांव, मिरज तशेच मुंबय ह्या गांवांनी जाला. तत्वज्ञान विशयांत ताणी एम. ए.ची पदवी जोडली. 1963 ते 1990 वर्सांच्या काळां मजगती ते अनेक हुद्यांचेर नोकरी करताले आनी त्याच बरोबर ते लिखाण लेगीत करताले. लेखकान बी. ए.क आसतना तांच्यानी लिखाण करपाक सुरवात केल्ली. 'उलोवप- एक कला' हो तांचो पयलो लेख जो 'विद्याच्या' पयल्या अंकात छापून आयिल्लो. 1959त तांच्यानी रायबंदर गांवचेर एक लेख बरयल्लो 'सुंदर म्हजें रायबंदर' आनी तो लेख मुंबय आंतरम्हाविद्यालयीन वर्सुकी 'विद्या' हातूंत उजवाडाक आयिल्लो. त्या उपरांत तांच्यानी जायतें लेख बरयले तें आपणाले लिखाण

गोंय आनी गोंयकार हांच्या प्रती मोट्या प्रमाणांत करताले कारण तो तांचो आवडिचो विशय आशिल्लो.

तांच्यानी अनेक साहित्य प्रकाराक हात खातिल्लो आसा जशें कथा, बालकवनां, लेख, ललीत निबंद, नाटक. तांच्यानी आपणाली 4 पुस्तकां उजवाडायल्या 'घुमचे कटर घुम, पणजी आता म्हातारी जाल्या...', 'गोंयची अस्मिताय' आनी 'कोंबो गेलो तारवार'. त्याच बरोबर 'LA CANTATRICE CHAUVE' एका फेन्च नाटकाचें 1982त 'गाजलीचें नाटक' म्हण कोंकणीत अणकारीत केलां. 1987-90 वर्साच्या काळांत तें मुंबय आसतना जे. आर.डी. टाटाच्या चरित्रा खातीर संशोधन करताले आनी काम पुर्ण जाल्या उपरांत ताणी 'जे.आर. डी. टाटा- लेटर्स'. म्हण एक इंग्लीश पुस्तक संपादीत केलें ते मागीर 2004 वर्सा उजवाडाक आयले. 'स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कथा' आनी 'प्रसादफूल' हीं तांची संपादीत पुस्तकां.

तांच्यानी नेमीळी, म्हयनाळी, दिसाळीं हांका आपणाल्या साहित्यकृतीचो लाव दिल्लो आसा. जरी अना चड वेळ मुंबय आशिल्ले तरी तें आपणालें कोंकणी साहित्य सातत्यांत बरयतालें. आपलें राज्य पयस आसलें तरी तांचो गोंय आनी गोंयकारपणा खातीरचो मोग उणो जालो ना. तांचें साहित्य दरेका गोंयकाराक मानाचें मुकूट आशिल्लें. पूण दुर्दैवान लेखकांची भलायकी इबाडिल्ल्यान तांकां 09 एप्रील 2013 ह्या दिसा देवचो आपोवणो आयलो. आनी त्या दिसा कोंकणी भाशेन एक कोंकणी प्रेमी व्हगडायलो.

लेखकाचे साहित्य जर बारिकसाणीन नियाळे जाल्यार तांच्या साहित्यकृतींतलें लिपिल्ले खर मानसशास्त्र परजळटा आनी त्याच मानसशास्त्राची फांटभूंय सांगतना दुसरें प्रकरण तयार केल्ले आसा. मानसशास्त्र म्हळ्यार एका व्यक्तीची मानसीक चालना. एकादो व्यक्ती आपणाल्या वातावरणांत कसो वागता, तसो वागपाचें कारण आनी मनशाच्या मनाचो अनेक तरेन थाव घेवप ह्या शास्त्रांत जाला. मानसशास्त्रा विशीं सोदवावर करतना अशें कळून आयलें, मानसशास्त्राचो उगम इ.स.पू. 2000 ते इ.स.500 ह्या काळखंडांत सुरू जालो. हो काळ सुमार 2500 वर्साचो मानू येतालो. काळा मजगती तत्वगिन्यांनी मन आनी मनाच्या वागणूकेचो जायत्या तरांनी सोद घेतलो. मनशाच्या दरेका वागणूके फाटल्यान कसले ना कसले कारण आसताच आनी त्याच खातीर तो आपणाल्या वागण्यांत आनी स्वभावान बदल हाडटा.

भारतीय आनी पाश्चात मानसशास्त्र पळयलें जाल्यार अनेक अश्या तत्वज्ञानी आपल्या प्रयोगांतल्यान आनी अभ्यासांतल्यान अनेक मानसशास्त्रे सिद्धांत मांडिल्ले आसा. भारतीय मानसशास्त्रांत गौतम बुद्धाची, स्वामी विवेकानंद हांच्यो मुखेलपणांत मानसशास्त्राच्यो प्रणाली मानच्यो पडटा. पाश्चात मानसशास्त्र 'हिपॉक्रेटस, अनाक्सिमेनास, अरिस्टॉटल, हर्बर्ट, सिगमंड फॉर्ड हांची तत्वां मानची पडटा. मानसशास्त्राच्या व्याख्याचेर लेगीत ह्या प्रकरणांत सोद जाला.

तेच बरोबर अनेक मानसशास्त्राच्या फाट्यांचो अभ्यास केल्लो आसा. सात्विक (Pure) मानसशास्त्राचे फांटे आनी प्रयोजीत (Applied) मानसशास्त्राचे फांटे विस्तारान सांगिल्ले आसा. ताकाच मेळून पांच मुखेल व्यक्तिमत्वाच्या कसबांचेर आढावो घेतला. ह्या तत्वांचो वापर लेखकाच्या साहित्यकृतींतल्या पात्रांचेर लागू केल्लो आसा.

अ.ना. म्हांबरो हांचो 'पणजी आता म्हातारी जाल्या...' हो कथाझेलो आनी 'घुमचे कट्टर घुम' हें बालसाहित्याचे पुस्तक पुरायपणांत समाजीक विसंगतीचेर आदारिल्ले आसा. जय लेखक समाजांत घडपी विविध प्रसंगांचेर बडी मारता. समाजांत नानातरेच्यो गजाली जायत आसतात आनी त्याच गजालींक लेखकान मुठींत धरल्या आनी तिसऱ्या प्रकरणांची सुरवात केल्या अ.ना. म्हांबरो हांच्या कथासंग्रहाचो आनी बालसाहित्याचो चिकित्सक अभ्यास ह्या प्रकरणांत केल्लो आसा. साहित्य म्हळ्यार बरप्याच्या तकलेंत जे विचार घोळता तें उतरांनी व्यक्त करता. जे कितें लेखक आपूण पळेता वा अणभव करता ताचेच अनुकरण तो आपल्या लिखाणांत करता आनी ह्याच तरेचो प्रयोग लेखकान केल्लो आसा.

लेखकाच्या कथांचें जेन्ना वाचन केले त्या वेळार दरेक कथा समाजीक परिस्थिती मांडीतना दिसता. तांच्यानी 19व्या शेंकड्यांतल्या राजकारणाचेर टिका केल्ली आसा. ते राजकारणाक धरून विरोध मांडतना दिसून येता. समाजांतल्या सत्य घटनांचेर तांच्यानी आपणाली मतां उक्तायल्यात. एक सामान्य नागरीक कश्या तरेन त्या राजकारणांत आपणालो ताळो घोटता ते कळटा. तांकां समाजांत चलपी वायट गजालींचो त्रास जाता पूण तो सामान्य मनीस कांयच उलोवंक पावना कारण ताका सरकाराचो भंय आसता, आपूण तांच्या विरुध्द उलयल्यार आपल्याक शिक्षा भोगची पडटली. पूण लेखक ह्या गजालीक भियनासतना ते सरळ आपल्या कथांनी समाजांत घडपी वायट परिस्थितीचेर विरोधांत उबें रावतात. कोंकणी मळार अनाले साहित्य एक विनोदी साहित्य म्हण गाजता.

तेन्ना ह्या प्रकरणांत लेगीत तांच्यानी मांडिल्या बौध्दीक विनोदाचेर खोलायेन सोद घेतिल्लो आसा.

तांचे बालसाहित्याचें कवनांचे पुस्तक भुरग्यांक अनेक देखी आनी नैतीक मुल्यांच्यो शिकवणी दिताच तेच बरोबर लेखकान बाल मानस हाताळिल्ली तरां पुस्तकाक वेगळेच स्थान फावो करता. दरेक कवन वाचतल्यांक खातखुतल्यो केल्या बगर रावना. तशेंच भुरग्यांच्या बुद्देचो विकास करता. समाजांतल्या अनेक गजालीची जाणविकाय अना भुरग्यांक करून दिवपाक सोदता आनी ते त्या कार्यांत समर्थ जाल्ले आसा.

‘कोंबो गेलो तारवार’ आनी ‘गोंयची अस्मिताय’ हे अनाले निबंदझेले जे गोंय आनी गोंयकारपणांचेर केंद्रीत आशिल्ल्यान अ.ना. म्हांबरो हांच्या निबंदसंग्रहांतलें गोंय आनी गोंयकारपण ह्या विशयाचेर चोवथें प्रकरण आसा. पुर्तुगेज सत्तेवेलें गोंय, गोंयची संस्कृताय, गोंयची राजकीय परिस्थिती, गोंयचीं अर्थस्थिती, गोंयांतलो कोंकणी – मराठी वाद ह्या विशयांचेर आसा. जय लेखक पुराय पणांत आदलें गोंय कशें आशिल्ले, पुर्तुगेज लोक आनी सरकार कशें आशिल्ले, ते गोंयकारांक कशें छळटालें, तांच्यानी सोशिल्ल्या हालचेर प्रखरपणांत टिका केल्ली आसा.

गोंयची पुर्तुगेज वेळावेली संस्कृतायेचेर लेखकान सांगिल्ल्या प्रमाण ह्या प्रकरणांत अभ्यास केल्लो आसा. कोंकणी – मराठी वादा विशी सांगतना गोंयांत जाल्ल्या ओपिनीयन पोला विशीं सुरवात ते अंत मेरेन लेखकान उडटी नदर मारिल्ली आसा जरी तें त्या प्रसंगाक धरून सांगता जल्यार लेगीत तांच्यानी खोलायेन म्हायती दिल्ली ना. गोंयच्या अर्थस्थितीचेर लेगीत लेखकान व्यंग केल्लो आसा. दरेक गोंयकारांचो स्वभावगूण तांणी रेखांकीत केल्लो आसा वास्तवांत गोंयकार मनीस कसो आसा ताची जुस्त छया लेखकान काडल्या. हिंदू – क्रिस्तांवांचे नाते, तांचो संबंध सगळ्या आयामांचेर लेखक उलयतना दिसता.

गोंयकार मनीस सदांच आपल्या जिवीतांत सुसेगाद आसता तो आपली कामां जी आसता ती सुसेगादान करता. हाचेर लेखकान आपणालें विचार मांडल्या. तशेंच गोंयकार एक तिरसुवादीक मनीस तो केन्नाच रितीन कोणा कडेन उलोवंक नकळो आनी त्याच तिरसुवादीक मनशांक लेखकान सुंदर तरेन चित्रायला. लेखकान कोंकणीच्या मळार आपणाल्या साहित्याचे मोलादीक अशें योगदान दिला जय ताणी आदल्या काळांतलो

सगळो इतिहास आपल्या साहित्यांत ओतला. येतले पिळगेक लेखकान पुर्तुगेजांच्या राजवटिचो तशेच 19व्या शेंकड्यांतल्यो जायत्यो जाणवायो केंद्रस्थान केल्ल्यो आसा.

अ.ना. म्हांबरो हे एक तत्वज्ञानाचें गिन्यान आशिल्ले म्हालगडे. तांकां मनशाच्या दरेका बारीक वागणूकेची जुस्ताजुस्त नोंद जाताली. तांच्या साहित्याचें वाचन करतना तांच्यानी तत्वज्ञानी तत्वांच्या आदाराचेर साहित्य निर्माण केला. लेखक समाजीक नदरेंत बरयता खरें पूण तांच्या साहित्याचो जर सखोलांत सोद घेयत जाल्यार कळून येता, तांचे ते साहित्य मानसशास्त्रीय तत्वांक पाळो दिता. सहज वाचतल्याक हाची जाणीव जावप कठीन. कोणे थोडो भोव मानसशास्त्राचो अभ्यास केल्लो आसा ताकांच हाची जाणीव जावप सोपी जाता. म्हज्या बी.ए च्या शिक्षणांत मानसशास्त्र ह्या विशयाचेर थोडक्यात शिक्षण घेतिल्ल्यान लेखकाच्या साहित्यांतले मानसशास्त्र वळखूपाक पावलें. आनी लेखकाचे दरेक साहित्य मानसशास्त्राच्या फाट्यांत बसोवपाचो यत्न लेखकाच्या साहित्याचो मानसशास्त्रीय तत्वांच्या आदाराचेर अभ्यास पांचव्या प्रकरणांत सादलो.

‘पणजी आता म्हातारी जाल्या...’ ह्या कथासंग्रहांत लेखक पात्रांच्या आदाराचेर मानशास्त्र लागू करता. लेखकाचे साहित्य सहज एकदावाचून समजप कठीण तांचे साहित्य जर परत परत वाचले जाल्यार तांच्या साहित्याचो वाचकांक अधिक बोध जाल्ल्यान लेखक कितें म्हणपाक सोदता ते कळून येता. लेखकाच्या कथांतले विठू, तुकलो, तिब्लू, बाबपोरोब, प्रोफसोर आनी हेर पात्रांची वागणूक एका विशिश्ट पद्दतीन आसा. दरेकलो आपल्या मनाच्या विचाराबरोबर संघर्श करता. मानसशास्त्रांत अशें म्हळा, मनशाच्या वागणूकेचो ताबो स्वता त्या मनशाकडेन नासून ताच्या मनाचेर आसता जे मन त्या मनशाक वागयता तसो तसो तो मनीस वागता. अशींच उदारणां लेखकाच्या कथांतल्या पात्रांनी दिसून येता.

‘धुमचे कटर् धुम्’ हें एक बालसाहित्य जय लेखकान अनेक ल्हान भुरग्यांक खातीर कवनां रचल्यात. तांच्यानी बाल मानसशास्त्राचो ह्या कवनांनी उपेग केला. दरेक कवन भुरग्यांक देख शिकवण दिताच. पूण ते रचपा फाटल्यान एक बाल मानसीकता आसता तिचो सोद ह्या पांचव्या प्रकरणांत घेतिल्लो आसा. भुरग्यांचें मन कवळें आशिल्ल्यान तांकां समाजांतल्यो चड गजाली समजपाक त्रास जाता तर तेन्ना लेखकान त्यो तांकां सोप्या रितीन, विनोदी आनी आकर्शीत पद्दतीन सांगपाचो प्रयत्न केला.

गोंयची अस्मिताय' आनी 'कोंबो गेलो तारवार' हे दोन निबंदसंग्रह लेखकाची तशीच निबंदांतल्या कांय पात्रांची मानसीकताय सांगता. लेखक चडश्या निबंदानी स्वता निवेदक जाल्लो आसा आनी आपणें पळयल्ली अणभविल्ली वा वाचिली तो कथा त्या निबंदांच्या माध्यमांत सांगता. तेन्ना लेखकाची मानसीकताय लेगीत कळून येता. खंय तरी लेखकाच्या मनांत पुर्तुगेज, गोंयकार, गोंय, राजकारण ह्यो गजाली घर करून बसल्यात आनी त्याच खातीर ते ताच्या मानसीकतायेचेर साहित्य रचना करतात.

अ.ना.म्हांबरो हे एक भौवभाशीक आशिल्ल्यान तांची साहित्यीक भास भोव उदगतीची आसा. तांच्या साहित्यीक भाशेचे आनी निवेदनाचेर भाश्य करतना सवे प्रकरण सहित्यीक भाशा आनी निवेदन शैलीचेर आदारून आसा. तांच्या साहित्यांत लेखकान स्वता आपणाल्या अणभवांचो वाचकांक लाव दिल्लो आसा. ज्या ज्या भाशेंत तें आपणाल्या जिणेंत उलयताले मराठी, पुर्तुगेज, इंग्लीश त्या भाशांचो परिणाम तांच्या साहित्यांत दिसता. जरी तांची कांय उतरां आनी वाक्यां मांडपाची तरा तांत्रीक आसा तरी तीं मनलावन वाचतल्याक ती सहज कळून येता. ताचें साहित्य शांतपणान आनी मनांत बाकिचें कसलेच विचार दवरी नासतना वाचन केल्यार तांच्या साहित्याचो पूर्णपणान वाचकांक आस्पाव जातलो.

तांचे साहित्य फुलून दिसपाचे कारण म्हळ्यार तांच्यानी साहित्यात अनेक भाशेंचो, भाशीक सांकेत, म्हणी ओंपारींचो विशयाक धरून वापर केल्लो आसा. तांच्या साहित्याची वाक्यां ल्हान ल्हान आनी सुटसुटीत आसात. शब्दप्रयोग अंतरगत तत्सम आनी तद्ध्रव उतरांचो वापर जाल्लो आसा तशेंच देशी आनी स्थायीक शब्द लेगीत मेळटात. तांच्यानी निवेदन शैलींत लेगीत अनेक प्रकार वापरांत हाडल्या. तांच्यानी आपणायल्ल्या सगळ्याच निवेदन शैलींचेर भाश्य करपाक मेळे ना म्हण कांय मोजक्या निवेदन शैलींचेर अभ्यास केल्लो आसा. तांच्या आत्मकथात्मक शैली, विचारात्मक शैली, संवादात्मक शैली आनी व्यंगात्मक शैली ह्या निवेदनांच्या प्रकाराचेर ह्या प्रकरणांत नियाळ घेतला. त्यान भायर तांच्या साहित्यात मनोविश्लेशणात्मक शैली, आवेग शैली, प्रवाहात्मक शैली, व्यास शैली, मुक्तचिंतात्मक शैली हांचोय आस्पाव जाता. अनाले साहित्य जरी काळापुरतें मर्यादीत उरता तरी लेगीत ताचें कोंकणी भाशा आनी इतिहासाच्या नदरेंतल्यान साहित्य भोव उंचेल्या पांवड्यार आसा.

परिशीष्ट- 1 अ.ना म्हांबरो हांची वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयिल्लें साहित्य

नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयिल्ल्यो कथा

क्र.	वर्स	नेमाळें	उजवाडायल्यो कथा
1.	1969	ऋतु (शरद अंक)	गवेत उक्ते जायना
2.	1974	राष्ट्रमत (सोमार)	एक झगडें: दोगांचें भावोजी मेलो
3.	1975	राष्ट्रमत	जनू, शंकू आनी बुरांटो विठ्ठली चावी सांडली
4.	1976	राष्ट्रमत	एक सरकारी ऑफीस बाबपोरोब सर्गाची पासपोर्ट काडटा
5.	1976	कोंकणी (दिवाळी आंक)	पुर्तुगाली प्रोफसोर देसायाली कथा पणजी आतां म्हातारी जाल्या....
6.	1976	जाग (दिवाळी आंक)	तुकल्याली तकली तुकल्याक ना
7.	1977	कोंकणी	दोगजाणांनी एक वेपार केलो ताची काणी
8.	1978	जाग (दिवाळी आंक)	एका सामान्य मनशाची असामान्य काणी
9.	1981	कोंकणी	एक मिनेर, 220 वावुरपी आनी तांचें युनियन
10.	1981	कुळागर (दिवाळी आंक)	एक बरपी मरता
11.	1982	कोंकणी	हांव दिल्लीक कित्याक वेता ते सांगता
12.	1984	जाग (दिवाळी आंक)	एक आसलो काबुली

जागांत "तिरसुवादीक गोंयकार" सदरांत उदवाडाक आयिल्ल्यें लेख

क्र.	वर्स	लेख
1.	मार्च 1977	1. गोंयकार आनी गोंयचो इतिहास 2. सोबीत गोंय 3. गोंयकारांची संस्कृताय
2.	मे 1977	4. गोंयकारांचो धर्म आनी जाती 5. गोंयकारांचें देवास्पण
3.	जून 1977	6. भार आनी प्रसाद 7. जात्रा आनी उत्सव 8. लग्ना आनी आनी स्वाद्धा
4.	जुलै 1977	9. दोतोर, इजनेर, प्रोफसोर आनी हेर 10. गोंय आमचें कुळार कलेचें
5.	ऑक्टोबर 1977	11. गोंयची स्वतंत्रताय 12. गोंयचें राजकारण
6.	फेब्रुवारी 1978	13. गोंयचें फुडारी 14. गोंयचे मंत्री आनी तांचो कारबार 15. कोंकणी - मराठी वाद 16. आदलें गोंय, आतांचें गोंय 17. गोंयच्यो संस्था
7.	जून 1978	20. आमचें गोंय आमकां नाका

वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी आनी म्हयनाळ्यांनी उजवाडाक आयल्ली साहित्य कृती.

क्र.	वर्स	नेमाळे/म्हयनाळे	साहित्य कृती
1.	1979	जाग (दिवाळी)	राजकारण (लेख)
2.	1977	जाग (दिवाळी)	एका मंत्र्याची मुलाखत (ललीत लेख)
3.	1980	जाग (दिवाळी)	योतलें ते वर्स कशें वतलें (लेख)

4.	1981	जाग (दिवाळी)	एका तिरसुवाद मनशाली डायरी (लेख)
5.	1982	जाग (दिवाळी)	भारत कोणाचो तरी देस (लेख)
6.	1986	जाग (दिवाळी)	पांडु फट्टो, मनोहर हीरबा आनी स्वातंत्र्याचो इतिहास (लेख)
7.	1987	जाग (दिवाळी)	महाभारतांतली आख्यानां- एक अनुसर्जन (लेख)
8.	1998	जाग (जुलै)	भाऊ, शंकू आनी बुरांटो (कथा)
9.	2000	जाग (नोवेंबर)	ओथांबे : एक त्रिसात्मक अनुसर्जन (समिक्षा)
10.	2009	जाग	आमचो रमणी
11.	2010	जाग	एक अविनाशी विचारवंत
12.	2010	बिंब	एक आसलो कोट्याधीश (लेख)

वेगवेगळ्या कोंकणी वर्सुकी अंकानी उजवाडाक आयल्ली साहित्य कृती.

क्र.	वर्स	नेमाळें	लेख
1.	1983-84	कोंकणी (वर्सुकी अंक)	कोंकणी साहीत्यांतलो विनोद (समिक्षा)
2.	1984-85	कोंकणी (वर्सुकी अंक)	शुध्दलेखनाचे नेम
3.	1985-86	कोंकणी (वर्सुकी अंक)	मुंबयची कोंकणी चळवळ : कांय उगडास
4.	1985	वांगडी (वर्सुकी अंक)	21 व्या शेंकड्यातलें गोंय
5.	1987-88	कोंकणी (वर्सुकी अंक)	एका बरप्याचे विचार

परिशीष्ट 2- मानसशास्त्रीय इंग्लीश - कोंकणी पर्यायी उतरांवळ

क्र.	इंग्लीश उतरां	कोंकणी उतरां
1.	Archaeology	पुरातत्व
2.	Pure	सात्वीक
3.	General Psychology	सामान्य मानसशास्त्र
4.	Abnormal Psychology	असामान्य मानसशास्त्र
5.	Social Psychology	समाजीक मानसशास्त्र
6.	Experimental Psychology	प्रयोगीक मानसशास्त्र
7.	Physiological Psychology	शारिरीक मानसशास्त्र
8.	Geo- Psychology	भू - मानसशास्त्र
9.	Developmental Psychology	विकास मानसशास्त्र
10.	Applied	प्रयोजीत
11.	Educational Psychology	शिक्षणीक मानसशास्त्र
12.	Clinical Psychology	वैजकी मानसशास्त्र
13.	Industrial Psychology	उद्देगीक मानसशास्त्र
14.	Legal Psychology	कायदेशीर मानसशास्त्र
15.	Military Psychology	सेना मानसशास्त्र
16.	Political Psychology	राजकीय मानसशास्त्र
17.	Rhyme	यमक
18.	Simile	उपमा
19.	Personification	व्यक्तिकरण
20.	Hyperbole	अतिशयोक्ती
21.	Social influence theory	समाजीक प्रभाव सिध्दांत
22.	Child Psychology	बाल मानसशास्त्र

23.	Cognitive developmental theory	आत्मबोध प्रगती सिध्दांत
24.	Social learning developmental theory	समाजीक शिक्षण विकास सिध्दांत
25.	Moral developmental theory	नैतीक विकास सिध्दांत
26.	Behavioural developmental theory	वर्तन विकास सिध्दांत
27.	Behaviourism theory	वर्तनवाद
28.	Socio-cultural theory	समाजीक - संस्कृतीक तत्वां
29.	Personalities Psychology	व्यक्तीमत्वां मानसशास्त्र
30.	Paranoid Personality Disorder	दुबावी व्यक्तीमत्व विचार
31.	Psychological developmental theory	मानसशास्त्रीय विकास सिध्दांत
32.	Attachment Theory	आसक्ती विकास सिध्दांत
33.	Socio-cultural developmental theory	समाजीक संस्कृती उदरगतीचो सिध्दांत

आदारावळ

इंग्लीश पुस्तकां

1. Allport, Gordon. *Personality A Psychological Interpretation*, United States of America, 1938.
2. Couto, Maria. *Goa, a daughter's story*, Penguin Books New-Delhi, 2005
3. Gomes, Dr. Olivinho. *OLD KONKANI LANGUAGE AND LITERATURE- The Portuguese Role*, Konkani Sorospot Prakashan Chandor, Goa, 1999.
4. Lima, Edward. *Influence of Portuguese Vocabulary on Konkani Language*, Porvorim, Vikram Publications, Bardez, Goa , 2014.
5. Miles, Walter. *WALTER BPWERS PILLSBURY*, National Academy of Sciences, Washington, 1964.
6. Miserandino, Marianne. *Personality Psychology*, United States of America, 2012
7. Peter, Hunt. *Understanding Children's Literature*, 11 New Fetter Lane, London: Routledge, 1999
8. Piaget, Jean, Inhelder, Jean. *The Psychology of the Child*, Basic Books: United States of America, 1969.
9. Sharp, Daryl. *PERSONALITY TYPES Jung's Model of Typology*, Canada, 1936
10. Stagner, Ross. *Psychology of Personality*, United States of America, 1937
11. Vazire, Simine. *PERSONALITY*, American Psychological Association, 2014.

कोंकणी पुस्तकां

1. गोवा कोंकणी अकादेमी. साहित्य शिल्प, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 1995.
2. केणी, चंद्रकांत. साहित्य स्वाध्याय. गोवा कोंकणी अकादेमी, पाटो कॉलनी, पणजी गोंय, 2007.
3. कंकुळयेंकार, डॉ. कमलादेवी. संवसारीक तत्वगिज्ञान : इतिहास आनी वळख, गोवा कोंकणी अकादेमी, पाटो कॉलनी पणजी – गोंय 2011.
4. काणेकर, सदानंद. ओपिनीयन पोल, मार्ग ट्रस्ट प्रकाशन, कामात बिल्डींग मडगांव गोंय, 2018.
5. कानोळकार, डॉ. बालकृष्णजी. क्षः समिक्षेंतलो, परा प्रतिमा प्रकाशन, तुयें, पेडणें – गोंय 2008.
6. चोपडेकार, डॉ. हनुमंत. साहित्य धारा, सारा क्रिएशन, यशवंत तिस्क फोंडें गोंय, 2016.
7. तडकोड, सु.म. कोंकणी समिक्षण तत्व आनी प्रयोग, केदार प्रकाशन, आल्लिन्हो – पणजी – गोंय, 1989.
8. नागवेंकार, डॉ. हरिश्चंद्र. आस्वादन, मडगांव गोंय : गोंयकार प्रकाशन, 1987
9. बुडकुले, डॉ. किरण. साहित्य नियाळ, श्रीस्थळ, काणकोण गोंय : ओम श्री. दत्त पदमजा प्रकाशन, 1998.
10. बोरकार, सुरेश. कोंकणी व्याकरण: कोंकणी भाशा मंडळ, कोंकणी भवन विद्यानगर, मडगांव- गोंय, 2012.
11. भेंब्रे, रजनी. कोंकणी निबंद, मोरायलें, श्री. दामोदर प्रकाशन, कुडचडें गोय, 2007.
12. भावे, डॉ. भुषण. साहित्य विमर्श, शात्मली क्रिएशन्स, धावे तार वाळपय, सत्तरी गोंय 2016.
13. मधुसुधन, बोरकार. मना मना अंतर्मना, कनका प्रकाशन, फोंडे, गोंय 2016
14. वजरीकार, डॉ. प्रकाश. वज्रघात, प्राची प्रकाशन, वजरी साखळी गोंय 2010.
15. वेंरेकार, श्याम, सरदेसाय, माधवी, म्हाळशी, कमलाकर, कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृताय. मडगांव गोंय : कोंकणी भाशा मंडळ, 2003

16. वेंकार, श्याम. गोंयच्या इतिहासाचीं दोन पानां (दुसरें खण्ड) राजभास आंदोलन, अस्मिताय प्रतिष्ठान, मडगांव गोंय : 2019
17. वेंकार, श्याम. कोंकणी ललित निबंद, साहित्य अकादेमी, नवी दिल्ली - 1997.

मराठी

1. पाटणकर, वसंत. साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समस्या, अरूण जाखडे प्रकाशन, पुणे, 2006.
2. पाटील, गंगाधर. समीक्षामीमांसा, मौज प्रकाशन, गिरगाव मुंबई, 2011.

हिंदी

1. लूम्बा, राममूर्ति. मनोविज्ञान के क्षेत्र, भार्गव भूषण प्रेस, वाराणसी 1964.
2. लला, गम, मिश्र, राम. साधारण – मनोविज्ञान, गर्ग ब्रदर्स, इलाहाबाद, 1952.
3. शुक्ल, लालजीराम. मनोविज्ञान और जीवन, तारा पब्लिकेशन्स, वाराणसी, 1962.

संदर्भावळ

- ¹ म्हांबरो, अ.ना. अनाल्यो अ-कथा आनी हें साहित्य, कुळागर प्रकाशन, मडगांव, गोंय, 2007. पान. 07.
- ² गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 04.
- ³ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 04.
- ⁴ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 05.
- ⁵ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 07.
- ⁶ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 11.
- ⁷ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 12.
- ⁸ गोडबोले, अच्युत. मनात, नारायण अरविंद घन: श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, पेठ पुणे, 2012. पान. 12-13.
- ⁹ परुळेकर, आशा. मानसशास्त्र आणी मानसशास्त्रज्ञ, मेधा राजहंस उन्मेषा प्रकाशन, 26 पर्वती पुणे, 1993. पान. 25-26.
- ¹⁰ परुळेकर, आशा. मानसशास्त्र आणी मानसशास्त्रज्ञ, मेधा राजहंस उन्मेषा प्रकाशन, 26 पर्वती पुणे, 1993. पान. 27-28.
- ¹¹ Meyer, William. Dusek, Jerome. *Child Psychology a developmental perspective*, United States of America, 1979 pg. 4.
- ¹² Mangal, S.K. *An Introduction to Psychology*, Sterling Publishers, New Delhi, 1995. pg.02.
- ¹³ Mangal, S.K. *An Introduction to Psychology*, Sterling Publishers, New Delhi, 1995. pg.02.

¹⁴ Mangal, S.K. *An Introduction to Psychology*, Sterling Publishers, New Delhi, 1995. pg.03

¹⁵ Definition of Educational Psychology Notes & Assignments
<https://studylecturenates.com/definition-of-educational-psychology-notes-assignments/>

¹⁶ Definition of Educational Psychology Notes & Assignments
<https://studylecturenates.com/definition-of-educational-psychology-notes-assignments/>

¹⁷ Introduction To Psychology.

[https://www.jaypeedigital.com/eReader/chapter/9789350902943/ch1#:~:text=Psychology%20is%20the%20investigation%20of,\(Jackson%E2%80%941976\)](https://www.jaypeedigital.com/eReader/chapter/9789350902943/ch1#:~:text=Psychology%20is%20the%20investigation%20of,(Jackson%E2%80%941976))

¹⁹ Tewari, Dr. Ruchi. *PSYCHOLOGY: DEFINITION, GOALS AND BRANCHES*.

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.uou.ac.in/lecturenotes/social-science/BA-17/unit%25201%2520BAPSY%2520101%2520ppt.pdf&ved=2ahUK-Ewj0YCmg72FAxUmgFYBHR91BIQQFnoECCEQBg&usq=AOvVaw3AmP0J-i2xmsU34U0IcsDC>

²⁰ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 23.

²¹ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 58.

- ²² म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 48.
- ²³ बोरकार, सखाराम. अनन्य, (जानेरवारी ते डिसेंबर). कोंकणी विनोदी निबंद : सर्जन आनी मुल्यांकन, तिसवाडी लोकमान्य प्रोसेस, खोर्ली, 2018. पान. 214.
- ²⁴ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 43-45.
- ²⁵ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 13.
- ²⁶ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 32.
- ²⁷ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 119-120.
- ²⁸ म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम्, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान. 13.
- ²⁹ म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम्, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान. 24.
- ³⁰ म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम्, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान. 10.
- ³¹ म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम्, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान. 15.
- ³² म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम्, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान. 18.
- ³⁴ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 46 .
- ³⁵ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 46.
- ³⁶ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय : जाग प्रकाशन, 1995, पान. 14
- ³⁷ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 15.
- ³⁸ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 15.

- 39 म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 01.
- 40 म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 13.
- 41 केळेकार, रविंद्र(संपा). जाग. लेख- एक म्हत्वाचो दस्तावेज जानेवारी, प्रियोळ, म्हाड्डोळ, गोंय, 1997, पान. 23-24.
- 42 म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 58.
- 43 म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 60.
- 44 म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 115.
- 45 वेंरेकार श्याम. गोंयच्या इतिहासाची दोन पाना (पयलें खंड), अस्मिताय प्रकाशन, मडगांव – गोंय, 2019, पान. 30.
- 46 वेंरेकार श्याम. गोंयच्या इतिहासाची दोन पाना (पयलें खंड), अस्मिताय प्रकाशन, मडगांव – गोंय, 2019, पान. 17.
- म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 53.
- 48 म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 66.
- 49 म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 67.
- 50 म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 2007, पान. 42.
- 51 म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 151.
- 52 म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 49.

- ⁵³ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 83.
- ⁵⁴ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 38.
- ⁵⁵ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 81.
- ⁵⁶ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 83.
- ⁵⁷ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 16.
- ⁵⁸ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 93.
- ⁵⁹ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान. 12.
- ⁶⁰ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 2007, पान. 52.
- ⁶¹ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 2007, पान. 110.
- ⁶² म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 2007, पान.
- ⁶³ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान. 2007, पान. 116.
- ⁶⁴ जोशी, बी. आर: मानसशास्त्र: दत्तात्रेय ग. पाष्टे टिकळ रोड, पुणे 2007. पान. 409.
- ⁶⁵ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 100.
- ⁶⁶ Miller, D.J., Vachon, D.D., Lynam, D . R. *Neuroticism, negative Affect, and Negative Affect Instability: Establishing Convergent and Discriminant Validity Using Ecological Momentary Assessment*. 2009 <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.07.007>

⁶⁷ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव – गोंय, 1985. पान. 03.

⁶⁸ Coelho, Steph. Cant Help Thinking About the past? 3Tips to Stop Ruminating, 2022

⁶⁹ Lea, S.E.G, *Decision and Choice: Economic Psychology*, 2001.

<https://www.sciencedirect.com/topics/economics-econometrics-and-finance/economic-psychology#:~:text=Economic%20psychology%20is%20the%20interdisciplinary,economic%20processes%20on%20individuals'%20psychology.>

⁷⁰ What Nostalgia Is and What It Does.

<https://www.southampton.ac.uk/nostalgia/what-nostalgia-is.page#:~:text=Hepper%2C%20Ritchie%2C%20Sedikides%2C%20and,conversations%2C%20or%20by%20feeling%20lonely>

⁷¹ Williams, Katherine, Turner, Robert. *Social Influence of Psychology Definition, Theory & Principles*. 2023

<https://study.com/learn/lesson/social-influence-theory-examples.html>

⁷² Social Influence Theory: a review.

<https://open.ncl.ac.uk/theories/15/social-influence-theory/>

⁷³ Great Pedagogical Thinkers.

<https://www.pedagogy4change.org/lev-vygotsky/#:~:text=The%20main%20difference%20between%20Vygotsky's,role%20in%20any%20learning%20process.>

⁷⁴ म्हांबरो, अ.ना. घुमचे कटर् घुम, सोबीत साहित्य, पणजी गोंय, 1964. पान.23.

⁷⁵ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007. पान. 49.

⁷⁶ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007. पान. 138-139.

⁷⁷ Burton, Neel. The Meaning of Nostalgia, The psychology and philosophy of nostalgia, 2014.

⁷⁸ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007. पान.

01.

⁷⁹ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007. पान.

18.

⁸⁰ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007. पान.

18.

⁸¹ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 83.

⁸² म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव – गोंय, 1985. पान. 32.

⁸³ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 93.

⁸⁴ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 98.

⁸⁵ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव – गोंय,

1985. पान. 56.

⁸⁶ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव – गोंय,

1985. पान. 87.

⁸⁷ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव – गोंय,

1985. पान. 98.

⁸⁸ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 51.

⁸⁹ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 63.

⁹⁰ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995.

पान- 74.

- ⁹¹ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 54.
- ⁹² म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान- 142.
- ⁹³ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान- 143.
- ⁹⁴ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या..., कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985. पान. 19.
- ⁹⁵ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 37.
- ⁹⁶ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 86.
- ⁹⁷ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 88.
- म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 108.
- ⁹⁹ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 109.
- ¹⁰⁰ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 126.
- ¹⁰¹ गांवकार, भालचंद्र. साहित्य एक भासाभास, मित्र प्रकाशन, किटोलें, बेतोडें, फोंडें गोंय, 1998, पान- 44-45.
- ¹⁰² म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985, पान- 22.
- ¹⁰³ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 74.
- ¹⁰⁴ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान- 35.

- ¹⁰⁵ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान 115.
- ¹⁰⁶ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985, पान- 46.
- ¹⁰⁷ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985, पान- 70.
- ¹⁰⁸ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान- 143 - 144.
- ¹⁰⁹ म्हांबरो, अ.ना. पणजी आतां म्हातारी जाल्या, कुळागर प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 1985, पान- 110.
- ¹¹⁰ म्हांबरो, अ.ना. गोंयची अस्मिताय, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ- गोंय, 1995, पान- 40.
- ¹¹¹ म्हांबरो, अ.ना. कोंबो गेलो तारवार, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, 2007, पान- 63.
- 107 म्हांबरो, अ.ना. अनाल्यो अ-कथा आनी हें साहित्य, कुळागर प्रकाशन, मडगांव, गोंय, 2007. पान. 05-12.
- 108 भेंब्रे, रजनी. गोंयचीं माणकां, दामोदर प्रकाशन, मोरायलें, कुडचडें, गोंय, 2014. पान. 53-54.
- 109 हळणकर, तानाजी. (संपा.) कोंकणी विश्वकोश, कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठान, 3, शक्तीनगर, मंगळूर, 2013. पान. 810.
- 110 बोरकार, माधव. अनन्य, (जुलै ते डिसेंबर). तिसवाडी लोकमान्य प्रोसेस, स्मृतीशेस, खोर्ली, 2016. पान. 22-33.
- 111 परुळेकर, आशा. मानसशास्त्र आणी मानसशास्त्रज्ञ, मेधा राजहंस उन्मेषा प्रकाशन, 26 पर्वती पुणे, 1993. पान. 07-35.
- 112 गोडबोले, अच्युत. मनात, अरविंद घनः श्याम पाटकर मनोविकास प्रकाशन, नारायण पेठ पुणे, 2012. पान. 03-17.
- 113 Mangal, S.K. *An Introduction to Psychology*, Sterling Publishers, New Delhi, 1995. pg. 01-14.